

Metodika práce v socioterapeutických dílnách pro rodiče a žáky

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obsahem této publikace jsou metodicky i prakticky zpracované vybrané okruhy socioterapeutických dílen a zkušenosti s jejich praktickou realizací, které jsme získali v rámci projektu Partnerství bez předsudků (CZ.1.07/1.2.13/02.0008). Tento projekt naše škola realizovala díky spolufinancování Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky v období 1.10.2009 až 30.6.2012.

Zpracovali: Mgr. Radoslava Renzová, DiS., ředitelka ZŠ a MŠ Svitavy – Lačnov,

PhDr. Erich Stündl, koordinátor prevence kriminality MěÚ Svitavy, lektor socioterapeutických dílen

Tato publikace byla doplněna o nové 2 kapitoly v rámci projektu Učíme se společně! (CZ.1.07/1.2.29/01.0015), který jsme realizovali díky spolufinancování Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky v období 1.9.2012 až 30.3.2015.

Autoři nových kapitol: Mgr. Radoslava Renzová, DiS., Miroslav Smolej a Dana Krchová

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Velký dík za dlouhodobou a náročnou práci při vytváření učebnice Právo pro každého, kterou jsme využili jako oporu pro většinu socioterapeutických dílen zaměřených na rozvoj právního vědomí, patří především kolektivu českých spoluautorů učebnice v čele s editorkou Danou Rabiňákovou, jmenovitě Michaele Bloudkové, Janě Haklové, Janu Halászovi, Alici Hamplové, Dagmar Kuřátkové, Radce Medkové, Daně Máňkové, Lence Ouředníčkové, Andree Rezkové, Radovanu Ryskovi, Jiřímu Sixtovi, Martinu Smetanovi, Dianě Šlechtové, Martině Tesařové, Petru Zemánkovi a Kateřině Dubské.

Současně děkujeme všem pedagogickým i nepedagogickým pracovníkům školy a všem dobrovolníkům z občanského sdružení Květná Zahrada za pomoc při realizaci aktivit socioterapeutických dílen i celého projektu Partnerství bez předsudků.

Poděkování patří také pracovníkům odboru sociálních věcí a zdravotnictví za pomoc při realizaci některých podpůrných opatření směřovaných ke zlepšení sociální situace účastníků projektu nebo jejich rodinných příslušníků.

Úvodem.....	4
Problematika sociálního vyloučení.....	5
Vznik metodiky použité materiály, zdroje.....	9
Charakteristika skupiny ve vztahu k cílům socioterapeutických dílen..	10
Případové studie.....	13
Témata vybraných socioterapeutických dílen.....	23
Byty, bydlení a nájmy.....	24
Finance, smlouvy.....	43
Soudnictví.....	58
Jak vyjít s penězi.....	71
Pracovní problematika.....	82
Rodina, rodinné vztahy a základy rodinného práva.....	97
Závislosti v našem životě.....	110
Metoda animace a společná pracovní terapie.....	112
Opatření realizovaná na podporu socioterapeutických dílen	117
Praktická realizace socioterapeutických dílen v projektu Učíme se společně!	120
Závěr.....	123
Literatura.....	125

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Projekt Partnerství bez předsudků

Hlavním cílem projektu je zavedení nových způsobů práce se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a žáky ze sociokulturně znevýhodněného prostředí tak, aby byl maximálně rozvíjen a využíván jejich potenciál.

Specifické cíle projektu:

- vytvořit metodické zázemí pro individuální formy práce,
- rozvíjet možnosti individuálního a interaktivního studia,
- rozvíjet klíčové kompetence žáků v rámci socioterapeutických dílen,
- posílení spolupráce s rodiči žáků.

Cíle bude dosaženo realizací 4 provázaných klíčových aktivit zaměřených na vytvoření metodického zázemí, realizaci individuálních vzdělávacích plánů a socioterapeutických dílen pro žáky i jejich rodiče.

Výstupy projektu představují jednak metodické materiály (metodika individualizovaných forem práce, metodiky socioterapeutických dílen), vytvořené kapacity pro doučování, socioterapeutické dílny, poradnu pro rodiče a děti a zejména počty zapojených osob z cílových skupin. Podrobná specifikace výstupů je uvedena u jednotlivých klíčových aktivit.

V Základní a mateřské škole Svitavy – Lačnov jsou v současnosti vzdělávány přes čtyři desítky žáků, z toho třetina je ze sociokulturně či jinak znevýhodněného prostředí. V městské části Lačnov zřídilo město byty pro sociálně nepřizpůsobivé rodiny, jejichž děti navštěvují místní školu. Rodiče těchto dětí lze bez nadsázky zařadit mezi tzv. sociálně vyloučené. Rodiče nemají práci buď vůbec, nebo pouze příležitostnou, většinu příjmů rodin tvoří sociální dávky. Z důvodu vícečetných rodin a nevyhovujícího bydlení děti nemají technické zázemí pro domácí přípravu. V těchto rodinách často chybí **motivace ke vzdělávání**.

Záměrem projektu je posílit motivaci rodin a nabídnout rodinám vzdělávání jako základní a celoživotní hodnotu a oporu. Pro tento účel byla vytvořena aktivita, která je předmětem metodického zpracování. Pro správné pochopení směřování metodiky je nezbytné zasadit její vznik do kontextu práce se sociálně znevýhodněnými skupinami obecně a především pak v našem regionu nebo městě Svitavy.

Problematika sociálně vyloučených obyvatel je v současnosti do jisté míry součástí života téměř každého města nebo obce v České republice. Většina měst danou situaci vnímá jako závažný problém, přičemž některé charakteristiky problému jsou společné více obcím, jiné prvky mohou být zcela rozdílné. Místní prostředí nebo situaci nelze v žádném ohledu pominout.

Program prevence kriminality na místní úrovni ve Svitavách, jehož název se v průběhu let z nejrůznějších důvodů měnil, je již několik let v odborné veřejnosti v našem regionu vnímán jako komplexní program prevence sociálních deviací. Jeho významnou součástí je tzv. sociální prevence, tedy i práce se sociálně vyloučenými obyvateli města. Pro pochopení směřování jednotlivých opatření (a tedy i vzniku této metodiky), jež postupně přerůstaly v konkrétní projekty nebo programy, je nezbytné vnímat je v „historických souvislostech“. Časové hledisko je velmi významné i pro další využití příkladů.

V úvodu je potřebné sjednotit pohled na některé pojmy, jež nejsou ani v odborné veřejnosti vnímány zcela jednotně a jsou pro správné pochopení příkladů důležité. Často je (především v laické veřejnosti) kladeno rovnítko mezi pojmy – sociální vyloučení, sociální znevýhodnění a sociální nepřizpůsobivost. Vědecký rozbor těchto pojmů by byl velmi obsáhlý, pokusíme se jej i za cenu drobných nepřesností maximálně zjednodušit. **Sociální znevýhodnění** vnímáme jako znevýhodnění částečné, s nímž se jeho nositelé svépomocí, s pomocí rodiny nebo s přispěním profesionálů dovedou vyrovnávat. Jeho prožívání v zásadě negativně ovlivňuje především je samotné nebo jejich blízké. **Sociální nepřizpůsobivost** znamená často významnou újmu pro širší okolí a obvykle není doprovázeno snahami jeho nositelů o změnu. Jde tedy přímo na úkor ostatních. Snahy pomáhat této skupině jsou však paradoxně vyšší, než je tomu u sociálně vyloučených. Důvodem je často jejich rozptýlení nebo mobilita v komunitě a občas i jejich krátkodobý vliv na život ostatních. **Sociální vyloučení** znamená dlouhodobé nebo trvalé odsunutí na samý okraj společnosti, kdy si jeho nositelé bez pomoci zvnějšku prakticky nedovedou pomoci. Obvykle jsou závislí především na ekonomické pomoci státu, která však za-

bezpečuje pouze základní potřeby a nenese v sobě charakter intervence jako snahy o změnu. Schopnosti jednotlivce vystoupit z této skupiny jsou velmi omezené, často prakticky nulové. Velmi nesprávně jsou často tyto atributy připisovány pouze Romům.

Sociálně vyloučení i sociálně nepřizpůsobiví jsou také významným kriminogenním faktorem.

Ve Svitavách žije 17.500 obyvatel. Procento sociálně znevýhodněných je obdobné jako v ostatních městech regionu. Romská komunita ve městě čítá v součtu cca 350 osob. Počet sociálně nepřizpůsobivých lze kvalifikovaně odhadovat na několik desítek osob, jež nepředstavují pro místní komunitu v současnosti zásadní problém. V aktuálních místech jejich výskytu je tomu však naopak. Ve městě se podle tzv. Gabalovy studie nacházejí dvě sociálně vyloučené lokality. Vezmeme-li v úvahu minimálně shora uvedené charakteristiky, je zařazení jejich obyvatel mezi sociálně vyloučené v zásadě oprávněné. Obě lokality vznikly před cca 10 lety jako reakce na život ohrožující situaci několika rodin, které se z důvodu své sociální nepřizpůsobivosti dostaly do takové situace, která bezprostředně ohrožovala zdraví jejich členů, především dětí. Jednalo se o nebezpečný stav bytů, na který představitelé města reagovali výstavbou několika specifických bytů v lokalitě Svitavy – Lány a opravou statku v lokalitě Svitavy – Lačnov. Rozhodnutí představitelů města rozptýlit skupiny do dvou lokalit a především nenavyšovat jejich počet nad míru nezbytnou pro ekonomickou přijatelnost stavby nebo rekonstrukce se ukázalo jako výhodné. Přesto se i u těchto malých počtů bytů (2 x 4 bytové jednotky) vytvářejí skupiny - komunity, které lze přiřadit k sociálně vyloučeným. I tento nízký početní stav vyloučené komunity je na hranici únosnosti. Vyšší koncentrace osob by způsobila mnohem vážnější problémy.

Jednotlivé rodiny tvořící sociálně vyloučené komunity lze označit jako rodiny nemajetné, s nejnižším vzděláním, s velkými problémy s bydlením a vysokou mírou nezaměstnanosti. Převážně se jedná o rodiny romské. Prakticky všichni příslušníci těchto sociálně vyloučených komunit dlouhodobě nepracují a pobírají sociální dávky. Jejich schopnost nalézat nebo si udržet práci je omezena na nejnižší míru. Důvodem je minimální vzdělání a nízké sociální dovednosti. Zásadnějším faktorem byla však donedávna i **vysoká míra rezignace na vlastní situaci a vysoká míra rezistence vůči snahám o příležitostnou pomoc**. Kriminalita v této skupině je nad průměrem města, ale co do její charakteristiky se spíše jedná

o tzv. agatelní kriminalitu, kterou tvoří zejména skutky nižší společenské nebezpečnosti. Často jde spíše o přestupky zejména majetkového charakteru nebo přestupky narušující vzájemné soužití mezi občany.

V průběhu posledních 12 let město Svitavy pro skupiny sociálně znevýhodněných, sociálně nepřizpůsobivých a sociálně vyloučených připravilo řadu projektů především v rámci programu prevence kriminality. Jejich význam byl zpočátku dílčí, v posledních letech však díky některým partnerům získává postupně charakter komplexní. Výhodou je celkově nízký počet příslušníků těchto komunit, který umožňuje výhradně individuální přístup k rodinám nebo jednotlivcům. Netýká se však ani zde celé skupiny těchto obyvatel.

Po vyřešení akutních problémů vedení města s bydlením došlo se zástupci komise pro prevenci kriminality MěÚ Svitavy k zaměření na blast vzdělávání, především na vznik tzv. přípravného ročníku pro děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Následovaly projekty pro zvýšení efektivity vzdělávání a využití volného času romských žáků především v oblasti speciálního školství. V souvislosti s těmito projekty město navázalo kontakt s představiteli romské komunity. Vzniklo občanské sdružení Dajori a následně občanské sdružení Čavoro. Obě sdružení se podílela i na dalších projektech, Dajori především na sportovních činnostech pro příslušníky romské komunity a Čavoro na volnočasových činnostech pro některé romské děti. Sdružení Čavoro získalo stálé prostory v Multifunkčním centru Fabrika. Zpočátku povzbudivé výsledky však nenaplnují všechna očekávání jak zástupců samosprávy, tak i představitelů těchto sdružení. Jejich handicapem je zejména absence dovedností pro získávání grantových prostředků na svoje záměry a spíše „rodinný charakter“ těchto sdružení.

V několika posledních letech se významným partnerem města pro hledání smysluplných řešení problémů sociálně znevýhodněných nebo sociálně vyloučených obyvatel zejména v lokalitě Svitavy - Lačnov stává místní malotřídní škola. Využívá modelu, který lze označit termínem **inkluzivní vzdělávání**. Jeho prostřednictvím dochází ke společnému vzdělávání a výchově dětí s poruchami učení společně s dětmi handicapovanými

(tělesně i mentálně), s dětmi mimořádně nadanými, jakož i s dětmi pocházejícími ze sociálně vyloučené lokality v městské části Svitavy – Lačnov. V prostředí vřelosti, sounáležitosti, podpory a pomoci od celého týmu pracovníků (profesionálů – učitelů a vychovatelů i značného počtu dobrovolníků) vzniká řada projektů, které jsou velkým příslibem pro město i region. Výjimečné činnosti školy si všímají i zástupci státu nebo některých celostátních neziskových organizací. Škola získala několik prestižních ocenění. Na svoje projekty získala škola ve spolupráci s městem i významné finanční prostředky z fondů EU i dalších donátorů.

Všem projektům, jež byly v oblasti práce se sociálně znevýhodněnými, nepřízpůsobivými nebo vyloučenými realizovány, postupně dominuje spolupráce s řadou partnerů z neziskového sektoru, ale také z oblasti státních nebo regionálních institucí. V současnosti je jednou z důležitých organizací, která k ní přispívá, tzv. Centrum podpory projektů města Svitavy, jež je praktickým vyústěním systematicky připravovaných projektů investičního a neinvestičního charakteru orientovaných na grantové prostředky EU. U jejich zrodu stálo bývalé vedení města Svitavy vedené dlouholetým starostou Jiřím Brýdlem. Abstraktní prostředí pro spolupráci je konkretizováno do podoby společného počítačového prostředí pro přípravu, realizaci, archivaci a vyhodnocování jednotlivých projektů. Představitelům města umožňuje realizovat proces efektivního řízení v řadě oblastí. Významnou součástí jsou projekty zaměřené na sociálně znevýhodněné nebo sociálně vyloučené občany.

Jedním z nejlepších příkladů je projekt **Partnerství bez předsudků**, jehož metodiku máme čest představit v tomto materiálu.

Nejen v rámci projektu Partnerství bez předsudků pracovníci školy se zástupci města i některých neziskových organizací vytvořili tým, který se řídí heslem, jež do pedagogiky přinesl J. J. Pestalozzi a charakterizoval jej takto: „**Chcete-li lidem pomáhat, musíte je milovat. Vaše schopnost pomáhat sahá tak daleko jako vaše láska k nim**“.

Termín láska může v tomto ohledu působit nepatřičně (láska může být i slepá...), ale minimálně bez schopnosti mít rád, vážit si nebo respektovat i jinakost se při práci s níže uvedenou skupinou osob skutečně neobejdete. Respekt v tomto ohledu nepostačí. Pokud o této práci smýšlíte jinak, je lépe ji ani nezačínat... Při zvažování o případném využití této metodiky nebo kterýchkoliv poznatků školy s prací s cílovou skupinou uvedenou v projektu je rovněž velmi pravděpodobné, že budete čelit mnoha zklamáním, osobní deziluzi a často i skrytému nebo zjevnému pohrdání od mnoha pozorovatelů v laické, ale bohužel často i v odborné veřejnosti. Přes tato konstatování budete stále více obohacováni novými poznatky a zkušenostmi směřujícími k cestě k sounáležitosti a pokoře. Věříme, že podobně jako my sami začnete chápat, že Komenského téměř 400 let stará pansofická východiska mají i dnes svoji platnost. Pro nás se staly velmi významnou oporou. Proto si je dovoluujeme připomenout i pro vás. Při práci v socioterapeutických dílnách jsme se jich drželi za všech okolností.

1. Nikoliv něco roztříštěného a částečného, ale něco jednotného a celostního.

2. Nikoliv něco povrchního a zdánlivého, nýbrž něco pevného a skutečného.

3. Nikoliv něco trpkého a nuceného, nýbrž něco mírného a lahodného, a proto trvalého.

Skupinu rodičů a dětí v rámci socioterapeutických dílen tvořili především rodiče a děti (nejrůznějšího věku) ze sociálně vyloučené lokality Svitavy – Lačnov a současně rodiny z městské lokality V Zahrádkách, kde je ve velmi dobrých bytových podmínkách umístěno několik rodin, které prožívají problémy velmi blízké sociálnímu vyloučení. U těchto osob se však jedná pouze zčásti o problémy materiální, mnohem zásadnější je jejich izolace sociální, ze které pramení řada problémů majících v očích ostatních atributy sociální nepřizpůsobivosti. Společným jmenovatelem pro obě skupiny osob je sociální izolace a samota, která má zásadní vliv na jejich chování a jednání. Stres a frustrace se v této skupině osob šíří mnohem rychleji než radost, porozumění a sounáležitost. Skupinu tzv. sociálně vyloučených nezřídka doplnili i někteří rodiče, jejichž děti patří do skupiny dětí se specifickými vzdělávacími potřebami ve vztahu ke svému tělesnému, případně mentálnímu postižení. Jejich vzájemné soužití se shora uvedenou skupinou rodičů přímo zapadalo do práce pedagogických pracovníků i dobrovolníků ve škole a bylo velmi přirozené a přínosné. V zásadě je lze charakterizovat takto: „Na problémy nejsme sami, problémy mají i jiní lidé, sociální a zdravotní problémy jsou nesouměřitelné...“ Lze však předpokládat, že v tomto ohledu bude jinde práce této „sociálně nesourodé“ skupiny velmi obtížná. Pro účely projektu bylo její zvládnutí velkou výhodou.

Z hlediska velikosti skupiny se v průběhu realizace projektu, tedy jednotlivých setkání jednalo nejčastěji o skupinu rodičů a starších dětí, jejichž počet v zimních měsících nepřesahoval 20 osob. V letních měsících jsme volili atraktivnější prostředí statku v Květné, kde počet zúčastněných rostl ke 30 osobám. Adekvátně k počtu účastníků byl volen i počet profesionálů a dobrovolníků, kteří byli na jednotlivých dílnách přítomni.

Pro využití této metodiky je velmi důležitá individuální charakteristika jednotlivých rodin. Vzhledem k její neopakovatelnosti v jiných skupinách však uvádíme, že je nejprve nutné provedení této analýzy. Jejím cílem musí být pro všechny poměrně jasná představa o individuální situaci jednotlivých rodin a alespoň dílčí představa o individuálních schopnostech rodičů nebo rodinných příslušníků. V tomto ohledu je škola, která s rodiči při nejrůznějších příležitostech jedná, ve značné výhodě. Zástupci školy v tomto projektu přímo navazovali na předchozí aktivity orientované na rodiče žáků a na jinde neobvyklou a nepřetržitou komunikaci s rodiči např. formou týdenních nebo měsíčních plánů, do jejichž vzniku jsou také rodiče aktivně zapojeni. Přes tato konstatování je využití metodiky podle

našeho názoru v zásadě (s drobnými nebo většími) úpravami možné v současnosti v kterékoliv komunitě, kde půjde o skupinu osob tzv. sociálně vyloučených. Doporučujeme však projekt zasadit do širokého rámce dalších aktivit směřovaných ke všem věkovým skupinám v takové komunitě.

Při zvažování, jak nastavit základní východiska našeho setkávání, abychom jednak splnili účely projektu a současně dopomohli jednotlivcům nebo rodinám k nabytí nebo znovuoobnovení některých sociálních dovedností, jsme se po mnoha úvahách rozhodli využít učebnici vydanou společností **Partners Czech**, člena mezinárodní sítě Partners for Democratic Change.

Učebnici **Právo pro každého** zaměřenou na rozvoj a posílení právního vědomí připravila Partnes Czech primárně pro žáky a studenty základních a středních škol. Kompletní bibliografii uvádíme zde:

PRÁVO PRO KAŽDÉHO

Učebnice programu Právo pro každý den - Street Law

Vydalo: Partners Czech, Praha 2001, Praha 2006, Praha 2008

Vydání čtvrté se zapracovanými změnami v zákonech do října 2007

Kolektiv autorů

Grafická úprava: ARDEA grafické studio, s. r. o.

Tisk: Tiskárna Plastic

Ilustrace: Tomáš Svoboda

ISBN 80-238-7914-6.

Učebnici **Právo pro každého** schválilo MŠMT čj. 7684/2008 - 22 dne 28. května 2008 k zařazení do seznamu učebnic pro základní školy jako součást ucelené řady učebnic pro vzdělávací obor Výchova k občanství s dobou platnosti šest let (tedy do roku 2014).

Důvodem pro využití právě učebnice Právo pro každého byla řada charakteristik, jež jsou společné žákům závěrečných ročníků základních škol a našim rodičům. Většina z nich jsou žáky speciálního školství nebo se při dokončení školní docházky potýkali s řadou problémů spojených s úspěšným zvládnutím školy. Následně často velmi rychle založili rodiny, na další školní přípravu se již nedostalo. Jejich další život byl protkáán většinou nepřetržitou řadou problémů při jednání s úřady nejrůznějšího typu, často doprovázený pocity nespravedlnosti a příkoří. Z těchto důvodů jsme věřili a věříme, že právě posílení jejich právního vědomí může v jejich dalším životě sehrát úlohu zcela zásadní, významně přispívající k dosažení řady sociálních dovedností nezbytných pro život v současné společnosti. Právě proto jsme při zvažování o směřování naší práce využili učebnici Právo pro každého, která se nám osvědčila při práci se staršími žáky a studenty v průběhu posledních deseti let. Dalším z důvodů byla skutečnost, že vlastní hledání zcela nového přístupu by mohlo ohrozit setrvání rodičů v projektu, tedy i projekt samotný. Právo je všeobecně vnímáno jako velmi důležité, ve společnosti má podobu autority, a proto i pro nás byl tento moment velmi důležitý. Pro nás osobně bylo již samo soustředění se na práci s jednotlivci velmi obtížné, učebnice nám v tomto ohledu poskytovala všestrannou oporu. Učebnici jsme využili jako základní oporu pro naše socioterapeutické dílny v takové míře, že v následující metodice neuvádíme konkrétní citace. Učebnici vzhledem k její preciznosti využíváme v námi využitých lekcích v prakticky nezměněné podobě. Zaměnili jsme pouze žáky a studenty za účastníky skupiny a vypustili některé úkoly orientované na dovednosti směřující do dětského věku (především ve vztahu k manželství a rodičovství).

1. PŘÍPADOVÁ STUDIE

Sociálně znevýhodněná rodina, která žije v malé samostatné bytové jednotce. V rodině žije otec i matka. Ani jeden nemohou najít práci. V rodině je šest dětí, dvě z nich jsou našimi žáky. Jeden je v první třídě, druhý je ve čtvrté třídě. Další sourozenci jsou starší. Oba rodiče mají problém s alkoholem. Rodina je závislá na sociálních dávkách. Peníze si neumí rozplánovat na celý měsíc. Matka s dětmi se ráda účastní všech aktivit, které škola uspořádá zdarma.

Děti z této rodiny mají ve výuce problémy s přijímáním pravidel, s českým jazykem – používají romský etnolekt. Děti nenavštěvovaly mateřskou školu, proto se na začátku vzdělávání nenacházely na stejné startovní čáře s ostatními dětmi. Motivace k odpolední nápravě je u nich složitá. Dobře se zapojují v manuálních aktivitách.

2. PŘÍPADOVÁ STUDIE

Sociálně znevýhodněná rodina žijící v bytovém domě s více jednotkami. V rodině je otec i matka a pět dětí. Nejmladší dvě děti jsou otce, který s rodinou žije. Našimi žáky je nejmladší dcera v mateřské školce, starší děti ve druhém a třetím ročníku. Další děti do naší školy chodily, ale již se účastní vzdělávání v praktické škole ve Svitavách. Matka se účastní příležitostných brigád s pomocí sociálního odboru. Komunikace se školou se rodila obtížně. Má velkou nedůvěru k institucím vzhledem k tomu, že vyrůstala v dětském domově. Otec je v invalidním důchodu. Oba rodiče se účastní všech akcí, které škola pořádá zdarma.

Starší děti z této rodiny mají ve výuce problémy s přijímáním pravidel, s českým jazykem – používají romský etnolekt. Děti, které nenavštěvovaly mateřskou školu, mají podstatné problémy při zahájení školní docházky. U nejmladší, která do školky po velkém přesvědčování a podpoře rodiny chodí, vidíme lepší předpoklady pro zvládnutí počátečních školních dovedností. Děti rády pracují, pomáhají při školních aktivitách, zapojují se do projektů, které nejsou náročné na výuku.

3. PŘÍPADOVÁ STUDIE

Sociálně znevýhodněná rodina se třemi dětmi. Žákem školy je momentálně nejmladší dítě, starší sourozenci se v naší škole vzdělávali, ale nyní již je jedna v učení, druhá je v praktické škole ve Svitavách. Každé dítě má jiného otce. Otec nejmladšího dítěte s matkou žije, ale má velké problémy s alkoholem. Matka se školou aktivně spolupracuje. Při několika akcích pomáhala také jako dobrovolník. Ve vztahu k ní udělali v průběhu projektu ostatní rodiče z majoritní společnosti velký pokrok při jejím přijetí.

Nejstarší dcera je pro ostatní děti velkou motivací. Prošla základní školou, úspěšně se učí v oboru pečovatelka. Prostřední dcera má problémy s přijímáním autorit a pravidel. Nejmladší syn je vychováván velmi protektivně. Ani v pěti letech nejedl sám. Potřeboval blízkost maminky i v předškolním ročníku mateřské školy. V prvním ročníku udělal veliký pokrok směrem k samostatnosti.

4. PŘÍPADOVÁ STUDIE

Sociálně znevýhodněná rodina žijící v panelovém domě s více bytovými jednotkami. V rodině má hlavní slovo otec, který momentálně žije s nevlastní dcerou. Matka našeho žáka pátého ročníku, manželka z prvního manželství, do rodiny pouze občas dochází. V rodině je jedenáct dětí. Starají se o jedno tělesně znevýhodněné dítě na invalidním vozíku a žije s nimi i rodina nejstaršího syna s malým dítětem. Rodiče nemají práci. Socioterapeutické dílny nenavštěvují často, se školou nespolupracují aktivně, ale účastní se každé předem smlouvané schůzky.

Náš žák pracuje ve dvou polohách. Velice dobře reaguje na individuální práci s dospělým. V takové chvíli je ochoten udělat i složitější úkoly, rád vypráví, zajímá se o ostatní. V případě komunikace přes skupinu svých kamarádů si počíná vzdorovitě, předstírá větší sebevědomí, jeho motivace velmi klesá.

5. PŘÍPADOVÁ STUDIE

Sociálně znevýhodněná rodina, kde figuruje pouze matka a dva sourozenci. V tomto projektu školu navštěvuje pouze mladší z nich ve třetí třídě. Matka nepracuje. Obtížně se s ní navazuje komunikace. K institucím je nadmíru nedůvěřivá. Plně nevnímá realitu. Naše informace o vzdělávání dětí bagatelizuje. I tak se nám ale podařilo jí do některých aktivit socioterapeutických dílen zapojit.

Tento chlapec má podstatný vzdělávací potenciál. Nemá však uspokojeny základní biologické potřeby. Nemívá svačiny, není vhodně oblečen vzhledem k počasí. Školní pomůcky mu půjčujeme. Velmi dobře reaguje na individuální práci s dospělým. Stává se mu, že upadne do letargie, kdy nemluví, nechce řešit problémové situace. Postrádáme u něj empatii k ostatním. V některých chvílích však svolí k dětsky otevřenému rozhovoru. Byl úspěšný při sportovních hrách, když jsme mu pomohli s dodržováním pravidel.

6. PŘÍPADOVÁ STUDIE

Sociálně znevýhodněná rodina žije z materiální pomoci širší rodiny. V rodině je otec i matka, nepracují. Žijí v rodinném domě se třemi syny. V průběhu tohoto projektu naši školu navštěvují nejmladší a prostřední syn ve druhé a páté třídě. Matka se školou aktivně spolupracuje, využívá aktivit socioterapeutických dílen. Těší nás, že jsme si u otce získali důvěru a občas školu navštíví.

Děti mají relativně dobré materiální zabezpečení. Často hrají hry na počítači, z čehož plyne jejich dobrá slovní zásoba v anglickém jazyce. Problémy mají v českém jazyce z důvodu nedostatečných podnětů a absence rodinných rozhovorů. Chlapci používají tablety, mobilní telefony. Maminka jim dováží bohaté svačiny. Chybí jim však běžné životní zážitky. Překvapilo nás, že neví, co je les. Nejeli autobusem nebo vlakem. Sami se neorientují při nákupu. Všichni tři mají dobré výsledky v matematice, ale k obsahu učiva prvouky, přírodovědy nebo vlastivědy potřebují využívat nápravu.

7. PŘÍPADOVÁ STUDIE

Rodina s dítětem se speciálně vzdělávacími potřebami. V rodině je otec i matka. Oba pracují. Otec je maďarské národnosti. Rodiče spolu mluví anglicky. Dva synové jsou žáky naší školy. Menší je ve školce a starší ve druhé třídě. Starší chlapec má poruchu pozornosti. K nám do školy přišli po negativní zkušenosti z mateřské školy ve městě, kde bydlí. Matka dlouho nesouhlasila se spoluprací s pedagogicko-psychologickou poradnou. Obává se zařazení syna do škatulky „zlobivé dítě“. Celá rodina se velmi ráda účastní všech aktivit školy i socioterapeutických dílen. Maminka opa-

kovaně oceňuje možnost sdílení obav s pedagogy školy i ostatními rodiči v neformálním prostředí.

Chlapec má rád matematiku, sportovní aktivity a tvořivé činnosti. Se svými spolužáky ve volných chvílích vytváří různé projekty z odpadových materiálů. Neovládá své emoce. V těchto chvílích potřebuje pomoc dospělého. Při výuce je potřeba střídat činnosti, pracovní místa i polohy. Aktivně využívá nápravu.

8. PŘÍPADOVÁ STUDIE

Rodina s dítětem se speciálními vzdělávacími potřebami. V rodině jsou pracující otec i matka a dva synové. Naším žákem je starší z nich. Stal se jím po negativní zkušenosti z první třídy v jiné škole. V průběhu docházky u nás u chlapce diagnostikovali poruchu pozornosti a dysortografii. Otec i matka velice aktivně spolupracují se školou. Využívají aktivity socioterapeutických dílen. Rodiče oceňují, že mohou své starosti konzultovat jak s pedagogy, tak s ostatními rodiči.

Chlapec se zajímá o přírodu. Úspěšně hraje fotbal a zapojuje se do všech sportovních aktivit. Rád si povídá o rodině. Problémy má s obsahem učiva v českém jazyce, v angličtině a v matematice. Učivo obtížně chápe. Málo si pamatuje i učivo probrané individuálně na nápravě.

9. PŘÍPADOVÁ STUDIE

Rodina s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami. V rodině jsou pracující otec i matka, dva synové a nejmladší dcera. Všichni tři jsou našimi žáky. Dívka v mateřské školce, prostřední syn ve třetí třídě a nejstarší syn v páté. Chlapci se našimi žáky stali po negativní zkušenosti v jiné mateřské školce, kde s rodiči neprofesionálně komunikovaly pedagožky a často docházelo ke slovnímu napadání rodičů chlapců ostatními rodiči ve školce. Tito rodiče nesou znevýhodnění svých synů velmi těžce. Aktivně se účastní všech aktivit školy, spolupracují s odborníky, využívají socioterapeutické dílny.

Starší chlapec má diagnostikovaný Aspergerův syndrom. Je klientem Speciálně pedagogického centra Ústí nad Orlicí a střediska výchovné péče Mimóza Ústí nad Orlicí. Svoji vysokou inteligenci využívá nejenom k velkému zájmu o přírodu, hlavně bezobratlí a ryby, ale i k slovně i fyzicky agresivní manipulaci s dospělými a spolužáky. Tato jeho negativní dovednost nejvíce postihuje prostředního sourozence. Ten projevuje velmi nízké sebevědomí. Má diagnostikovanou dysortografii a dysgrafii. Pokroky u nás

udělal při zvládání emocí. Rád využívá nápravu. Překonal původní nedůvěru a rád si povídá s dospělými.

10. PŘÍPADOVÁ STUDIE

Rodina s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami. V rodině je otec, matka, dva synové a dcera. Otec je Čech, pracuje v rodinné firmě. Matka je Japonka. Rodiče se doma baví anglicky. Se školou velmi aktivně spolupracuje otec. Využívá nejen všechny socioterapeutické dílny, ale účastní se i aktivit školy, navštěvuje výuku. Pomáhá s dovozem některých dětí do školy. Potěšilo ho, že se škole do aktivity Japonská svatba v rámci projektu Barevná zeměkoule podařilo zapojit i japonskou maminku chlapců.

Chlapci mají komunikační problémy. Mladší má slabou slovní zásobu a špatně artikuluje i teď v pěti letech. Využívá nápravu ve školce. Staršímu se díky nápravě podařilo zlepšit výslovnost. Co se týká slovní zásoby, je spíše zamlklý. Chlapci se po vzoru otce rádi zapojují do všech činností.

11. PŘÍPADOVÁ STUDIE

Rodina s dítětem se speciálními vzdělávacími potřebami. V rodině je pracující matka a dva synové. Školu navštěvuje mladší syn. Je ve druhém ročníku. Matka navštěvuje socioterapeutické dílny málo, aktivity školy výjimečně, protože je pracovně vytížená. Otec se ve výchově angažuje. Když je potřeba, dochází i na schůzky do školy s matkou. Oni dva spolu však ne vychází dobře. Slovně se napadají i před mladším synem. Matka setkání s ostatními rodiči většinou využívá ke sdílení o obtížnosti svého života.

Hoch je emočně nevyrovnaný. Má diagnózu dyslexie, dysortografie, poruchy pozornosti, logopedické problémy. Potřebuje podporu a pomoc při výuce. Bojuje se zvýšenou unavitelností. Snažíme se ho motivovat k pravidelné nápravě. Chlapec má technické nadání. Vytváří různé technické artefakty. Zajímá se o vesmír. Rád si povídá o svých kočkách.

12. PŘÍPADOVÁ STUDIE

Rodina s dítětem se speciálními vzdělávacími potřebami. Matka s otcem dítěte nežije, má však nového partnera a ještě jedno malé dítě. Jedná se o žáka páté třídy. Po určitých psychických problémech při rozvodu rodičů

se chlapcův stav v příznivé atmosféře nové rodiny stabilizoval. Maminka se školou spolupracuje, účastní se aktivit školy organizovaných pro rodiče.

Dítě je citlivé. Byla mu diagnostikována hypoaktivita a dysortografie. Potřebuje na všechno více času. Využívá školní nápravu. Rád pracuje s dědečkem v dílně. I ve škole vyhledává rukodělné aktivity, ale na práci potřebuje svůj čas a trpělivost dospělého. Chlapec často vypráví pozitivní zážitky z rodiny.

13. PŘÍPADOVÁ STUDE

Rodina s dítětem se speciálními vzdělávacími potřebami. Rodiče prochází bouřlivým rozvodem. Mají dvě děti, dívku ve druhé třídě a chlapce ve čtvrté. Matka i otec pracují. Matka své emoce ventiluje na sociálních sítích, což její syn sleduje. Otec se odstěhoval, o obě děti projevuje zájem, musí však za ním samy autobusem daleko jezdit. Dokud rodina fungovala společně, byli častými účastníky socioterapeutických dílen.

Zapojená dívka má diagnostikovanou dyslálii. Kvůli tomu má problémy při vyjadřování, čtení i v analýze hlásek při psaní. Pravidelně navštěvuje školní nápravu. Se starším bratrem vychází dobře. Pomáhají si, podporují se a společně se zapojují do aktivit. Dívka si hraje se stejně starými dívkami na rodinu, s panenkami nebo s koníky.

14. PŘÍPADOVÁ STUDE

Rodina s dítětem se speciálními vzdělávacími potřebami. Pracující maminka žije dlouhodobě sama s dcerou. Otec dcery je Rakušan. S dívkou se navštěvují jednou měsíčně. Dítě má diagnostikované lehké mentální postižení a dysfázii. Navštěvuje třetí ročník. Její komunikačně složité situaci nepomáhá ani pasivní bilingvnost. Dívka se v Rakousku narodila a několik let žila. Maminka aktivně spolupracuje se školou. Ona i její rodiče se účastní akcí školy. Socioterapeutické dílny využívá jako terapeutickou aktivitu. Je vděčná za sdílení s ostatními rodiči.

Dívka je klientkou SPC Bystré. Dívka nemluví. Dorozumívá se zvuky a posunky. Vyzkoušeli jsme různé druhy komunikačních knih i znakovou řeč. Dívka však nové metody nepřijala. Mezi dětmi, které nemají speciální vzdělávací potřeby, dělá dívka velké sociální pokroky. Je méně ostýchavá, zapojuje se do společných aktivit. Našla si kamarádky, se kterými si ráda hraje na rodinu.

15. PŘÍPADOVÁ STUDIE

Rodina s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami. V rodině je pracující matka i otec. Dívky jsou v pěstounské péči. V rodině jsou ještě dva starší synové. Dívám je 11 a 10 let. V rodině jsou od svých tří a pěti let. Ve škole navštěvují čtvrtou třídu. Pěstounka dívek ve škole pracuje. Pěstoun se školou spolupracuje. Pomáhá s organizací akcí. Jezdí na brigády do Květné zahrady. Zaujala ho myšlenka domu na půli cesty.

Dívky jsou romské národnosti. Starší dívka se narodila s extrémní nedonošeností. Má diagnostikované lehké mentální postižení a ADHD. Druhá dívka má lehkou nedoslýchavost a z toho plynoucí problémy ve výuce. Obě využívají nápravu. Starší dívka hraje na bicí, ráda poslouchá hudbu, využije každou příležitost k procházce s asistentkou či rodiči. Mladší dívka je tělesně obratná. Navštěvuje mažoretky, gymnastiku, dramatický kroužek. Obě využívají setkání dětské skupiny na evangelické faře.

16. PŘÍPADOVÁ STUDE

Rodina s dítětem se speciálními vzdělávacími potřebami. V rodině je pracující otec a matka na mateřské dovolené. Rodiče dojíždějí do Modré školy z 15 km vzdálené obce. Školu si vybrali po předchozím vleklém neúspěchu syna v jiné škole. Chlapec má ještě další čtyři sourozence, z toho jednu v pěstounské péči. Rodina velice aktivně spolupracuje se školou. Navštěvují všechny akce i vzdělávání organizované školou. Socioterapeutické dílny využívají k intenzivnějšímu zapojení uzavřeného syna do vrstevnických vztahů ve škole.

Chlapec je žákem Modré školy ve čtvrtém ročníku. K nám přišel v polovině třetího ročníku. Má diagnostikovanou dysortografii. Potřebuje pomoc se sebezprosažením a získávání sebeúcty mezi ostatními dětmi. Je manuálně zručný. Baví ho řemeslné dílny. Rád si povídá o tom, co s tátou všechno vybudovali.

17. PŘÍPADOVÁ STUDIE

Rodina s dívkou se speciálními vzdělávacími potřebami. V rodině je pracující otec i matka. Dívka nemá žádné jiné sourozence. Maminka pracuje

a je velmi aktivní v místním rodinném a mateřském centru. Dívka má tak možnost vrstevnických vztahů i mimo školu. Rodiče si problémy dcery dlouho nechtěli připouštět. Situace se vyhrotila po dívčině dlouhotrvající nemoci. Vzhledem k pracovní vytíženosti rodičů nevyužívají socioterapeutickou dílnu moc často. Pokud se dílny zúčastnili, ocenili atmosféru sounáležitosti a sdílení problémů s ostatními rodinami.

Dívka tak trochu žije ve svém světě, mají do něj přístup kreativní osoby, pro které je svět souhrou zvláštností. Má diagnostikovanou dysortografii a podezření na Tourettův syndrom. Využívá nápravu. V současné době má dívka návrh na osobního asistenta. Dívka ráda kreslí, tančí, hraje divadlo. Navštěvuje horolezecký kroužek.

18. PŘÍPADOVÁ STUDIE

Rodina s chlapcem se speciálními vzdělávacími potřebami. V rodině je pracující matka i otec. Chlapec je jedináček. Navštěvuje čtvrtý ročník. Má poruchy chování. Rodina je s problémy svého dítěte spíše uzavřená. Poukazují na rozdílné výchovné přístupy matky a otce. Často si nevědí rady. Se střediskem výchovné péče začali spolupracovat až po pečlivé a dlouhotrvající intervenci školy. Maminka se školou spolupracuje. Socioterapeutických dílen se účastnil i otec chlapce.

Chlapec má problémy s chováním ve vztazích s vrstevníky a ve vztahu k chybě. Neumí chybu přijmout, pohlcují ho negativní emoce, kterým nerozumí. Jeho chování se pak projevuje jako drzé vůči dětem i dospělým. Chlapec rád jezdí na kole a hraje počítačové hry.

19. PŘÍPADOVÁ STUDIE

Rodina s chlapcem se speciálními vzdělávacími potřebami. V rodině je pracující matka i otec. Chlapec je jedináček, má počínající poruchy chování. Pro rodiče není snadné si problémy svého syna připustit. Tatínek často odjíždí na montáže. Maminka je se synem druhákem často sama. Snaží se ho vést k samostatnosti, je zaměstnankyně školy. Prošla kurzy Respektovat a být respektován. Ve skutečnosti je její míra protektivity nastavená příliš vysoko. Maminka se účastní všech akcí školy. Někdy využívá i socioterapeutické dílny.

Díky evropskému projektu škola s chlapcem realizovala již od školky videotrénink interakcí. Snažíme se chlapci pomoci naučit se navazovat partnerské vztahy s vrstevníky. Chlapec se snaží být středem pozornosti nebo zaujmout pozici ve třídě strategií provokování, na což zvláště děti

s ADHD reagují velmi negativně, ale ani starší děti bez speciálních vzdělávacích potřeb neumí jeho chování zařadit a obtížně se v jeho blízkosti orientují. Chlapce velice baví vyrábění různých technických vymožeností z odpadových materiálů. Dokáže využít i poslední kousek papíru. Vyzná se v automobilech. Auta jsou koníčkem celé jeho rodiny.

20. PŘÍPADOVÁ STUDIE

Rodina s chlapcem se speciálními vzdělávacími potřebami. V rodině je matka a její přítel. Maminka hledá práce. Stará se o dva syny, z nichž jeden je v první třídě a má diagnostikovaný Aspergerův syndrom, druhý je u nás ve školce a má logopedické obtíže. S otcem dětí se rodina nestýká. Maminka je v komunikaci ostýchavá. Nemá s institucemi dobré zkušenosti. Schůzky s pedagogy ale ovšem využívá. Zúčastnila se i některých socioterapeutických dílen.

Pro chlapce není jednoduché pochopit sociální pravidla v komunikaci. Potřebuje být středem pozornosti bez empatie k ostatním. V pochopení v problémových situacích s dětmi mu pomáhá osobní asistentka. Chlapec se zajímá o konstrukční hry, vyzná se v počítačových hrách. Nejraději pomáhá učiteli i ostatním dětem. Těm je to ne vždy příjemné. Chtěl by se stát učitelem.

21. PŘÍPADOVÁ STUDIE

Rodina s chlapcem se speciálními vzdělávacími potřebami. V rodině žije matka, její přítel a jejich mladší dcera. Chlapec navštěvuje v Modré školce první třídu. Do první třídy začal chodit již v minulém školním roce, ale vzhledem k jeho obtížím, které se naplno projevily až v listopadu, jsme se s rodiči a pedagogicko-psychologickou poradnou dohodli na dodatečném odkladu. Maminka se školou nespolečně často, ale na výzvy ke schůzkám reaguje. S oblibou se účastnili socioterapeutických dílen. Maminka využívala nadstandardních aktivit pro své živější děti.

Chlapec má opakovaný sklon ke koktavosti. Maminku se zatím nepodařilo přesvědčit k návštěvě logopedické poradny. Výraznou pomoc potřebuje chlapec v českém jazyce a matematice. Hůře chápe, má pomalejší tempo. Využívá nápravu. Již druhým rokem hraje hokej a florbal. Baví ho sportovní hry.

22. PŘÍPADOVÁ STUDIE

Rodina s dívkou se speciálními vzdělávacími potřebami. Rodiče prošli rozvodem, když byla dívka žákyní 5. třídy naší školy. Dívka tuto situaci špatně nesla. Spolu s její mladší sestrou byly svěřeny do péče matky. S otcem jsou často a mají s ním dobrý vztah. Kvůli své pracovní vytíženosti nemohli se školou spolupracovat tak často, jak by si přáli. Socioterapeutické dílny využívali rádi, protože jsou oba společenští. Sobotní a víkendové termíny jim k setkávání lépe vyhovovaly.

Dívce byla diagnostikována dysortografie. K pochopení a upevnění učiva potřebuje výraznou pomoc. Využívala nápravu. Nejistá si byla v sociálních interakcích. Ve skupině s dívkami používala manipulaci k získání pozornosti. Tyto situace jsme s ní a celou skupinou často řešili. Navštěvuje mnoho zájmových útvarů – mažoretky, gymnastiku, výtvarný kroužek, zálesák, dramatický kroužek ad.

23. PŘÍPADOVÁ STUDIE

Rodina s chlapcem se speciálními vzdělávacími potřebami. V rodině žije pracující matka i nový manžel se dvěma chlapci. Podstatnou roli hraje v rodině i velmi angažovaná babička – matka matky. Starší z chlapců má diagnostikovaný Aspergerův syndrom. Všichni členové rodiny velmi aktivně spolupracují se školou, ne vždy to však jsou jednoduchá setkání. Maminka i babička mají vyhraněný názor na to, jak má výchova vypadat. U obou chlapců uplatňuje přepečující přístup. Komunikace bývá z jejich strany nevyvážená. Na vzdělávání kladou důraz. Chlapec však nemá prostor pro vlastní zapojení. Úkoly a aktivity mu naplňují, vykonávají s ním. Po pedagogích školy vyžadují podrobný komentář. Chlapec vzhledem ke své diagnóze neudrží od dětí ani dospělých přirozený odstup. Je zvyklý být středem pozornosti bez empatie k ostatním. Ve vzdělávání má výborné výsledky, důslednou pomoc potřebuje při dodržování režimu dne, preventivnímu vyhodnocování rušivých momentů a při řešení vznikajících problémových situací. Chlapec vyniká při karetních a deskových hrách, zejména při šachách. Užívá si pozornost dospělých.

Výběr i pořadí jednotlivých témat socioterapeutických dílen ve vztahu k tématům právním jsme zcela záměrně ponechali na rozhodnutí členů skupiny – rodičů a starších dětí. Při prvním setkání jsme připravili brainstorming, kde jsme využili všech základních témat učebnice, a postupně jsme doplňovali další podtémata podle přání rodičů. Jednotlivá podtémata zařazovali účastníci přímo k jednotlivým hlavním tématům. Hlavní názvy jednotlivých témat uvádíme v takřka nezměněné podobě tak, jak je stanovili účastníci. Tímto způsobem jsme se pokusili předat členům skupiny maximální možnou míru rozhodování, kterou jsme byli odborně schopni akceptovat a přizpůsobit se jí. Současně jsme však v diskusi v týmu pracovníků dbali na dosažení cílů socioterapeutických dílen i celého směřování projektu. Naším základním principem se stal princip **pomoci ke svépomoci**, která je orientována k nasměrování rodičů k právním i společenským tématům tak, aby do budoucna naši pomoc již nepotřebovali, anebo pokud se tak stane, aby o ni dokázali požádat bez zbavení se odpovědnosti vlastní.

Poznámka: ke každému níže uvedenému tématu se pokusíme vytvořit jednu ukázkovou dílnu (lekci). Bude zahrnovat pouze některé části hlavního tématu. Námi uváděné téma bylo předmětem obvykle 2 – 3 setkání a bylo doprovázeno řadou dalších aktivit. Časy jednotlivých témat jsou pouze orientační. Podle předepsaného rozsahu této metodiky uvádíme následující témata:

Související témata (určená skupinou):

Vznik nájemního vztahu, pronájmy, vztahy mezi nájemníky a sousedy, odkoupení bytu, výpověď nebo jiné ukončení nájemního vztahu.

Cíle: seznámit účastníky stručně s možnostmi zajištění si vlastního bydlení a podrobněji s podmínkami nájmu (podnájmu) bytu, rozlišit druhy právních vztahů k bytům, poznat obsah a podstatné náležitosti nájemní smlouvy, uvědomit si práva a povinnosti smluvních stran nájemní smlouvy, umět použít text zákona v konkrétní situaci, umět hledat alternativy řešení konfliktních situací, zaujmout stanovisko v konkrétní situaci na základě různého úhlu pohledu, připravit se k přebírání odpovědnosti za vlastní rozhodnutí.

Klíčové pojmy: vlastnictví bytu, nájem bytu, podnájem bytu, nájemní smlouva, nájemce, pronajímatel, zánik nájmu bytu, výpověď.

Trvání: 90 minut

Pomůcky: pracovní list, 10 archů papíru A2/tabule, fixy, oboustranně lepicí páska,

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Metody: samostatná práce, diskuse, práce s textem, skupinová práce, prezentace odpovědí

Postup při realizaci tématu:**Motivační rozhovor**

Otázka: Jakým způsobem mohu získat vlastní byt?

Rozdejte členům skupiny pracovní listy a vyzvěte je, ať nejprve na papír krátce odpovídají na následující otázky:

1. Jak by mělo podle vašich představ jednou vypadat vaše bydlení?
2. Máš představu o tom, jaké máš reálné možnosti řešení svého bydlení v budoucnosti,
až se budeš chtít osamostatnit?
3. Jaký právní vztah mají lidé k bytu nebo domu, ve kterém bydlí?

Spojte vždy několik účastníků do skupiny, ve kterých si srovnávají své odpovědi a diskutují nad tím, čím si nebyli jisti. Na tabuli po společné diskusi zapište v bodech možné právní vztahy k bytu. S účastníky pak proberte jednotlivé právní vztahy a stručně je charakterizujte. Odpovídající právní informace najdete v pracovních listech.

1. Nepohodlný nájemník (pracovní list pro lektora)

Témata: Vlastník bytu = pronajímatel, nájemní smlouva, nájemce, podnájemní smlouva, podnájemce.

2. Nepohodlný nájemník

Společně si přečtete příběh uvedený v účastnických pracovních listech pro účastníky.

Otázky k textu příběhu:

1. Vyzvěte účastníky, ať samostatně formulují, jaké zájmy mají jednotliví zúčastnění v příběhu - pan Bártek, pan Musil, sousedé pana Musila, slečna Kociánová.

2. Poté ať se účastníci pokusí najít různé způsoby, jak by bylo možno řešit tyto konflikty- např. osobní jednání mezi zúčastněnými stranami, soudní řízení, mediace...

3. Skupinu rozdělte do čtyř skupin. Každá skupina bude vystupovat v roli jednoho účastníka příběhu - pana Bártka, pana Musila, sousedů pana Musila, slečny Kociánové. Postavy jednotlivých sousedů pana Musila ať si účastníci skupiny dotvoří podle svých představ.

Úkolem jednotlivých účastníků je:

najít co nejvíce důvodů pro ospravedlnění a vysvětlení postojů jimi představované postavy,

navrhnout několik alternativ řešení sporu, které by vyhovovaly zájmům jimi představované postavy,

sestavit dopis adresovaný jinému účastníku příběhu. Obsahem dopisu by mělo být vysvětlení vlastního stanoviska a návrh oboustranně přijatelného řešení.

Po vzájemném přečtení dopisů všech skupin všichni přidělí každému z nich odhadované procento úspěšnosti vyřešení sporu jinou než soudní cestou.

3. Modelová situace - role

Přehrajte si s účastníky osobní jednání pana Bártka a pana Musila pod vedením třetí, na sporu nezúčastněné, neutrální osoby - tzv. mediátora/ vyjednavče. Jednání by mělo vycházet ze situace prezentované v úvodním příběhu. Vzhledem k tomu, že mediace je zcela neformální jednání, vše závisí na hereckých a vyjednávacích schopnostech účastníků.

Cílem tohoto jednání by mělo být nalezení oboustranně přijatelného řešení.

Po prezentaci situací s účastníky diskutujte a ptejte se:

1. Jak se cítili v roli pana Bártka?
2. Jak se cítili v roli pana Musila?
3. Jak se cítili v roli mediátora?

4. Nájemní smlouva

Na úvod zdůrazněte:

Většina z vás asi bude chtít změnit byt a pravděpodobně nemusí mít ihned dostatek peněz na koupi vlastního bytu. Proto budete nuceni řešit svoje bydlení po určitou dobu nájmem bytu. Z tohoto důvodu se budeme dále zabývat právními informacemi týkajícími se nájmu bytu. Proberte s účastníky základní informace týkající se uzavírání, obsahu a ukončení platnosti nájemní smlouvy k bytu. Všechny důležité právní informace jsou uvedeny v pracovních listech účastníků.

5. Vzor nájemní smlouvy

Pro další práci rozdělte skupinu do čtyř podskupin a v každé podskupině utvoří účastníci dvojice. Každé dvojici rozdejte arch papíru. Ve dvojicích účastníci zpracovávají úkoly na velké archy papíru s využitím právních informací uvedených v bodě 2.

1. Dvojice v první skupině vyplní vzor nájemní smlouvy k bytu tak, aby splňoval všechny náležitosti stanovené občanským zákoníkem - viz příloha č. 1 této lekce.

2. Dvojice v druhé skupině hledají s využitím uvedených právních informací šest zásadních právních vad a nedostatků v nájemní smlouvě k bytu - viz příloha č. 2 této lekce.

Nájemní smlouva má tyto právní vady a nedostatky:

- chybí jméno a příjmení jedné smluvní strany,
- ze smlouvy není jasné, která smluvní strana je nájemce a která pronajímatel,
- chybí přesné označení bytu (adresa) - tj. přesné určení předmětu smlouvy,
- chybí určení výše úhrady za plnění spojená s užíváním bytu (nebo alespoň způsob výpočtu těchto úhrad),
- pronajímatel si nemůže s nájemcem sjednat možnost ukončení nájmu bytu výpovědí
- bez uvedení výpovědního důvodu,
- výpovědní lhůta musí být minimálně tříměsíční.

3. Dvojice ve třetí skupině popíše, jak by postupovaly v situaci, kdy v bytě, který mají najatý, nefungují radiátory ústředního topení.

Oprava radiátoru není drobnou opravou. Proto není povinností nájemce tuto opravu sám hradit. Nájemce by měl o nefungujících radiátorech informovat pronajímatele a požádat jej, aby dal v přiměřené lhůtě opravit radiátory na vlastní náklady. Teprve pokud tak neučiní, může se nájemce postarat o opravy radiátorů sám a požadovat po pronajímateli náhradu nákladů této opravy. Pronajímatel a nájemce se samozřejmě mohou dohodnout i jinak, než je stanoveno v občanském zákoníku. Za dobu, po kterou radiátory v bytě řádně nefungují, může nájemce požadovat slevu z nájemného.

4. Dvojice ve čtvrté skupině sestavují přehled práv a povinností pronajímatele a nájemce bytu.

Po vypracování úkolů účastníci na určená místa v učebně vyvěsí pohromadě ukázky vyplněných vzorů nájemních smluv, nájemní smlouvy s barevně označenými nedostatky, popisy postupu při řešení závady na ústředním topení a přehled práv a povinností pronajímatele a nájemce bytu. Diskutujte s účastníky o jejich zjištěních.

5. Škála postojů

Při tomto způsobu vedení společné diskuse využijeme techniku „Škálování“. Vyvěste na dvě místa v učebně větší papíry s nápisy: „řešení sporu před soudem“ a „mimosoudní řešení sporu“. Účastníci se postaví k té možnosti řešení daného konfliktu, kterou obecně považují ve sporech mezi nájemcem a pronajímatelem bytu za efektivnější. Svůj názor každý stručně zdůvodní.

Po skončení lekce budete schopni podat přehled možností, jak si zajistit bydlení, sepsat smlouvu o nájmu bytu, ukončit nájem bytu. Kromě toho se budete orientovat v základních právech a povinnostech nájemců a budete umět navrhnout řešení v konfliktu pronajímatele bytu a nájemce bytu.

Jakým způsobem mohu získat vlastní byt?

Odpovězte písemně na následující otázky:

1. Jak by mělo podle vašich představ jednou vypadat vaše bydlení?
2. Máte představu o tom, jaké máte reálné možnosti řešení svého bydlení v budoucnosti, až se budete chtít osamostatnit?
3. Víte, jaký právní vztah máte k bytu nebo domu, ve kterém nyní bydlíte?

Právní vztahy k bytu:

a) Vlastnictví bytu - byt můžeme získat do vlastnictví například jeho koupí, výstavbou, darem nebo zděděním. Vlastník bytu je oprávněn se svým bytem disponovat - může jej užívat sám, prodat nebo darovat, pronajmout, pořídit o něm závěť, přenechat jej jinému do užívání... Jeho právo užívat byt je omezeno ustanoveními občanského zákoníku o sousedských vztazích, tzv. „sousedským právem“ (§ 127).

b) Nájem bytu - do nájmu získáme byt vždy uzavřením písemné nájemní smlouvy mezi vlastníkem bytu (pronajímatelem) a nájemcem nebo - v případě smrti nájemce - přechodem nájmu na osoby, které s ním žily ve společné domácnosti. Nájemní smlouvou vzniká právní vztah nájemce k bytu, jehož vlastníkem (a současně pronajímatelem) je bytové družstvo (družstevní byt), stát (státní byt), obec (obecní byt) či jiná právnická osoba.

Nepohodlný nájemník (Pracovní listy pro účastníky)

Vlastník bytu = pronajímatel, nájemní smlouva, nájemce, podnájemní smlouva, podnájemce nebo fyzická osoba (soukromý byt).

Nájemní smlouvou vzniká také právní vztah nájemce k bytům služebním (byty, které slouží výhradně k ubytování zaměstnanců), bytům zvláštního určení (byty zvláště upravené pro ubytování zdravotně postižených osob) a k bytům v domech zvláštního určení (byty v domech s pečovatelskou službou a v domech s komplexním zařízením pro zdravotně postižené občany).

c) Podnájem bytu - do podnájmu získáme byt nebo jeho část (pokoj) vždy pouze uzavřením podnájemní smlouvy mezi nájemcem (tedy osobou, která už má s vlastníkem bytu uzavřenou nájemní smlouvu) a podnájemcem. Podnájemní smlouvu může nájemce uzavřít s podnájemcem, pouze pokud mu k tomu vlastník bytu dá písemný souhlas. Nájemce může podnájemní smlouvu kdykoliv vypovědět, a to i bez uvedení důvodů (na rozdíl od nájemní smlouvy). Pokud není v podnájemní smlouvě dohodnuta jiná výpovědní lhůta, je výpovědní lhůta tříměsíční a musí končit koncem kalendářního měsíce. Po skončení podnájmu podnájemce nemá právo na náhradní podnájem.

d) Jiné možné právní vztahy v souvislosti se zajišťováním si vlastního bydlení - při řešení vlastní bytové situace můžeme vstupovat i do jiných právních vztahů. Ty obvykle neslouží k dlouhodobému či trvalému uspokojení bytových potřeb, jako jsou právní vztahy uvedené pod a) - c), ale mají pouze přechodný charakter.

Užívání bytu - užívat byt můžeme pouze v případě, že nám to jeho vlastník umožní, aniž by s vámi uzavřel písemnou nájemní smlouvu. Užívání bytu není v našem právním řádu výslovně upraveno, proto se práva a povinnosti mezi vlastníkem bytu a osobou, která jeho byt užívá, řídí pouze jejich dohodou.

Ubytování - právo na poskytnutí přechodného ubytování nám vznikne uzavřením smlouvy o ubytování s ubytovatelem = s provozovatelem zařízení určeného k ubytování (hotel, penzion, noclehárna, ubytovna, vysokoškolská kolej...). Smlouva o ubytování nemusí být uzavřena písemně. Pokud uzavřeme smlouvu o ubytování, máme právo na užívání

vyhrazených prostor, společných prostor a používání souvisejících služeb. Ubytovatel odpovídá za škodu na našich věcech, které jsme do ubytovacích prostor vnesli.

2. Nepohodlný nájemník

Pan Bártek vlastní dva byty v Praze. Jeden byt (3+1 v Praze - Petřinách) si koupil s manželkou před pěti lety a dodnes v něm bydlí s celou svou rodinou. Druhý byt (2+kk v Praze-Holešovicích) zdědil před rokem po svém dědečkovi. Protože jeho děti jsou malé a vlastní byt nebudou ještě pár let potřebovat, rozhodl se pan Bártek, že byt po dědečkovi zatím pronajme. V Annonci uveřejnil inzerát, na který se mu ozvalo sedm zájemců. Pan Bártek pronajal byt na tři roky panu Musilovi, který se mu zdál být ze všech zájemců nejserióznější. Pan Musil se v nájemní smlouvě zavázal platit panu Bártekovi měsíční nájemné ve výši Kč 7 500,- a další Kč 2 500,- měsíčně jako zálohu na úhrady za služby spojené s užíváním bytu. Byt se výslovně zavázal užívat sám a pan Bártek si v nájemní smlouvě vymínil, že v bytě nebude bydlet žádný podnájemník. Pan Musil převzal byt v červnu a už v srpnu přišel za panem Bártkem s tím, že se mu v koupelně uvolnily celé dvě stěny obkladaček a je zřejmé, že co nevidět spadnou. Oprava prý bude stát asi Kč 4 700,- a zaplatit by ji měl pan Bártek. Pan Bártek odmítl hradit jakoukoliv opravu s tím, že byt má teď pronajatý pan Musil a je tedy jeho povinností takové opravy v bytě provést na vlastní náklady. Pan Musil přesto na opravě koupelny trval, a když ji pan Bártek neprovedl, přestal platit nájemné a zálohy. Nyní dluží panu Bártekovi už nájemné za dva měsíce. Minulý měsíc přišel panu Bártekovi dopis podepsaný sousedy pana Musila, kteří žádají pana Bártku, aby jako majitel bytu neprodleně zakročil, neboť jeho nájemce pan Musil poslouchá v bytě v době nočního klidu (tj. mezi 22.00 a 6.00 hod.) hlasitou reprodukovanou hudbu. Tím pan Musil své sousedy ruší a v nočním hlasitém poslechu odmítá přestat i přes opakované žádosti sousedů. Sousedé se domnívají, že pan Musil hrubě porušuje dobré mravy v domě. Z dopisu se pan Bártek navíc dověděl, že v bytě kromě pana Musila několik měsíců bydlí i jakási slečna Kociánová.

Otázky k textu příběhu:

1. Formulujte písemně každý samostatně, jaké zájmy mají jednotliví zúčastnění v příběhu: pan Bártek, pan Musil, sousedé pana Musila, slečna Kociánová.

2. Napadají vás nějaké způsoby, kterými by bylo možno tyto konflikty vyřešit?

3. Ve své skupině pro vámi přidělenou postavu:

- najděte co nejvíc důvodů pro ospravedlnění a vysvětlení postojů vámi představované
- postavy,
- navrhněte několik alternativ řešení sporu, které by vyhovovaly zájmům vámi představované postavy,
- sestavte dopis adresovaný jinému účastníku konfliktu. Obsahem dopisu by mělo být vysvětlení stanoviska vámi představované postavy a návrh oboustranně přijatelného řešení.

3. Modelová situace - role

Předvedte názorně osobní jednání pana Bártka a pana Musila pod vedením třetí, na sporu nezúčastněné, neutrální osoby - tzv. mediátora/vyjednavče. Jednání by mělo vycházet ze situace prezentované v úvodním příběhu. Cílem tohoto jednání by mělo být nalezení oboustranně přijatelného řešení.

Mediace

Mediace je jednou z možností mimosoudního řešení konfliktů. Jedná se o vyjednávání sporných stran s pomocí oboustranně vybraného odborníka na komunikaci a efektivní vyjednávání - tzv. vyjednavče/mediátora. Jeho hlavní úloha je v tom, že řídí vyjednávání a pomáhá stranám sporu hledat přijatelná řešení, on za ně nic neřeší, nerozhoduje. Mediace je vždy dobrovolná, rychlá a důvěrná. Díky těmto svým principům umožňuje zlepšení mezilidských vztahů. Mediační proces má několik fází. Po zahájení a úvodním slovu mediátora dostane každá strana sporu prostor pro to, aby vyjádřila svůj pohled na konfliktní situaci. Tato fáze se také nazývá

„nerušený čas“. Následuje výměna a vyjasňování názorů mezi stranami. Mediátor po celou dobu dbá na to, aby nedošlo k osobním útokům, napadání a hádkám. Po důkladném vyjasnění stanovisek přichází fáze vytváření vzájemné dohody a následně jejího sepsání.

Otázky ke společné diskusi:

1. Jak jste se cítili v roli pana Bártka?
2. Jak jste se cítili v roli pana Musila?
3. Jak jste se cítili v roli mediátora?

4. Nájemní smlouva

Většina z vás bude dříve či později potřebovat získat byt a pravděpodobně nebude mít ihned dostatek peněz na koupi vlastního bytu. Proto budete nuceni řešit svoje bydlení po určitou dobu nájmem bytu. Z tohoto důvodu se budeme dále zabývat právními informacemi týkajícími se nájmu bytu.

Důležité právní informace k nájemní smlouvě

Nájem bytu upravuje zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník v ustanoveních § 685 a následujících. Nájem bytu vzniká nájemní smlouvou (nebo - v případě smrti nájemce - přechodem nájmu na osoby, které s nájemcem žily ve společné domácnosti). Nájemní smlouva musí být vždy uzavřena písemně, jinak je neplatná.

Nájemní smlouva musí obsahovat:

- označení pronajímatele a nájemce (jméno, příjmení, adresa, datum narození, event. rodné číslo a v případě právnické osoby název, sídlo, IČO),
- označení bytu (adresa, poschodí, velikost bytu, číslo bytu),
- označení příslušenství bytu (příslušenstvím bytu se rozumí vedlejší místnosti a další prostory, např. koupelna, záchod, spíž, šatna,

kuchyňský kout, předsíň, sklep, dřevník, kolna...),

- rozsah užívání bytu (kdo jej bude užívat spolu s nájemcem, jaké společné prostory může nájemce užívat,...),
- výši nájemného a způsob jeho výpočtu,
- výši úhrad za plnění spojená s užíváním bytu = elektřina, vodné, stočné, teplo, teplá voda, úklid v domě, výtah, komunální služby, pojištění... (nebo alespoň způsob výpočtu těchto úhrad).

Nájemní smlouva by dále měla obsahovat zejména:

- popis vybavení bytu (kuchyňská linka, sporák, elektrické přístroje, nábytek, vybavení koupelny...),
- popis stavu bytu předávaného pronajímatelem nájemci,
- za jakých podmínek a jak často je nájemce povinen umožnit pronajímateli kontrolu bytu.

Nájemce bytu má zejména právo:

- užívat byt i společné prostory a zařízení domu,
- požadovat, aby pronajímatel odstranil v bytě veškeré závady s výjimkou drobných oprav.

Nesplní-li pronajímatel svoji povinnost odstranit závady, má nájemce právo po předchozím upozornění pronajímatele závady odstranit a požadovat od pronajímatele náhradu účelně vynaložených nákladů.

Nájemce je povinen zejména:

- platit nájemné a úhrady za plnění spojená s užíváním bytu,
- nepoškozoval byt ani společné prostory a zařízení domu,
- brát ohled na ostatní nájemce,
- oznámit pronajímateli potřebu odstranění závad a umožnit jejich provedení,
- odstranit závady a poškození, které v bytě způsobil buď sám nebo osoby s ním žijící,
- hradit drobné opravy v bytě;

Pojem **drobné opravy** definuje nařízení vlády č. 258/1995 Sb., kterým se provádí občanský zákoník - drobnými opravami jsou například opravy podlahových krytin, oken a dveří, zámků, klik, vypínačů, zásuvek, jističů, zvonků, osvětlovacích těles a domácích telefonů, opravy měřičů tepla a teplé vody, sprch, ohříváčů vody, umyvadel, van, výlevek, dřezů, splachovačů, kuchyňských sporáků, pečicích trub, vařičů, infrazářičů, kuchyňských linek, skříní a další v nařízení uvedené opravy. Za drobné opravy se považují i další opravy, jestliže náklad na jednu opravu nepřesáhne částku 300 Kč. Drobné opravy nejsou opravy radiátorů a rozvodů ústředního vytápění.

Pronajímatel je povinen zejména:

- předat nájemci byt ve stavu způsobilém k řádnému užívání a zajišťovat nájemci plný a nerušený výkon práv spojených s užíváním bytu,
- odstranit veškeré závady v bytě s výjimkou drobných oprav.

Zánik nájmu bytu:

- Nájem bytu může zaniknout
- písemnou dohodou mezi pronajímatelem a nájemcem,
- uplynutím doby, na kterou byl sjednán,
- písemnou výpovědí. Ve výpovědi musí být uvedena výpovědní lhůta, a to nejméně tři měsíce tak, aby skončila ke konci kalendářního měsíce. Výpovědní lhůta začne běžet prvním dnem měsíce následujícího po měsíci, v němž byla výpověď doručena druhému účastníkovi.

Pronajímatel může vypovědět nájem bytu pouze z důvodů uvedených v zákoně. Písemná výpověď pronajímatele musí být doručena nájemci a musí v ní být uveden důvod výpovědi a výpovědní lhůta. Na důvodu uvedeném ve výpovědi závisí, zda pronajímatel může vypovědět nájem bytu s přivolením soudu nebo bez něj. Pouze s přivolením soudu může pronajímatel vypovědět nájem bytu z výpovědních důvodů stanovených v § 711a odst. 1 občanského zákoníku. Bez přivolení soudu může pronajímatel vypovědět nájem bytu z výpovědních důvodů podle § 711 odst.

2 občanského zákoníku. V takovém případě musí výpověď obsahovat ještě poučení nájemce o možnosti podat do 60 dnů žalobu na určení neplatnosti výpovědi k soudu, a pokud podle zákona přísluší nájemci bytová náhrada, ještě závazek pronajímatele zajistit nájemci odpovídající bytovou náhradu.

Pronajímatel může vypovědět nájem bez přivolení soudu § 711 odst. 2:

- a) nájemce nebo ti, kdo s ním bydlí, přes písemnou výstrahu hrubě porušují dobré mravy v domě;
- b) nájemce hrubě porušuje své povinnosti vyplývající z nájmu bytu, zejména tím, že nezaplatil nájemné nebo úhradu za plnění spojená s užíváním bytu ve výši odpovídající trojnásobku měsíčního nájemného a úhrady za plnění poskytovaná s užíváním bytu nebo nedoplnil peněžní prostředky na účtu podle § 686 odst. 3 občanského zákoníku.;
- c) nájemce má dva nebo více bytů;
- d) nájemce neužívá byt bez vážných důvodů a nebo jej bez závažných důvodů užívá jen občas;
- e) jde o byt zvláštního určení nebo o byt v domě zvláštního určení a nájemce není zdravotně postižená osoba.

Pronajímatel může vypovědět nájem pouze s přivolením soudu § 711a odst. 1:

- a) pronajímatel potřebuje byt pro sebe, manžela, pro své děti, vnuky, zetě, snachu, své rodiče a sourozence,
- b) nájemce přestal vykonávat práci pro pronajímatele a pronajímatel potřebuje služební byt pro jiného nájemce, který pro něho bude pracovat,
- c) z důvodu veřejného zájmu je potřebné s bytem nebo s domem naložit tak, že byt nelze užívat nebo vyžaduje-li byt nebo dům opravy, při jejichž provádění nelze byt nebo dům delší dobu dále užívat;
- d) jde o byt, který souvisí stavebně s prostory určenými k provozování obchodu nebo jiné podnikatelské činnosti a nájemce nebo vlastník těchto nebytových prostor chce tento byt užívat;

Na výpovědním důvodu, který uvede pronajímatel ve své výpovědi,

závisí, zda a na **jakou bytovou náhradu** (náhradní byt, náhradní ubytování, nebo jen poskytnutí přístřeší) vznikne nájemci nárok. Nájemce může vypovědět nájemní smlouvu i bez uvedení důvodu a nájemní vztah zanikne uplynutím výpovědní lhůty. Nájemce v tomto případě nemá vůči pronajímateli nárok na poskytnutí bytové náhrady.

5. Vzor nájemní smlouvy

Podle přiděleného úkolu ve dvojicích zpracujte na archy papíru řešení následujících úkolů:

1. Vyplňte vzor nájemní smlouvy k bytu tak, aby splňoval všechny náležitosti stanovené občanským zákoníkem - příloha č. 1 této lekce.
2. Hledejte s využitím uvedených právních informací šest zásadních právních vad a nedostatků v nájemní smlouvě k bytu - příloha č. 2 této lekce.
3. Popište, jak byste postupovali v situaci, kdy v bytě, který máte pronajít, nefunguje radiátor ústředního topení.
4. Sestavte přehledné schéma práv a povinností pronajímatele a nájemce bytu.

Klíčové pojmy

vlastnictví bytu, nájem bytu, podnájem bytu, nájemní smlouva, nájemce, pronajímatel, zánik nájmu bytu, výpověď.

Vzor nájemní smlouvy:**SMLOUVA O NÁJMU BYTU**

pan

bytem

rod. č.

(dále jen „pronajímatel“)

a

pan

bytem

rod. č.

(dále jen „nájemce“)

uzavřeli v souladu s ustanovením § 685 a násl. zákona č. 40/1964 Sb.,
občanského zákoníku

níže uvedeného dne tuto nájemní smlouvu:

I.**Předmět nájmu**

Pronajímatel jako výlučný vlastník domu

přenechává v tomto domě nájemci do užívání byt

o velikosti, sestávající se ze

.....

Byt je vybaven

.....

II.**Nájemné**

Nájemce se zavazuje platit pronajímateli nájemné ve výši.....,- Kč
měsíčně, vypočtené na základě sazby Kč za 1 m² plochy
obytných místností a Kč za 1 m² plochy ostatních místnos-
tí bytu (příslušenství). Nájemné je splatné vždy nejpozději do
.....

III.**Úhrady za plnění spojená s užíváním bytu**

Měsíční zálohy cen za plnění spojená s užíváním bytu jsou splatné
.....

Jejich výši určí pronajímatel pro každý kalendářní rok. Roční vyúčtování
záloh bude pronajímatel provádět vždy do třiceti dnů po skončení topné
sezony.

IV.

Nájemce prohlašuje, že se seznámil se stavem pronajímaného bytu. Byt
přebírá bez závad, způsobilý k okamžitému nastěhování a bydlení, což
podpisem této smlouvy potvrzuje. Po skončení nájmu odevzdá nájemce
pronajímateli byt ve stavu, v jakém jej převzal s přihlédnutím k obvyklé-
mu opotřebení.

V.

V záležitostech touto smlouvou neupravených se tento nájemní vztah
řídí ustanoveními
občanského zákoníku o nájmu bytu.

VI.

Nájem se uzavírá ode dne na dobu

Nájem bytu může rovněž zaniknout

.....

VII.

Účastníci smlouvu přečetli, s jejím obsahem souhlasí, což stvrzují vlastnoručními podpisy. Každý účastník svým podpisem smlouvy současně potvrzuje převzetí jejího jednoho vyhotovení.

V dne

(podpis)

.....

Pronajímatel

(podpis)

.....

Nájemce

Vzor nájemní smlouvy (obsahuje šest zásadních právních vad a nedostatků)

SMLOUVA O NÁJMU BYTU

pan

bytem Prachatice, Slezská 14

r. č. 691212/0023

a

pan Karel Malý

bytem Lanškroun, Luční 16

r. č. 751105/1212

uzavřeli v souladu s ustanovením § 685 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku

níže uvedeného dne tuto nájemní smlouvu:

I.

Předmět nájmu

Pronajímatel jako výlučný vlastník bytu v Prašné ulici, přenechává nájemci do užívání byt ve druhém poschodí tohoto domu o velikosti 2+1, sestávající ze dvou pokojů, kuchyně, koupelny, WC, předsíně a spíže. Byt je vybaven elektrickým sporákem, kuchyňskou linkou a ledničkou.

II.

Nájemné

Nájemce se zavazuje platit pronajímateli nájemné ve výši 6 000,- Kč měsíčně. Nájemné je splatné vždy do patnáctého dne kalendářního měsíce, za který se platí nájemné.

III.

Nájemce se seznámil se stavem pronajímaného bytu. Nájemce byt přebírá bez závad způsobilý k okamžitému nastěhování a bydlení, což pod-

pisem této smlouvy potvrzuje. Po skončení nájmu odevzdá nájemce pronajímateli byt ve stavu, v jakém jej převzal s přihlédnutím k obvyklému opotřebení.

IV.

Nájem se uzavírá od 10. 12. 2008 na dobu dvou let. Nájem bytu může rovněž zaniknout písemnou dohodou nájemce a pronajímatele nebo výpovědí. Pronajímatel může ukončit nájem bytu i výpovědí bez uvedení výpovědního důvodu. Výpovědní lhůta je jeden týden od doručení výpovědi.

V.

Účastníci smlouvu přečetli, s jejím obsahem souhlasí, což stvrzují vlastnoručními podpisy.

Ve Svitavách dne 10. 12. 2008

(podpis)

.....

Pronajímatel

(podpis)

.....

Nájemce

Související témata (určená skupinou): vlastnictví a jeho formy v praxi, smlouvy a jejich typy, využití a hlavní podmínky jejich sjednávání koupě zboží a jeho reklamace, jak má vypadat správná smlouva?

1. cyklus

Téma: Závazkové vztahy

Cíle: vědět, co jsou smlouvy a jak vznikají, pochopit význam smluv a získat zkušenosti se smluvním jednáním, rozlišit typy závazkových vztahů a jejich důsledky, seznámit se průběhem smluvního jednání a nutnými náležitostmi smluv, rozvíjet schopnosti komunikovat, předvídat a rychle reagovat, posilovat postoje čestnosti a poctivosti a zdůraznit potřeby vlastní důvěryhodnosti.

Klíčové pojmy: smluvní vztahy, kupní smlouva, plnění smlouvy, náležitosti smlouvy, uznání dluhu, zánik nároku

Trvání: 3 x 45 minut

Pomůcky: pracovní list, kartičky na inzeráty, zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, vzor kupní smlouvy

Metody: samostatná práce, skupinová práce, diskuse, výklad, práce s textem

Úvodní motivace

Ptejte se účastníků a diskutujte:

- Půjčili jste již někdy někomu peníze nebo něco, co pro vás mělo velký význam?
- Jakou jste s tím měli zkušenost, jak to dopadlo?
- Setkali jste se s někým, kdo měl s půjčováním špatnou zkušenost?

I. Pro dobrotu na žebrotu

Přečtěte si s účastníky příběh uvedený v účastnických pracovních listech.

Po přečtení příběhu diskutujte s účastníky o následujících otázkách:

1. Na čem se Josef s Karlem dohodli?
2. Jakých Karlových chyb Josef využil?
3. Jak by měli oba situaci dál řešit, aby mohli zůstat kamarády?
4. Pokud Josef dál nebude chtít zaplatit, jak si myslíte, že bude Karel reagovat, až příště Josefa potká?
5. Jakým způsobem se dalo konfliktu předejít?

II. Co je to smlouva, jak vzniká a jaké jsou její důsledky

Účastníky rozdělte do dvojic. Účastníci pracují písemně s pomocí textu „Co je smlouva“- část A a hledají odpověď na otázky:

- Proč lidé uzavírají smlouvy?
- Jaké jsou nutné předpoklady pro vznik smlouvy?

Odpovědi si účastníci srovnávají a doplňují ve společné diskusi s lektorem. Dále dejte účastníkům úkol, aby napsali co nejvíce možných situací, kdy spolu lidé uzavírají smlouvy. Po zveřejnění všech alternativ (např. písemně na tabuli) se je účastníci pokusí roztřídit.

Pro dobrotu na žebrotu (Pracovní listy pro lektory)

Závazkové vztahy

Účastníci se pokusí pojmenovat alespoň některé z typů smluv podle toho, co je obsahem smlouvy.

Podklady pro práci ve dvojicích - viz účastnické pracovní listy, text „Co je smlouva“

část A

Po této práci s účastníky se vraťte k případu Karla z příběhu Pro dobrotu

na žebrotu. Sestavte ve skupinách s pomocí textu „Co je smlouva“ - část B následující:

Různé možnosti, jak mohl Karel uplatnit svůj nárok na vrácení půjčených peněz.

Za jakých okolností by došlo k promlčení Karlova nároku?

Jaké další pokračování situace mezi Karlem a Josefem byste považovali za správné, kdyby k promlčení nároku opravdu došlo?

Podklady pro skupinovou práci viz účastnické pracovní listy „Co je smlouva“ - část B

Úvodní motivace

Ptejte se účastníků:

Jaké mám možnosti, když si chci něco koupit? Jak to mohu udělat?

Kam se obrátíte, když chcete koupit něco levněji, než je to běžně k sehnání v obchodech, a nevádí vám, když už je to „z druhé ruky“?

Jaké výhody může mít takové nakupování?

Jsou při tomto nakupování také nějaká nebezpečí? Pokud ano, jaká?

III. Obecné náležitosti kupních smluv a vzor kupní smlouvy

Proberte s účastníky (viz účastnické pracovní listy) všechny základní náležitosti kupních smluv i to, na co je třeba dát si pozor, kupujeme-li nebo prodáváme-li něco druhým osobám. Pro svou práci můžete použít i přílohu č. 1 v účastnických pracovních listech. Tyto znalosti nám pomohou, abychom si mohli být při jednáních o koupi a prodeji jistější.

IV. Inzerát: prodám -koupím

Na úvod zdůrazněte:

Inzeráty jsou teprve jakousi pozvánkou k jednání o uzavření smlouvy. Obvykle se nejedná ještě o návrh na uzavření smlouvy. K návrhu se všemi náležitostmi dochází až v průběhu jednání na základě inzerátu. Inzerát proto nemusí obsahovat všechny podstatné náležitosti smlouvy.

1. Samostatná práce - sestavování nabídek inzerátů

Rozdělte účastníky ve skupině na dvě poloviny.

Účastníci z první skupiny sestaví každý sám nabídku na prodej čehokoliv formou inzerátu. Účastníci z druhé skupiny mezitím sestaví seznam všech náležitostí, na kterých se smluvní strany mají dohodnout při uzavírání platné písemné kupní smlouvy.

2. a 3. cyklus

2. Prezentace vytvořených inzerátů

Účastníci z první skupiny předčítají postupně své inzeráty. (Inzeráty lze také vyvěsit na nástěnku, flipchart atd.). Účastníci z druhé skupiny si vyberou, na který inzerát odpoví a komu navrhnou uzavření smlouvy. Poté následuje aktivita, viz níže.

V. Domluvíme se

V další části hodiny se účastníci ve dvojicích účastní jednání o uzavření smlouvy, coby budoucí smluvní strany.

1. Jednání dvojic

Vyzvěte účastníky, ať se v každé dvojici snaží uzavřít kupní smlouvu na základě výše probraného inzerátu a jemu odpovídajícího návrhu na uzavření smlouvy. V průběhu smluvního jednání by se účastníci měli snažit upravovat podmínky a náležitosti smlouvy tak, aby vyhovovaly jejich vzájemným představám a dosáhnout společného znění smlouvy. Tímto cvičením si účastníci ověří i své vyjednávací schopnosti. Vyzvěte

účastníky, ať se pokusí formulovat smlouvu písemně (viz vzor v účastnických pracovních listech) tak, aby se předešlo budoucím konfliktům. Dbejte na upozornění v tabulce v předchozím cvičení „Na co si dát pozor při uzavírání smlouvy“.

2. Vzájemná výměna smluv

Jednotlivé dvojice účastníků si pak mezi sebou vymění inzeráty a na jejich základě sepsané kupní smlouvy a pokusí se v nich najít možná sporná místa nebo chyby, které by potenciálně mohly vést ke konfliktům.

3. Reflexe práce ve dvojicích

Pak by každá dvojice měla na závěr stručně vystihnout, do jaké míry se těm druhým podařilo dosáhnout požadovaného výsledku. Účastníci, kteří budou chtít, mohou mluvit také o tom, jak se v průběhu vyjednávání cítili a na co by se měli po této zkušenosti do budoucna zaměřit, měli by dokázat úspěšně jednat o uzavření kupní smlouvy.

Pomocné otázky pro lektory

- Bylo pro vás těžké souhlasit s předloženým návrhem na uzavření smlouvy? Proč ano, proč ne?
- Co by vaši situaci mohlo ztížit? Co by ji mohlo ulehčit?
- Jak byste řešili neshody při jednání o uzavření smlouvy?
- Co byste na základě získaných informací poradili své sestře, která si chce koupit starší auto?

Po skončení této lekce budete schopni sestavit kupní smlouvu se všemi náležitostmi. Budete vědět, jak postupovat při neplnění závazků vyplývajících ze smluv a posoudit své schopnosti při jednání o uzavření smlouvy.

I. Pro dobrotu na žebrotu

Karel si od svých patnácti let šetřil peníze na koupi motorky. O prázdninách si sháněl brigády a během roku příležitostně roznášel letáky, prodával noviny... Chtěl si do osmnácti let vydělat na silnou motorku, rodiče mu slíbili zaplatit autoškolu. Karlovi spolužáci věděli, že se mu peníze postupně daří získávat a že je nechce utrácet za nic jiného. Proto, když se jeho spolužák Josef dostal do finančních potíží, poprosil Karla, jestli by mu do té doby, než si bude moci motorku koupit, půjčil 5 000,- Kč. Karlovi bylo teprve šestnáct, a tak si říkal, že peníze použité jako půjčka nebude moci během těch dvou let utratit za nic jiného. Protože byl Josef jeho kamarád, domluvili se ústně a Karel Josefovi 5 000,- Kč půjčil. Později Josef přestal chodit do školy a nikdo přesně nevěděl, co vlastně dělá. Po uplynutí dohodnuté lhůty dvou let o Josefovi nikdo ze spolužáků stále nevěděl nic určitého. Karel začal být nervózní, potřeboval si zařízovat autoškolu, ve čtvrtém ročníku měl také ve škole hodně práce s přípravou na maturitu. Protože tak dlouho pracoval proto, aby si mohl motorku koupit, rozhodli se jeho rodiče, že chybějících 5 000,- Kč zatím Karlovi půjčí. Ani dál neměl Karel o Josefovi žádné zprávy. Rodiče na rychlé splacení příliš nenaléhali, a tak Karel na nevyřízené účty skoro zapomněl. Po dalších dvou letech Karel Josefa vyhledal a začal dluh vymáhat. Josef dluh nepopřel, ale řekl, že se domníval, že když se Karel tak dlouho o peníze nehlásil, tak je už nechce.

Otázky k případu:

1. Na čem se Josef s Karlem dohodli?
2. Jakých Karlových chyb Josef využil?
3. Jak by měli oba situaci dál řešit, aby mohli zůstat kamarády?
4. Pokud Josef dál nebude chtít zaplatit, jak si myslíte, že bude Karel reagovat, až příště Josefa potká?
5. Jakým způsobem se dalo konfliktu předejít?

II. Co je to smlouva, jak vzniká a jaké jsou její důsledky

Ve dvojicích s pomocí textu viz níže „Co je smlouva“ - část A hledejte odpověď na otázky:

- Proč lidé uzavírají smlouvy?
- Jaké jsou nutné předpoklady pro vznik smlouvy?

Napište ve dvojicích co nejvíce možných situací, kdy lidé uzavírají smlouvy.

Pro dobrotu na žebrotu (pracovní listy pro účastníky)

Po skončení práce a zveřejnění všech vytvořených alternativ (např. písemně na tabuli), se pokuste rozřadit jednotlivé situace podle toho, co je obsahem smlouvy, a pokuste se pojmenovat jednotlivé typy smluv.

Podklady pro práci ve dvojicích

Co je smlouva - část A

Smlouvy jsou dvou nebo vícestranné právní úkony. Postup stran při uzavírání každé smlouvy je upraven v § 43 a následujících občanského zákoníku. Smlouvy vznikají ze dvou jednostranných právních úkonů. Prvním z těchto úkonů je návrh na uzavření smlouvy adresovaný navrhovatelem tomu, s kým chce smlouvu uzavřít. Návrh musí obsahovat alespoň

podstatné náležitosti navrhované smlouvy (např. kupní smlouva má většinou jen dvě podstatné náležitosti, a to předmět koupě a jeho cenu). Druhým z těchto úkonů je přijetí návrhu. Přijetím dává přijímající navrhovateli najevo svůj souhlas a uzavírá s ním smlouvu s obsahem uvedeným v návrhu. Dokud smlouva nebyla uzavřena, může být návrh odvolán. Taková odpověď na návrh smlouvy, která obsahuje dodatky, výhrady a omezení, se považuje za nový návrh. Ke vzniku smlouvy se vždy vyžaduje úplný a bezpodmínečný souhlas - tedy, aby byl návrh druhou stranou přijat bez

dalších podmínek. Přijetí návrhu může být uskutečněno prohlášením nebo jiným jednáním např. poskytnutím požadovaného plnění. (Návrhem prodávajícího v obchodě je zboží označené cenami. Kupující, který si zboží vybere, tento návrh přijímá.) V průběhu trvání smlouvy lze dohodou smluvních stran měnit cokoliv v obsahu smlouvy.

Vraťme se k případu Karla z příběhu Pro dobrotu na žebrotu. Sestavte ve dvojicích s pomocí

textu „Co je smlouva“ - část B následující:

- Různé možnosti, jak mohl Karel uplatnit svůj nárok na vrácení půjčených peněz.
- Za jakých okolností by došlo k promlčení Karlova nároku?
- Jaké další pokračování situace mezi Karlem a Josefem byste považovali za správné, kdyby k promlčení nároku opravdu došlo?

Podklady pro skupinovou práci

Co je smlouva - část B

Smluvní strany jsou obsahem smlouvy vázány. Domáhat se neplatnosti smlouvy nebo odstoupit od smlouvy mohou jen v případech stanovených zákonem. Dlužníkovi vzniká uzavřením smlouvy povinnost splnit to, k čemu se zavázal (svůj závazek), a věřiteli vzniká právo na plnění od dlužníka. Při neplnění smlouvy může věřitel buď vyzvat dlužníka, aby svůj závazek splnil, a poskytnout mu k tomu dodatečnou přiměřenou lhůtu, anebo může svůj nárok bez dalšího vymáhat soudní cestou. Pokud svůj nárok u soudu neuplatní ve lhůtě tří let ode dne, kdy měl být dlužníkem splněn, velmi se oslabuje věřitelova možnost úspěšného vymáhání jeho dluhu.

Tomuto důsledku se říká promlčení. Pokud se závazek dlužníka (dluh) promlčí, může se věřitel úspěšně domáhat u soudu plnění pouze v případě, že dlužník toto promlčení nenamítne

(tzn., že neřekne u soudu, že jeho dluh je promlčen). Pokud dlužník u soudu promlčení závazku namítne, soud nemůže věřitelově žalobě

vyhovět a dluh přiznat. Proto je vždy nanejvýš důležité podat žalobu k soudu dříve, než uplyne promlčecí doba.

Většina smluv se může uzavírat ústně, ústní smlouvy jsou platné, ale obtížně vymahatelné. Proto je účelné v zájmu větší právní jistoty a dokazatelnosti jejich obsahu uzavírat důležité smlouvy písemnou formou. V případě, kdy nebyla uzavřena písemná smlouva, je možné nechat si dodatečně závazek písemně potvrdit (uznat). Uznání dluhu musí být písemné, jinak je neplatné.

Vzor:

Uznání dluhu (§ 558 občanského zákoníku)

Já podepsaný Michal Pekař, nar. 10. 8. 1983, bytem Praha 5, Butovická 18, jsem si půjčil od Jana Svitáka, nar. 25. 6. 1978, bytem Praha 8, Lhotská 465 dne 5. října 2007 10 000,- Kč.

Uznávám a prohlašuji, že Janu Svitákovi zaplatím částku 10 000,- Kč (deset tisíc korun českých), kterou mu z důvodu uvedené půjčky dlužím, do 31. 12. 2010.

V Praze dne 5. 5. 2008

Michal Pekař

III. Obecné náležitosti kupních smluv a vzor kupní smlouvy

Náležitosti smluv

Kromě zákonem výslovně stanovených případů (například kupní smlouva při koupi nemovitosti, smlouva o nájmu bytu, pojistná smlouva) není povinností smluvních stran sestavovat písemnou podobu smlouvy. Smlouva tedy může být a obvykle i je uzavírána pouze ústně (typicky například kupní smlouva při nákupu zboží v obchodě).

Pokud je uzavírána jakákoliv pro strany důležitá smlouva, je v zájmu větší právní jistoty obou stran a v zájmu prokazatelnosti jejího obsahu účelné uzavřít ji v písemné formě. Proto zde uvádíme doporučení, co by měla každá písemná smlouva obsahovat, aby bylo možno - ať již z jakéhokoliv důvodu - prokázat její obsah:

- označení smluvních stran - pro fyzickou osobu jméno, příjmení, bydliště, datum narození (event. rodné číslo); pro právnickou osobu název, sídlo, IČO; právní postavení smluvní strany (kupující, pronajímatel, objednatel...),
- co nejpresnější popis předmětu smlouvy (závazků obou stran),
- způsob plnění smlouvy, datum, místo, a další podmínky plnění smlouvy,
- datum a místo podpisu smlouvy a vlastní podpisy smluvních stran (event. podpisy oprávněných zástupců).

V konkrétním případě bývá vhodné, či dokonce nezbytné sepsat smlouvu buď přesně podle znění zákona, nebo použít pro její sepsání smluvní vzor a nejlépe je pověřit jejím sepsáním advokáta nebo notáře. Lze se tak vyhnout budoucím potížím.

Na co si dát pozor při uzavírání smlouvy:

vždy si celou smlouvu důkladně přečtěte,

zaměřte se zejména na podmínky plnění smlouvy (například kdy, jak a za co zaplatíte, kdy a jak zboží obdržíte),

zjistěte, jaké jsou podmínky vypovězení smlouvy,

finanční částku vždy vypisujte také slovy,

sledujte, k čemu všemu vás smlouva zavazuje (zejména nezavazujete-li se ještě k dalšímu plnění v budoucnu), nikdy se nenechte nutit k podpisu smlouvy v časové tísní, může být užitečné vzít si smlouvu s sebou domů a promyslet si všechny její důsledky, případně se o možných problémech a dalších neuvedených souvislostech poradit.

Kupní smlouva

Michal Pekař, nar. 10. 8. 1983, bytem Praha 5, Butovická 18
(dále jen prodávající)

a

Jan Sviták, nar. 25. 6. 1978, bytem Praha 8, Lhotská 465
(dále jen kupující)

uzavřeli podle § 588 a následujících zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku tuto kupní smlouvu:

I.

Prodávající je výlučným vlastníkem motocyklu Suzuki Swift GTX, modré barvy, rok výroby 1998, výrobní číslo 45875855, SPZ: AKK 05 02. Na motocyklu bylo již najeto 10 000 km.

II.

Prodávající prodává a kupující kupuje uvedený motocykl za dohodnutou kupní cenu Kč 15 000,- (tj. slovy: patnáct tisíc korun českých).

III.

Kupní cenu Kč 15 000,- zaplatil kupující prodávajícímu při podpisu této smlouvy. Podpisem této smlouvy prodávající potvrzuje převzetí kupní ceny.

IV.

Prodávající prohlašuje, že motocykl nemá žádné vady. Kupující prohlašuje, že se řádně seznámil se stavem prodáváného motocyklu a potvrzuje převzetí motocyklu při podpisu této smlouvy.

V.

Účastníci smlouvu přečetli, s jejím obsahem souhlasí, což stvrzují svými podpisy. Každý z nich přejímá jedno vyhotovení této smlouvy, která je vyhotovena ve dvou stejnopisech.

V Praze dne 15. 4. 2008

(podpis)

.....

Michal Pekař

(podpis)

.....

Jan Sviták

IV. Inzerát: prodám - koupím

1. Samostatná práce - sestavování nabídek inzerátů

Účastníci z první skupiny sestaví každý sám nabídku na prodej čehokoliv formou inzerátu. Je třeba si uvědomit, že inzeráty jsou teprve jakousi pozvánkou k jednání o uzavření smlouvy. Obvykle se nejedná ještě o návrh na uzavření smlouvy. K návrhu se všemi náležitostmi dochází až v průběhu jednání na základě inzerátu. Inzerát proto nemusí obsahovat všechny podstatné náležitosti smlouvy.

Účastníci z druhé skupiny mezitím sestaví seznam všech náležitostí, na kterých se smluvní strany mají dohodnout při uzavírání platné písemné kupní smlouvy.

2. Prezentování sepsaných inzerátů

Účastníci z první skupiny předčítají postupně své inzeráty. Účastníci z druhé skupiny si vyberou, na který inzerát odpovědí a komu navrhnou uzavření smlouvy.

V. Domluvíme se...

1. Jednání dvojic

Na základě inzerátů a návrhů na uzavření smluv vytvořte dvojice účastníků jednání o uzavření

smlouvy. V průběhu smluvního vyjednávání se snažte upravovat podmínky a náležitosti kupní smlouvy tak, aby vyhovovaly vašim představám. Vyzkoušejte si své vyjednávací schopnosti a pokuste se dosáhnout společné dohody. Formulujte smlouvu písemně tak, aby se předešlo budoucím konfliktům.

2. Vzájemná výměna smluv

Inzeráty v původním znění a sepsané kupní smlouvy si mezi sebou ve skupině vyměňte a vzájemně se pokuste najít ve smlouvách sporná místa, která by mohla vést ke konfliktům.

3. Reflexe práce ve dvojicích

Každá dvojice by na závěr měla stručně vystihnout, do jaké míry se jim podařilo dosáhnout požadovaného výsledku. Účastníci, kteří budou chtít, mohou mluvit také o tom, jak se v průběhu vyjednávání cítili a na co by se měli po této zkušenosti do budoucna zaměřit, aby dokázali vyjednávat ve skutečnosti.

Klíčové pojmy

smluvní vztahy, kupní smlouva, plnění smlouvy, uznání dluhu, zánik nároku, náležitosti smlouvy

Související témata (určená skupinou):

Podmínky trestní odpovědnosti, rozdíly mezi pravomocemi obecní a státní policie (policejní orgány a jejich pravomoci), systém soudnictví v ČR (justiční systém v ČR), projednávání přestupků v praxi, průběh jednání před soudem (možná návštěva vybraného soudního líčení), svědek a oběť trestného činu, trestání (způsoby a formy trestů), alternativní tresty.

Téma: Soustava soudů a soudní řízení

Cíle: seznámit se s pravidly soudního jednání, pochopit základní rozdíly občanského soudního řízení a trestního řízení, ovládnout základní pojmy soudního řízení, umět správně napsat žalobu, seznámit se se soustavou soudů v České republice, pochopit hlavní úkoly soudů, pochopit rozdělení působnosti soudů, porozumět zvláštnímu postavení Ústavního soudu.

Klíčové pojmy: soud, soudní soustava, soudce, působnost soudu, Ústavní soud, nezávislost soudců, občanské soudní řízení, trestní řízení, žaloba, rozsudek, usnesení.

Trvání: 45 minut

Pomůcky: pracovní listy pro účastníky, fixy, archy papíru, schéma rozmístění účastníků soudního jednání v soudní síni, případně formuláře soudních písemností, ukázky soudního usnesení a rozsudku, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, zákon č. 141/1961 Sb, trestní řád, ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, z. č. 6/2002 Sb. o soudech a soudcích.

Metody: brainstorming, samostatná práce, skupinová práce, diskuse, analýza textu

Úvodní motivace

Položte účastníkům následující otázku. Všechny jejich nápady zapisujte na tabuli. Odpovědi účastníků můžete využít v následujících cvičeních pro porovnání.

- Proč podle vás existují soudy?

I. Důkaz

Účastníky rozdělte do pracovních skupin (o práci ve skupinách viz metodická část knihy), kde si přečtou příběh z účastnických pracovních listů a odpovídají na otázky pod ním.

Otázky k příběhu:**1. Kde udělal Petr chybu?**

Petr půjčil Romanovi peníze, aniž by se zajímal o to, jakým způsobem hodlá vydělat během půl roku 25 000,- Kč. Velkou chybou by rovněž bylo, kdyby Petr nesepsal s Romanem písemnou smlouvu o půjčce, nebo kdyby si od Romana nenechal půjčení peněz alespoň písemně potvrdit.

2. Co by měl Petr dělat, aby se takovému problému příště vyhnul?

Petr by si měl velice dobře rozmyslet, než někomu půjčí peníze, zajímat se o to, proč si jeho kamarád chce vypůjčit peníze právě od něho, a ne např. od rodičů, od příbuzných nebo od banky, uzavřít písemnou smlouvu o půjčce a vyžádat si písemné potvrzení o převzetí půjčené částky.

Pro případ, že by jeho známý nevrátil peníze včas, může si sjednat i tzv. úroky z prodlení, které se počítají z půjčené částky.

Půjčka (pracovní listy pro lektory)**3. Co měl Petr udělat, když mu Roman nevrátil peníze tak, jak slíbil?**

Petr měl Romana písemně vyzvat k vrácení dluhu. Může si od něho nechat podepsat tzv. uznání dluhu, z něhož musí výslovně vyplývat, že v den podpisu uznání měl Roman od Petra vypůjčeno Kč 25 000,-. Jediným možným řešením v takových situacích ovšem bývá podání žaloby na zaplacení dlužné částky k soudu.

4. Co musí Petr udělat, když se chce domáhat svých peněz u soudu?

Petr musí podat k soudu žalobu, v níž uvede označení soudu, jména a adresy účastníků, datum a podpis, vylíčení rozhodujících skutečností, označení navrhaných důkazů a formulaci toho, jak má soud rozhodnout - tzv. žalobní petit (návrh rozsudku). Po podání žaloby ho soud vyzve k úhradě soudního poplatku, který se v takovýchto případech vypočítává z žalované částky (představuje 4 % žalované částky). V případě, že soud vyhraje, má Petr samozřejmě nárok, aby mu Roman soudní poplatek nahradil.

5. Jakým způsobem by Petr mohl u soudu dokázat, že Romanovi skutečně peníze půjčil?

Půjčení peněz může Petr dokázat například písemnou smlouvou o půjčce, potvrzením Romana o převzetí peněz, Romanovým uznáním dluhu, svědeckými výpověďmi kamarádů, kteří byli přítomni při půjčení peněz...

II. Soud

Účastníci se v tomto cvičení seznámí s právními informacemi a potom rozdělí následující případy na ty, které bude řešit soud v občanském soudním řízení, a na ty, které budou řešeny v trestním řízení: vražda, spor o dědictví, spor o vrácení půjčky, krádež, osvojování (adopce) dětí, znásilnění, povolení uzavřít manželství, spor o určení vlastnictví, rozvod manželství, spor o vyplacení mzdy, loupež, spor o vyklizení bytu, podvod.

V občanském soudním řízení soudy rozhodují o dědictví, spory o vrácení půjčky, osvojování (adopce) dětí, povolení uzavřít manželství, spory o určení vlastnictví, rozvody manželství, spory o vyplacení mzdy, spor o vyklizení bytu. V trestním řízení projednávají soudy obžaloby proti obžalovaným z trestných činů – tedy např. vražd, krádeží, znásilnění, loupeží, podvodů. Trestní zákon definuje téměř 200 druhů trestných činů.

Informace o systému soudů viz Pracovní listy pro účastníky této lekce.

III. Soudce

Položte účastníkům následující otázky. Pro vlastnosti soudce můžeme použít metodu brainstormingu a sepište všechny návrhy účastníkům na tabuli:

- Uvažuje někdo z vás, že by se stal soudcem?
- Jaké vlastnosti by měl mít soudce?

Poté porovnejte návrhy účastníků s tím, co je o soudcích uvedeno v pracovních listech.

Příslušné právní informace jsou uvedeny v pracovních listech pro účastníky této lekce.

IV. Občanské soudní řízení

Rozdělte účastníky do pracovních skupin po 4 - 5 (dělení do skupin je možné nejrozličnějšími hravými formami – barvy míčků, rozpočítávání apod.). Účastníci by se měli pokusit pomoci Petrovi napsat žalobu na Romana, který mu dluží Kč 25 000,- Kč a odmítá tyto peníze vrátit. Při psaní žaloby využijte právní informace z této lekce a vzor žaloby v příloze č. 1 této lekce (viz účastnické pracovní listy).

V. Závěrečné otázky

Ve společné závěrečné diskusi probereme s účastníky následující otázky:

1. Znáte adresu nejbližšího soudu?

2. Co se stane, když podáte žalobu k soudu, který není příslušný?

Soud, který není příslušný ve věci rozhodovat, je povinen postoupit věc soudu příslušnému a vás na toto postoupení písemně upozornit.

3. Který soud by rozhodoval Petrovu žalobu, kdyby Petr i Roman byli z vašeho města?

Tuto žalobu by rozhodoval okresní soud ve vašem okresním městě, nebo obvodní soud ve vašem obvodu.

4. Co by mohl Petr dělat, kdyby Roman neuhradil svůj dluh ani na základě pravomocného rozsudku?

Petr by se mohl domáhat vykonání rozsudku v tzv. exekučním řízení. Soud by v exekučním řízení vynutil splnění povinnosti (zaplacení peněz) uložené Romanovi rozsudkem, případně by soudní exekucí byly na úhradu dluhu Romanovi zabaveny jiné jeho věci (byly by zpeněženy a z výtěžku by bylo plněno Petrovi a dále uhrazeny všechny stanovené náklady).

Informace pro účastníky:

V této lekci se seznámíte s příběhem, který se skutečně stal a na jeho základě budete moci řešit i některé otázky a úkoly, se kterými se můžeme v životě setkat. Na základě právních informací se dovíte, co zákon občanům umožňuje, seznámíte se s pravidly soudního jednání, pochopíte základní rozdíly občanského soudního řízení a trestního řízení, budete umět správně napsat žalobu, seznámíte se se soustavou soudů v České republice, pochopíte hlavní úkoly soudů a jejich působnosti, seznámíte se s povinnostmi a pravomocemi soudců, porozumíte zvláštnímu postavení Ústavního soudu.

I. Důkaz

Přečtěte si příběh a odpovězte na otázky pod ním.

Petr se znal s Romanem už od dětství. Vyrůstali spolu v jedné ulici, od malička spolu trávili každou volnou chvíli, chodili do stejné školy, hráli spolu volejbal, oba pak šli i na sportovní gymnázium, věděli jeden o druhém snad všechno... Asi před rokem přišel Roman za Petrem s problémem. Rád by si prý koupil motorku. Jeden známý mu řekl, že by mu mohl sehnat skvělou skoro novou Yamahu. Prý není ani moc drahá. Jenže i tak Romanovi chybí dvacet pět tisíc. Mohl by je vrátit tak do půl roku, kdyby mu je někdo půjčil. Petr váhal jenom chvíli. Dvacet pět tisíc dostal

od babičky k osmnáctinám. Rozhodně ty peníze v nejbližším půlroce potřebovat nebude. Chtěl je použít až příští prázdniny na cestu do Austrálie. Jestli je Roman do té doby vrátí, není to žádný problém. Slovo dalo slovo a Petr Romanovi peníze půjčil. Jenže rok se s rokem sešel a Petr svoje peníze zpátky nemá. Když přišel Petr za Romanem poprvé, řekl mu Roman, že teď nemůže, ale že všechno vrátí příští měsíc. Pak se začal Petrovi vyhýbat. Poslední tři měsíce Petr Romana vůbec neviděl... Prázdniny utekly a Petr nikde nebyl. Na cestu do Austrálie neměl. Jediné řešení, které dokázali Petrovi poradit jeho rodiče, bylo domáhat se vrácení peněz u soudu. Jediné Petrovo štěstí je, že mu Roman tehdy převzetí půjčky ve výši Kč 25 000,-Kč potvrdil písemně...

Otázky k textu příběhu:

1. Kde udělal Petr chybu?
2. Co by měl Petr dělat, aby se takovému problému příště vyhnul?
3. Co měl Petr udělat, když mu Roman nevrátil peníze tak, jak slíbil?
4. Co musí Petr udělat, když se chce domáhat svých peněz u soudu?
5. Jakým způsobem by Petr mohl u soudu dokázat, že Romanovi skutečně peníze půjčil?

Půjčka (pracovní listy pro účastníky)

II. Soud

Seznamte se s právními informacemi v tomto cvičení a potom rozdělte následující případy na ty, které bude řešit soud v občanském soudním řízení, a na ty, které budou řešeny v trestním řízení:

Vražda, spor o dědictví, spor o vrácení půjčky, krádež, osvojování (adopce) dětí, znásilnění, povolení uzavřít manželství, spor o určení vlastnictví, rozvod manželství, spor o vyplacení mzdy, loupež, spor o vyklizení bytu, podvod.

Soudy

Soustavu soudů v České republice upravuje Ústava České republiky a zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích ve znění pozdějších předpisů. Soustavu soudů tvoří:

okresní soudy (v Praze obvodní soudy a v Brně Městský soud)

krajské soudy (v Praze Městský soud)

Vrchní soudy v Praze a v Olomouci

Nejvyšší soud v Brně

Zvláštní postavení mimo tuto soudní soustavu má **Ústavní soud sídlící v Brně**. Tento soud pečuje o ochranu základních lidských práv a svobod zaručených Ústavou České republiky a Listinou základních práv a svobod. Rozhoduje například o zrušení zákonů a jiných právních předpisů, které jsou v rozporu s ústavním zákonem nebo s mezinárodní smlouvou, a o stížnostech proti zásahu státních orgánů do základních práv a svobod občanů České republiky.

Řízení u soudu (soudní řízení) je dvojího druhu:

Občanské soudní řízení (civilní řízení) - Jeho posláním je chránit soukromá práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob. Soudy v občanském soudním řízení rozhodují o právech a povinnostech fyzických a právnických osob ve věcech občanského, rodinného, pracovního a obchodního práva. Tento druh řízení je upraven občanským soudním řádem.

Trestní řízení - V tomto řízení soud objasňuje trestné činy a ukládá tresty jejich pachatelům. Soud v tomto řízení postupuje podle trestního řádu. Oba druhy soudního řízení probíhají u stejných soudů. Trestní věci rozhodují trestní soudci (specialisté na trestní právo) a civilní věci civilní soudci (specialisté na občanské, pracovní, rodinné a obchodní právo). Tato lekce je věnována občanskému soudnímu řízení. Samostatné lekce věnované trestnímu řízení jsou obsaženy v části „Trestní právo“.

Příslušnost soudů

Občanský soudní řád ustanovuje, kterému soudu bude příslušet rozhodování věci v tom kterém okamžiku soudního řízení (tzv. příslušnost soudu):

Okresní soudy rozhodují jako soudy I. stupně o návrzích na zahájení soudního řízení (žalobách). Obvykle rozhodují tzv. rozsudkem, proti kterému se mohou účastníci soudního řízení odvolat ke krajskému soudu.

Krajské soudy rozhodují jako soudy II. stupně o opravných prostředcích (odvoláních) proti rozhodnutím okresních soudů - tzv. odvolací řízení. V takovém případě je rozhodnutí krajského soudu konečné, nelze se proti němu dále odvolat. V některých věcech, např. v obchodních sporech, však rozhodují krajské soudy o žalobách jako soudy I. stupně. V těchto případech je možno se proti rozhodnutí krajského soudu odvolat k vrchnímu soudu.

Vrchní soudy rozhodují o opravných prostředcích (odvoláních) proti rozsudkům krajských soudů - např. ve zmíněných obchodních sporech. Proti jejich rozsudkům není možno se odvolat.

Nejvyšší soud rozhoduje o tzv. mimořádných opravných prostředcích (o žalobách na obnovu řízení; o žalobách pro zmatečnost a o dovolání). Mimořádné opravné prostředky jsou podávány výjimečně a mohou být podány pouze v několika málo případech - například, pokud by soudce svým rozsudkem porušil zákon.

III. Soudce

1. Jaké vlastnosti by měl mít soudce?

Soudci

Všechny soudce v České republice jmenuje do jejich funkcí prezident republiky. Soudcem může být jmenován pouze občan České republiky (tedy ne cizinec), který:

- je bezúhonný (nebyl nikdy trestán),
- je způsobilý k právním úkonům,
- dosáhl alespoň 30 let věku,
- má vysokoškolské právnické vzdělání,
- má alespoň tři roky právní praxe a
- složí odbornou justiční zkoušku.

Soudce je při svém rozhodování nezávislý. Při svém rozhodování se nesmí řídit žádnými pokyny, ale musí rozhodovat pouze podle právních norem. Soudce je při svém rozhodování nestranný. Nesmí během soudního řízení stranit nikomu z účastníků. Při svém rozhodování nesmí dbát ani veřejného mínění. Soudce musí být objektivní, bez osobních zájmů na projednávané věci nebo některém účastníkovi. Proto soudce nesmí projednávat a rozhodovat např. takovou záležitost, jejímž účastníkem by byl jeho příbuzný.

Soudce nelze proti jeho vůli odvolat z funkce nebo přeložit k jinému soudu. Výjimkou je například potrestání soudce v tzv. kárném řízení.

Soudce se při rozhodování řídí pouze ústavním pořádkem České republiky (Ústavou České republiky, Listinou základních práv a svobod), právem Evropských společenství, mezinárodními smlouvami a zákony. Soud při svém rozhodování není vázán tzv. podzákonnými předpisy (např. nařízeními vlády, vyhláškami ministerstev, obecními vyhláškami, nařízeními obcí...).

Většinou rozhoduje u soudu jediný soudce, tzv. samosoudce. Některé věci musí rozhodovat soudní senát (zpravidla tříčlenný).

IV. cvičení: Občanské soudní řízení

Pokuste se pomoci Petrovi napsat žalobu na Romana, který mu dluží Kč 25 000,- Kč a odmítá tyto peníze vrátit. Při psaní žaloby využijte právní informace z této lekce a vzor žaloby v příloze č. 1 této lekce.

Občanské soudní řízení

Soud zahajuje občanské soudní řízení na písemný návrh, kterému se říká **žaloba**, jestliže jde o dvoustranný právní vztah mezi žalobcem a žalovaným. Žaloba musí obsahovat označení soudu, jména a adresy účastníků, datum a podpis, vylíčení rozhodujících skutečností, označení navrhaných důkazů a formulaci toho, jak má soud rozhodnout - tzv. **žalobní petit** (návrh rozsudku). Kdo žalobu podává, je žalobce, a ten, proti němuž žaloba směřuje, se nazývá žalovaný.

V průběhu řízení soud provádí dokazování. Žalobce ve své žalobě a žalovaný ve svém vyjádření k žalobě jsou povinni označit a soudu předložit **důkazy**, které svědčí v jejich prospěch a z nichž vyplývají jejich tvrzení. Důkazním prostředkem bývají listiny (smlouvy, prohlášení, korespondence...) a věci, znalecké posudky, výpovědi žalobce a žalovaného a výpovědi svědků. Soud musí posoudit každý provedený důkaz jednotlivě a všechny důkazy v **jejich vzájemné souvislosti**. Soud musí před rozhodnutím co nejpresněji zjistit skutečný stav věci, rozhodnout v souladu se zákonem a své rozhodnutí přesvědčivě odůvodnit. Rozhodnutí soudu mají dvě formy: **usnesení a rozsudek**. Usnesením soud rozhoduje zpravidla o věcech v průběhu řízení, např. o přerušení řízení nebo o schválení smíru mezi účastníky. Naproti tomu rozsudek je rozhodnutí o věci samé, o žalobním petitu. Rozsudek musí obsahovat výrok (jak soud rozhodl), odůvodnění a poučení o možnosti podat odvolání proti rozsudku ve lhůtě 15 dnů od jeho doručení.

Pokud proti rozsudku nebylo podáno ve lhůtě odvolání, stane se pravomocným. Jestliže žalovaný nesplní dobrovolně, co mu ukládá pravomocný rozsudek, může být splnění takové povinnosti vynuceno v tzv. **exekučním řízení**.

V. Závěrečné otázky

1. Znáte adresu nejbližšího soudu?
2. Co když podám žalobu k nesprávnému soudu?
3. Který soud by rozhodoval Petrovu žalobu, kdyby Petr i Roman byli z vašeho města?
4. Co by mohl Petr dělat, kdyby Roman neuhradil svůj dluh ani na základě pravomocného soudního rozhodnutí?

ŽALOBA

..... **soud v** **adresa soudu:**

V **dne**

Žalobce: Petr

bytem

narozený dne

(podpis žalobce)

Žalovaný: Roman

bytem

narozený dne

Žaloba na uložení povinnosti uhradit,- Kč

Dvojmo

Přílohy:

1.....

2.....

3.....

ODŮVODNĚNÍ ŽALOBY

Žalobní petit

S ohledem na výše uvedené skutečnosti navrhuje žalobce, aby soud vydal tento rozsudek:

Žalovaný je povinen uhradit žalobci částku,- Kč a náhradu nákladů řízení. To vše do tří dnů ode dne právní moci tohoto rozsudku.

Příloha č. 3

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Okresní soud v, ve složení,
rozhodl dne v právní věci žalobce..... proti žalova-
nému o úhradu částky..... s příslušenstvím takto

A) žalovaný je povinen uhradit žalobci částku s příslušenstvím a náhradu nákladů soudního řízení. To vše do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku.

B) žaloba žalobce proti žalovanému o úhradu částky s příslušenstvím ze dnese zamí-
tá. Žalobce je povinen uhradit náhradu nákladů soudního řízení do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku.

Odůvodnění rozsudku:

Poučení o odvolání:

Proti tomuto rozsudku lze podat odvolání ke Krajskému soudu v prostřednictvím soudu zdejšího, a to do 15 dnů od doručení písemného vyhotovení rozsudku.

(základy občanského práva ve vztahu k financím...)

Témata určená skupinou: hospodaření v domácnosti, reklamace, rodinný rozpočet aneb co platit nejdříve...,co platit později?

Téma: Reklamace, ochrana spotřebitele

Cíle: osvojit si práva a povinnosti stran při prodeji zboží v obchodě, poznat zákonné podmínky pro reklamaci zboží, umět slušně a jasně formulovat reklamaci, umět v klidu obhajovat svůj názor i přes nepochopení či nevraživost druhé strany, znát svá práva a umět je náležitě hájit.

Klíčové pojmy: záruční doba, reklamace, odstranitelná a neodstranitelná vada

Trvání: 45 minut

Pomůcky: pracovní list, flipchart, fixy, kopie účtenek, kopie záručních listů, kopie reklamačních oznámení, zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Metody: motivace, skupinová práce, samostatná práce, diskuse, hraní rolí

Úvodní motivace

Zeptejte se na úvod účastníků:

- Máte nějakou osobní zkušenost se zakoupením nekvalitního výrobku?
- Jak jste v takové situaci postupovali?
- Zkušenosti účastníků zapisujte na tabuli, ale nehodnoťte.

I. Jak chrání zákon spotřebitele?

Rozdejte účastníkům pracovní listy této lekce „Honzovy tenisky“. Účastníky nechte přečíst text v rámečku týkající se práv spotřebitele. Po jeho přečtení se účastníků přepetejte na následující pojmy, co si o nich zapamatovali:

- odstranitelná a neodstranitelná vada
- záruční doba
- odpovědnost prodejce
- reklamace

Po jejich vyjasnění zdůrazněte:

Kupní smlouvy uzavíráme denně a vstupujeme tak do tzv. závazkových vztahů, které upravuje občanský zákoník. Často se dostáváme do situace, kdy si nejsme jisti, jaká práva jako kupující - spotřebitelé máme.

II. Příklad Honzových tenisek

Společně si ve skupině přečtěte příběh o Honzovi z pracovních listů pro účastníky. K tomu, abychom mohli Honzovi poradit, rozdělte účastníky do podskupin. V nich si proberou následující text a pokusí se najít odpovědi na otázky pod textem. Po ukončení práce v podskupinách s účastníky společně rozeberte odpovědi jednotlivých podskupin.

Honzovy tenisky (pracovní listy pro lektory)

Správné odpovědi na otázky pro účastníky:

1. Jaký je věkový limit práva reklamovat zboží?

I neplnoletý občan může v obchodě reklamovat zboží. Pokud má právo uzavřít kupní smlouvu, jako je nákup bot, má právo žádat nápravu. Může podat i žalobu u soudu. Ne všichni prodejci jsou solidní a může se stát, že nebudou chtít reklamaci vyhovět a budou argumentovat tak, jak je uvedeno v příběhu.

2. Jak dlouhá je záruční doba?

Záruční lhůta trvá u spotřebního zboží 24 měsíců, u potravinářského zboží 8 dnů (exist. ještě speciální lhůty pro specifické skupiny zboží, ale jde o výjimky). Někdy se stane, že po opravě věc funguje určitou dobu a pak se zase objeví nějaká vada. Můžete ji opět reklamovat, pokud ještě neskončila záruční lhůta, do které se nepočítá doba na provedení záruční opravy. Pokud tato lhůta uplyne, můžete věc reklamovat ještě v době tří měsíců od doby poslední opravy, neboť na každou opravu je stanovena minimální zákonná záruka tři měsíce.

3. Jaké doklady, případně jiné náležitosti potřebujete k reklamaci zboží?

V zásadě stačí pouze účtenka. V případě, že byl ke kupovanému předmětu vystaven záruční list, je třeba ho přinést k reklamaci spolu s účtenkou.

4. Jaké náležitosti má mít účtenka?

Na účtence musí být čitelné datum a místo zakoupení předmětu. Pokud kupujeme věc se slevou, měl by být důvod slevy též vyznačen na účtence, neboť záruční doba se nevztahuje pouze na tento důvod.

5. Jaké jsou možnosti postupu, když si jsem jistý, že jsem závady nezpůsobil, ale jedná se nekvalitní výrobek?

Kupující nemusí dokazovat, že věc užíval tak, jak měl. Pouze zboží reklamuje. V případě obstrukcí zmíněných v našem modelovém případě je dobré, aby nezletilý reklamoval prostřednictvím svého zákonného zástupce (např. jednoho z rodičů). Když totiž bude reklamovat či podávat žalobu šestnáctiletý, často druhá strana bude poukazovat na nízký věk kupujícího, který přece v takovém věku „nemůže rozumět úkonům, které činí“. Reklamovat lze i písemně, je ale lepší reklamovat osobně s vadným výrobkem návštěvou prodejce.

6. Jaké jsou další možnosti postupu, na koho se mohu ještě obrátit?

Pro případ, že prodávající znovu odmítne reklamaci přijmout či o ní sepsat protokol, měl by mít s sebou Honza svědka, který může vše dosvědčit. Honza může požádat o posudek znalce z oboru nebo se obrátit na Českou obchodní inspekci (tel. 296 366 111 nebo Zlaté stránky). Krajním řešením, pokud jiné možnosti selžou, je soudní proces. Často potom soud sám stanoví soudního znalce. Adresa internetových stránek České obchodní inspekce je www.coi.cz, tam také můžete najít další užitečné informace.

S účastníky proberte, jak otázku v příběhu o Honzovi řeší náš právní řád (viz uvedené výňatky v účastnických listech): V našem případě jako doklad o koupi slouží Honzovi účtenka. Z důvodu případné reklamace je vždy nutno účtenky do uplynutí záruční doby pečlivě uschovat. Pokud prodejce odmítá reklamaci uznat a my jsme přesvědčeni o její oprávněnosti, můžeme se obrátit na Českou obchodní inspekci, případně na soud. Pokud prodejce požaduje při reklamaci zboží původní obal, může tak činit pouze pokud přímo na obalu byly vyplněné náležitosti odpovídající záručnímu listu. V ostatních případech jde o obstrukce, které nemohou reklamaci ovlivňovat.

III. Do akce!

Zkusíme s účastníky uskutečnit modelovou situaci. Rozdělíme je do podskupin po třech tak, aby v každé podskupině byly zastoupeny všechny následující role:

Honza: nyní už náležitě poučený spotřebitel, který zná svá práva,

prodavačka

vedoucí obchodu: vyřizující reklamace.

Účastníkům navodte následující situaci:

Situace:

Honza se vrací do obchodu, aby se dohodl, jak celou situaci řešit. Účastníkům zdůrazníme, že domáhání se svých práv nás neopravňuje k hrubému a urážlivému chování. Účastníkům ponechte asi deset minut na to, aby se v každé trojici pokusili situaci vyřešit - nasimulovat, jak by pravděpodobně proběhla v reálném životě. Po uplynutí stanovené doby ti, co měli roli

Honzy, stručně popíší průběh modelování, uvedou argumenty, které použili. Tím si zpětnou vazbou ověříte, nakolik si osvojili cíl lekce. Po přehraní situací diskutujte ve třídě o následujících otázkách:

- Co všechno myslíte, že může ovlivnit výsledek Honzova jednání s prodavačkou?
- Co byste doporučili Honzovi jako nejlepší postup, kdyby na něj prodavačka byla nepříjemná?
- Ochrání vás samotná znalost práva? Může výsledek ovlivnit i vaše chování? Svůj názor podpořte zkušeností ze života.

Závěrečné shrnutí - pomocné otázky

1. Proč máme zákony na ochranu práv spotřebitelů?
2. Jaký přínos má úprava práv spotřebitele pro samotného spotřebitele, jaký pro obchodníka?
3. Jak občanský zákoník omezuje spotřebitele, jak obchodníky?
4. Myslíte, že potřebujeme ještě doplňující zákony? Pokud ano, jaké?
5. Jak můžete ustanovení občanského zákoníku, týkající se reklamace, využít ve svém životě?

Domácí úkol

Účastníci mají ve skupinách po třech zpracovat během delší doby (nejméně tři týdny) získané informace o právech spotřebitelů formou plakátu, který by mohl viset ve třídě. Ve svém hodnocení se zaměřte na tyto aspekty:

- výběr informací (co všechno bylo vybráno jako důležité),
- srozumitelnost (zda jsou informace dobře srozumitelné i pro účastníky, kteří neměli hodinu věnovanou právům spotřebitelů jako vy),
- schopnost zaujmout (zda použili různé výtvarné a grafické možnosti, aby plakát upoutal pozornost kolemjdoucích).

Nezapomeňte účastníkům aspekty hodnocení při zadání úkolu říci.

Vyhodnotit práci účastníků může lektor sám, nebo o to můžete požádat účastníky z ostatních podskupin, nebo mohou účastníci udělat anketu v místě bydliště nebo mezi svými známými.

Po skončení této lekce budete znát zákonná práva spotřebitele, budete rozumět těmto právům a budete vědět, jak postupovat v případě jejich nedodržování.

I. Jak chrání zákon spotřebitele?

Přečtěte si následující text v rámečku a pokuste se vlastními slovy říci, co znamenají termíny:

- odstranitelná a neodstranitelná vada
- záruční doba
- odpovědnost prodejce
- reklamace

Práva spotřebitele (zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník)

Když si koupíme nějakou cennější věc, kterou chceme používat delší dobu, vyplatí se uschovat doma doklad o zaplacení (účtenku) i záruční list, který při koupi vystavil prodejce. Může se stát, že na výrobku vznikne vada, přestože s ním zacházíme šetrně. V takovém případě nám doklad o zaplacení či záruční list poslouží k prokázání kdy, kde a od koho jsme věc koupili. Z důvodu případné reklamace proto vždy pečlivě uschováme účtenky alespoň po dobu tzv. záruční doby (§ 620 občanského zák.). Na každý výrobek se vztahuje záruční doba, ve které prodejce odpovídá za vzniklé vady. Záruční lhůta slouží k ochraně spotřebitele, aby měl zaručeno, že výrobek, který si zakoupil, bude mít požadované vlastnosti, a tedy bude plnit účel, pro který byl zakoupen. Minimální záruční doba je stanovena zákonem (u spotřebního zboží je 24 měsíců, u potravin je 8 dní). Je-li na obalu výrobku stanovena doba doporučené spotřeby, pak záruční doba skončí uplynutím této doby doporučené spotřeby (např. u trvanlivého ...). Nesmí však sjednat kratší záruční dobu, než je doba zákonná (většinou 24 měsíců). Ta by byla neplatná. Výjimkou je pouze prodej věcí použitých, u kterých prodávající může po dohodě s kupujícím zkrátit záruční dobu až na 12 měsíců. Záruční doba začíná běžet převzetím věci. Proávající odpovídá za vady v době převzetí a v době záruční. Jestliže

v průběhu záruční doby zjistíte na výrobku určitou vadu, musíte tuto vadu prodejci oznámit co nejdříve, nejpozději do konce záruční doby. Pokud vadu v této době neoznámíte, ztrácíte nároky z odpovědnosti prodávajícího za vady (nejčastěji se jedná o náhradu škody). „Pokud se v záruční době objeví vada, kterou prodejci včas oznámíte, máte různá práva podle toho, zda se jedná o vadu, kterou lze odstranit či o vadu, kterou nelze odstranit.

Jde-li o **vadu odstranitelnou**, pak máte právo na odstranění vady bezplatnou, řádnou a včasnou opravou (tedy do 30 dnů). Pokud si nesmluvíte s prodejcem dobu opravy delší a oprava trvá déle než 30 dnů, vada se považuje za neodstranitelnou. Pokud to není vzhledem k povaze vady neúměrné, můžete požadovat výměnu věci. Jestliže oprava ani výměna není možná, můžete žádat slevu z ceny věci nebo můžete od smlouvy odstoupit (tzn. můžete požadovat své peníze zpět). Jde-li o **vadu neodstranitelnou**, ale věc lze řádně užívat, můžete požadovat výměnu věci, nebo slevu z ceny nebo můžete od smlouvy odstoupit. Jde-li o vadu neodstranitelnou a věc nelze řádně užívat, máte právo na výměnu věci nebo máte právo od smlouvy odstoupit. Stejná práva máte i v případě vad odstranitelných, pokud věc nemůžete řádně užívat z toho důvodu, že se vada vyskytuje opětovně i po opravě nebo protože věc má větší počet vad.

Pokud vás prodávající ujistil, že věc, kterou jste koupili, má určité vlastnosti, a pak se ukáže, že to tak není, můžete od smlouvy odstoupit. Tím se smlouva ruší. Není potřeba souhlasu prodejce ani soudu. V případě odstoupení od smlouvy musí spotřebitel vrátit věc prodejci a ten mu naopak musí vrátit kupní cenu (peníze, které kupující za věc zaplatil). **Proávající (popř. výrobce) odpovídá i za škodu, která vznikne vadou věci** (např. koupíte si vadnou plynovou bombu, nepoužijete ji, odjedete na výlet a v důsledku úniku plynu dojde u vás doma k výbuchu a k velké škodě na majetku).

Mohou se prodávat i věci s vadou. Tyto vady však nesmí být takové, aby věc nemohla být užívána k určitému účelu. Takové věci se prodávají např. ke sběratelským účelům (starožitnosti).

Lze prodávat vadnou novou věc nebo věc použitou, když je stanovena

nižší cena nebo když prodejce upozorní kupujícího, že věc má vadu, není-li to zřejmé na první pohled (tzv. partiové zboží).

Jestliže s reklamací vůbec neuspějete a prodejce nereaguje na vaše výzvy, můžete se se svým nárokem **obrátit na soud**. Soud se bude vaší věcí zabývat, pokud prokážete, že jste vadu vzniklou v záruční době v této době prodejci oznámili a na soud se obrátili do tří let od oznámení vady. Nevyhovíte-li oběma podmínkám, můžete jen doufat, že prodejce splní váš nárok dobrovolně.

Kupující má též nárok na **úhradu nutných nákladů**, které mu vznikly v souvislosti s uplatněním reklamace (např. dovoz televize k prodejci - 100 km). Oznámil-li kupující tyto náklady prodejci včas (tzn. nejpozději do jednoho měsíce po uplynutí záruční doby), může se s tímto nárokem obrátit na soud do tří let od oznámení výrobcí. Pokud kupující a prodávající uzavřou kupní smlouvu na dálku (např. teleshopping, internetové obchody), má kupující právo od smlouvy odstoupit do 14 dnů ode dne, kdy si věc převzal. Nemusí přitom uvádět žádné důvody. Pokud ovšem prodejce před uzavřením smlouvy a před předáním věci kupujícímu nepodá informace, které mu občanský zákoník ukládá (např. název a IČ dodavatele, jeho sídlo, cena zboží včetně všech poplatků, náklady na dodání zboží, informace o možnostech odstoupení od smlouvy nebo informace o službách po prodeji a o zárukách), má kupující právo odstoupit od smlouvy do 3 měsíců od převzetí věci.

II. Honzovy tenisky

Konečně je má! Honzovi se splnilo přání, které měl celý rok. Ihned po výplatě za brigádu si šel koupit značkové boty, po kterých tak toužil. Červenec sice strávil v montérkách, ale stálo to za to. Brzy však zjistil, že se u bot odlepuje podešev a párou se švy. Vrátil se proto do obchodu, kde boty koupil, ale tam mu řekli, že není plnoletý a nemůže tedy boty reklamovat. Navíc prý závady vznikly špatným užíváním. Když si doma boty zalepí, může je klidně nosit. Navíc obchod za vadu nezodpovídá, protože je nevyrábí. Honza marně ukazoval účtenku. Prodávčka se ale začala věnovat dalším zákazníkům, a tak Honza z obchodu odešel s nepořízenou.

Doma si Honza uvědomil, že se nechal příliš snadno odbýt a teď nemá ani peníze za měsíc práce, ani dobré boty. Sepsal si na papír otázky, na které neznal odpověď, a rozhodl se, že zjistí, jak to vlastně s jeho „vysněnými teniskami“ je, co může ještě dělat. Prostudujte následující text a zodpovězte

te otázky pod textem.

Co je užitečné vědět o reklamaci zboží

Reklamovat zboží má právo každý, kdo může uzavřít kupní smlouvu. Záleží vždy na konkrétní situaci a prodáváči, komu jaké zboží prodá - mělo by to být přiměřené rozumové vyspělosti odpovídající věku dané osoby. Např. desetileté dítě bude pravděpodobně způsobilé ke koupi jedné čokolády, ale u drahé sportovní obuvi by se o způsobilosti dalo diskutovat. Obecně však platí zásada, že když dotyčná osoba mohla zboží koupit, má také právo je reklamovat.

Pro úspěšnou reklamaci potřebujeme doklad o koupi předmětu, v krajním případě by mohlo postačit i věrohodné svědectví. Je-li ke kupovanému předmětu vystaven záruční list, je třeba jej přinést k reklamaci spolu s účtenkou. Na účtence musí být čitelné datum a místo zakoupení předmětu. Pokud kupujeme věc se slevou, měl by být důvod slevy též vyznačen na účtence, neboť záruční doba se nevztahuje pouze na tento důvod.

Kupující nemusí dokazovat, že věc užíval tak, jak měl. Pouze zboží reklamuje. V případě obstrukcí zmíněných v našem modelovém případě je dobré, aby nezletilý reklamoval prostřednictvím svého zákonného zástupce (např. jednoho z rodičů). Když totiž bude reklamovat či podávat žalobu šestnáctiletý, často druhá strana bude poukazovat na nízký věk kupujícího, který přece „nemůže rozumět úkonům, které činí“. Ze zákona nevyplývá povinnost reklamovat zboží v originálním balení, proto reklamace zboží bez originálního balení nemůže být důvodem zamítnutí reklamace. Reklamovat lze i písemně, je ale lepší reklamovat osobně s vadným výrobkem návštěvou prodejce. Pro případ, že prodávající znovu odmítne reklamaci přijmout či o ní sepsat protokol, měl by mít s sebou Honzu svědka, který může vše dosvědčit. Honza může požádat o posudek znalce z oboru, nebo se obrátit na Českou obchodní inspekci (tel. 296 366 111, www.coi.cz, nebo Zlaté stránky). Krajním řešením je soudní proces. Často potom soud sám ustanoví soudního znalce. Pomozte Honzovi pomoci a najít správné odpovědi:

- Jaký je věkový limit práva reklamovat zboží?
- Jak dlouhá je záruční doba?
- Jaké doklady, případně jiné náležitosti potřebujete k reklamaci zboží?
- Jaké náležitosti má mít účtenka?
- Jaké jsou možnosti postupu, když si jsem jistý, že jsem závady nezpůsobil, ale jedná se nekvalitní výrobek?
- Jaké jsou další možnosti postupu, na koho se mohu ještě obrátit?

III. Do akce!

Ve své tříčlenné skupině se nejprve rozhodněte, kdo bude hrát roli prodavače/prodavačky, vedoucího obchodu a Honzu. Pokuste se přehrát situaci, ve které se Honza vrací do obchodu, nyní již náležitě poučený, a znovu se domáhá svých práv. Role prodavače a vedoucího nemají přesný scénář, záleží tedy na vás. Vaším cílem je tuto situaci vyřešit tak, aby byli všichni spokojeni.

Závěrečné otázky:

1. Proč máme zákony na ochranu práv spotřebitelů?
2. Jaký přínos má úprava práv spotřebitele pro samotného spotřebitele, jaký pro obchodníka?
3. Jak občanský zákoník omezuje spotřebitele, jak obchodníky?
4. Myslíte, že potřebujeme ještě doplňující zákony? Pokud ano, jaké?
5. Jak můžete ustanovení občanského zákoníku, týkající se reklamace, využít ve svém životě?

Domácí úkol

V trojicích vyrobte plakát, na kterém budou srozumitelnou a zajímavou formou shrnuté informace, které považujete za důležité vědět o reklamacích. Představte si, že pomocí tohoto plakátu chcete seznámit ostatní žáky své školy s právy spotřebitele. Při hodnocení vaší práce bude bráno v úvahu především:

- výběr informací (co všechno vyberete jako důležité),

- srozumitelnost (zda jsou informace dobře srozumitelné i pro žáky, kteří neměli hodinu věnovanou právům spotřebitelů jako vy),
- schopnost zaujmout (zda jste použili různé výtvarné a grafické možnosti, aby váš plakát upoutal pozornost kolemjdoucích).

Klíčové pojmy

Záruční doba, záruční list, reklamace, odstranitelná a neodstranitelná vada.

(Jak hledat a udržet si práci?)**Související témata (určená skupinou):**

Základní povinnosti zaměstnavatele, základní povinnosti zaměstnance, typy a formy pracovního poměru, jak má vypadat pracovní smlouva?, výpověď a další typy rozvázání pracovního poměru.

Téma: Uzavření pracovního poměru

Cíle: pochopit, proč je důležité uzavírat písemnou pracovní smlouvu, seznámit se s právy a povinnostmi zaměstnance a zaměstnavatele, zjistit, co je a co není diskriminace v zaměstnání, naučit se napsat profesní životopis, uvědomit si, na co si dát pozor při přijímacím pohovoru.

Klíčové pojmy: pracovní smlouva, pracovní poměr, profesní životopis, přijímací pohovor.

Trvání: 45 minut

Pomůcky: pracovní listy pro účastníky, archy papíru, fixy, zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Metody: brainstorming, „lovci informací“, hraní rolí, práce ve skupině, analýza textu ve skupině

Úvodní motivace**Položte účastníkům úvodní otázky:**

- Jaké zaměstnání by se ti líbilo?

Každý účastník si nejprve sám pro sebe zodpoví otázky, poté každý shromáždí během tří minut co nejvíce odpovědí na otázky od spolužáků, čili stane se „lovcem informací“ mezi spolužáky.

I. Petr hledá práci

Přečtěte si společně příběh o Petrovi z účastnických pracovních listů. Poté vyzvěte účastníky, ať se ve dvojicích pokusí přehrát, jak asi probíhá telefonický rozhovor Petra s panem Novým.

Zadání scénářů jednotlivých rolí - viz účastnické pracovní listy této lekce, cvičení I.

II. Profesní životopis

Jednou z Petrových povinností před pohovorem je připravit svůj profesní životopis.

Vyzvěte účastníky, ať:

- a) sestaví životopis, který by mohl Petr předložit u přijímacího pohovoru,
- b) sestaví svůj stručný profesní životopis.

Při této práci mohou účastníci podle okolností využít i školní počítače. Program Microsoft Word umožňuje vytvoření profesního životopisu v různých grafických úpravách. Vytváření životopisu na počítači je snazší o to, že program Microsoft Word sám nabízí další položky, které je možno do životopisu doplnit.

Vzor Petrova životopisu je obsažen v příloze č. 1 této lekce.

Petr hledá práci (listy pro lektory)

Pokud by se Petr rozhodl reagovat na nabídku společnosti AVIMEX písemně, musel by do obálky kromě svého životopisu přiložit i tzv. průvodní dopis s nabídkou zájmu o zaměstnání.

Vyzvěte účastníky, ať:

a) sestaví průvodní dopis s nabídkou zájmu o zaměstnání, se kterým Petr zasílá svůj životopis společnosti AVIMEX,

b) sestaví průvodní dopis, kterým zašlou svůj stručný profesní životopis společnosti, v níž by si přáli pracovat.

Na to, jak by mohl Petr napsat svůj průvodní dopis, se můžete podívat v příloze č. 2 této lekce.

Poznámka:

Téma diskriminace je pro účastníky velmi citlivé. S nejrůznějšími formami diskriminace se setkávají na každém kroku. Pracujte velmi obezřetně, ptejte se účastníků na jejich vlastní zkušenosti. Vyvarujte se hodnocení, pokuste se o nadhled a zůstaňte nezaujatí.

III. Diskriminace

Co to znamená „diskriminace v pracovněprávních vztazích“ z pohledu zákoníku práce – viz informace v účastnických pracovních listech. Při čtení novinových inzerátů objevil Petr takové, které mu připadaly diskriminující. Nechte účastníky posoudit, zda Petrem vybrané inzeráty obsahují diskriminační prvky a pokud ano, tak jaké. Ať účastníci sami opraví diskriminující inzeráty tak, aby nemuseli mít výhrady proti jejich obsahu.

Příklady inzerátů:

- Hledáme asistenta/asistentku ředitele soukromé firmy. Znalost AJ a NJ, práce na PC. Věk do 30 let.

Diskriminujícím prvkem v tomto inzerátu je věk.

- Přijmeme vyučeného prodavače (jen muže) do obchodu se sportovními potřebami.

Diskriminujícím prvkem v tomto inzerátu je pohlaví.

- Společnost zabývající se poskytováním kompletní péče starším lidem hledá výhradně katolické dívky a ženy na pozice sociálních pracovníků.

Diskriminujícím prvkem v tomto inzerátu je víra (jiná než katolická) a pohlaví.

- Přijmeme personalistu/personalistku. Požadavky: minimálně středoškolské vzdělání, obor psychologie, výborná znalost AJ, praxe personalisty alespoň jeden rok, znalost práce s internetem, znalost práce s výpočetní a kancelářskou technikou.

Tento inzerát není diskriminující. Uvedené požadavky nelze považovat za diskriminaci.

- Hledáme vedoucí účetní (PC), znalost NJ, Praha, bezdětnou

Diskriminujícím prvkem v tomto inzerátu je péče o děti (plnění povinností k rodině) a pohlaví. Pokud budou mít účastníci zájem, je možné zadat úkol, aby sami sledovali v inzertních rubrikách (tisk, internet, teletext atd.) inzeráty nabízející volná pracovní místa a vyhledávali takové inzeráty, které jim připadají diskriminující. Svůj názor by měli umět objasnit.

IV. Petr se připravuje na pohovor

Zeptejte se účastníků a odpovědi zapisujte na tabuli:

- Na co nesmíte zapomenout, když se připravujete na pracovní pohovor?

Důležitý je zejména vzhled a oblečení. Uchazeč o zaměstnání by s sebou měl vzít doklady o dosaženém vzdělání, občanský průkaz a svůj profesní životopis. Uchazeč by se měl rovněž připravit na otázku: „Proč se ucházíte o zaměstnání právě u naší společnosti?“ a promyslet si odpověď na ni.

Poznámka:

Téma je zcela zásadní pro osobnostní růst členů skupiny. V metodice jasně a zřetelně formulovaná věta zaměřující se na doklady nebo oblečení nemusí být pro některé účastníky samozřejmostí. V tomto ohledu doporučujeme věnovat se mnohem hlouběji přípravě dokladů, oblečení k pohovoru, způsobu vystupování. Doporučujeme přímý nácvik. Problémem může být oblečení účastníků, ve kterém jsou zvyklí se běžně pohybovat. Zásadně nedoporučujeme hodnotit způsob oblékání účastníků. Naopak doporučujeme prostřednictvím metody hraní rolí předvést účastníkům, jak má, ale také jak nemá oblečení k pohovoru vypadat a jaké vystupování je nezbytné. Pro další posun členů skupiny považujeme procvičení za úkol zcela zásadní.

V. Přijímací pohovor

Na základě získaných znalostí si ve dvojicích účastníci připraví přijímací pohovor Petra s pracovníkem personálního oddělení společnosti AVIMEX panem Novým. Zadání scénářů jednotlivých rolí - viz účastnické pracovní listy této lekce, cvičení V. Po skončení pohovorů s účastníky diskutujte:

- Jaké byly jejich pocity z pohovoru?
- Co se v tomto cvičení naučili?
- Jaké jsou jejich osobní zkušenosti s přijímacími pohovory při hledání zaměstnání?
- Jaké zkušenosti s přijímacími pohovory mají jejich známí?

VI. Povinnosti zaměstnance a zaměstnavatele

Rozdělte účastníky do tříčlenných skupin a nechte je hledat odpovědi na otázky pod následujícím textem. Petr po úspěšném ukončení obchodní akademie nastoupil jako úředník v bance. Po třech měsících odešel do jiné firmy, kde pracoval jako referent ve finančním oddělení 18 měsíců. Poté se vrátil zpět do banky, ale při sepisování pracovní smlouvy Petr zjistil, že s ním chce banka uzavřít pracovní smlouvu na dobu určitou, a to na jeden rok...

1. Může banka uzavřít s Petrem pracovní poměr pouze na jeden rok?

Může. Mezi skončením pracovního poměru v bance a jeho opětovným vznikem uplynula doba delší než 6 měsíců (§ 39 odst. 2 zákoníku práce). Pracovnímu poměru uzavřenému na dobu určitou (1 rok) zákoník práce nebrání.

2. Může banka s Petrem uzavřít po roce novou pracovní smlouvu, tentokrát na dva roky?

Nemůže. Pracovní poměr na dobu určitou může být uzavřen (nebo prodlužován) třikrát, nejvýše na dobu tří let. Pokud by chtěl zaměstnavatel po roce uzavřít s Petrem pracovní poměr opět na dobu určitou, bylo by to možné nejvýše na dva roky; poté by se pracovní poměr změnil na pracovní poměr na dobu neurčitou.

3. Jaké jsou výhody a nevýhody pracovního poměru na dobu určitou?

Výhodou je skutečnost, že zaměstnanec i zaměstnavatel již od uzavření pracovní smlouvy vědí, kdy jejich pracovní poměr skončí. Oba se tedy mohou na tuto situaci připravit - zaměstnanec si může najít jiné zaměstnání a zaměstnavatel případně jiného zaměstnance. Nevýhodou pro zaměstnance i zaměstnavatele je skutečnost, že taková smlouva jim neposkytuje perspektivu dlouhodobého pracovního vztahu - zaměstnanec si tedy musí najít jinou práci a zaměstnavatel jiného zaměstnance.

4. Napadnou vás některé situace, kdy je obvykle uzavírán pracovní poměr na dobu určitou?

Například při prázdninových brigádách studentů středních a vysokých škol, při tzv. sezónních pracích v zemědělství nebo v turistice, při "záskoku" za dlouhodobě nemocného zaměstnance nebo za zaměstnance na mateřské/rodičovské dovolené...

VII. Závěrečné otázky

1. Které údaje by měl obsahovat profesní životopis?

Profesní životopis by měl obsahovat přehled dosaženého vzdělání, přehled znalosti světových jazyků včetně její úrovně, přehled dosavadních pracovních zkušeností, přehled dalších skutečností, které mohou mít význam pro rozhodování zaměstnavatele o uzavření pracovní smlouvy.

2. Jak se připravíte na přijímací pohovor?

3. Vyjmenuj základní povinnosti zaměstnavatele v pracovním poměru a uveď, která práva zaměstnance z těchto povinností plynou.

Z povinnosti zaměstnavatele přidělovat zaměstnanci práci podle pracovní smlouvy vyplývá právo zaměstnance nevykonávat práci jinou, než tu, na jejíž výkon byla uzavřena pracovní smlouva. Z povinnosti zaměst-

navatele platit zaměstnanci mzdu vyplývá mimo jiné právo zaměstnance domáhat se sjednané mzdy, a to i soudní cestou. Nevyplacení mzdy může být i důvodem pro okamžité zrušení pracovního poměru ze strany zaměstnance. Z povinnosti zaměstnavatele vytvářet podmínky pro úspěšné plnění pracovních úkolů vyplývá právo zaměstnance, aby mu byly tyto pracovní podmínky zajištěny. Pokud pracovní podmínky zaměstnavatelem zajištěny nebudou, nemusí zaměstnanec konat práci a má nárok na náhradu mzdy. Z povinnosti zaměstnavatele dodržovat pracovní podmínky stanovené právními předpisy a pracovní smlouvou vyplývá zaměstnancovo právo na ochranu (ze strany odborových organizací či státu) v případě, že jsou tyto pracovní podmínky porušovány.

4. Vyjmenuj základní povinnosti zaměstnance v pracovním poměru a uveď, jaký význam mohou mít tyto povinnosti pro jeho zaměstnavatele.

Z povinnosti zaměstnance konat osobně práce podle pracovní smlouvy vyplývá pro zaměstnavatele jistota, že se zaměstnanec při výkonu této práce nemůže dát zastupovat nikým jiným. Z povinnosti zaměstnance dodržovat stanovenou pracovní dobu vyplývá právo zaměstnavatele mu v tuto dobu přidělovat práci, jeho práci v tuto dobu kontrolovat. Povinnost zaměstnance dodržovat pracovní kázeň, bezpečnostní, hygienické a jiné vnitřní předpisy znamená pro zaměstnavatele prevenci úrazů na pracovišti, ochranu života, zdraví a majetku zaměstnavatele a jeho zaměstnanců...

3. Pracovní právo

Uzavření pracovního poměru

V této lekci se dozvíte o tom, jaký je obvykle průběh jednání při hledání vhodného zaměstnání, naučíte psát profesní životopis, pochopíte, jak a proč je třeba se připravit na přijímací pohovor. Měli byste se rovněž naučit, co je diskriminace v pracovněprávních vztazích. Seznámíte s některými důležitými právy a povinnostmi vyplývajícími z pracovního poměru.

I. Petr hledá práci

Přečtěte si následující příběh.

Petr ukončil studium na obchodní akademii maturitou. Přečetl několik inzerátů nabízejících volná místa. Kamarádka Eva mu poradila, aby se zeptal na práci u soukromého podniku AVIMEX. Doslechla se, že tam potřebují ekonomu. Petr vyhledal v telefonním seznamu číslo firmy a zatelefonoval na personální oddělení AVIMEXU. Zaměstnanec personálního oddělení

pan Nový pozval Petra k pohovoru a požádal ho, aby si s sebou přinesl stručný životopis. Ve dvojicích se pokuste přehrát, jak asi probíhá telefonický rozhovor Petra s panem Novým.

Role Petra:

- reaguje na inzerát v novinách,
- zjišťuje základní informace o společnosti AVIMEX,
- zajímá se o pracovní podmínky,
- vysvětluje svou motivaci k nástupu do zaměstnání.

Role zaměstnance personálního oddělení pana Nového:

- podává Petrovi základní informace o společnosti AVIMEX a o pracovních podmínkách,
- zjišťuje Petrovu kvalifikaci a jeho motivaci k nástupu do zaměstnání,
- zve Petra k přijímacímu pohovoru a žádá ho, aby s sebou přinesl stručný životopis.

II. Profesní životopis

Jednou z Petrových povinností před pohovorem je připravit svůj profesní životopis. Pomozte Petrovi sestavit životopis, který by mohl předložit u přijímacího pohovoru. Sestavte svůj profesní životopis. Životopis můžete sestavit i v cizím jazyce. Zahraniční společnosti to totiž obvykle vyžadují.

Petr hledá práci (pracovní listy pro účastníky)

Uzavření pracovního poměru

Poznámka:

Při této práci můžete podle okolností využít i školní počítače. Program Microsoft Word umožňuje vytvoření profesního životopisu v různých grafických úpravách. Vytváření životopisu na počítači je snazší o to, že program Microsoft Word nabízí další položky, které je možno do životopisu doplnit. Vzor Petrova životopisu najdete v příloze č. 1 této lekce. Pokud by se Petr rozhodl reagovat na nabídku společnosti AVIMEX písemně, musel by do obálky kromě svého životopisu přiložit i tzv. průvodní dopis, kterým zdůvodňuje svoji nabídku. Sestavte proto průvodní dopis, kterým Petr zasílá svoji nabídku a životopis společnosti AVIMEX.

Sestavte průvodní dopis, který přiložíte k profesnímu životopisu a zašlete společnosti, v níž byste chtěli pracovat. Na to, jak by mohl Petr napsat průvodní dopis, se můžete podívat v příloze č. 2 této lekce.

III. Diskriminace

Diskriminace v pracovněprávních vztazích

Podle § 16 odst. 2 zákoníku práce je v pracovněprávních vztazích zakázána jakákoliv diskriminace zaměstnanců. Pojmy přímá a nepřímá diskriminace, obtěžování, sexuální obtěžování, pronásledování, pokyn k diskriminaci a navádění k diskriminaci upravuje zvláštní právní předpis.

Při čtení novinových inzerátů objevil Petr takové, které mu připadaly diskriminující. Posuďte, zda Petrem vybrané inzeráty obsahují diskriminační prvky a pokud ano, tak jaké. Opravte diskriminující inzeráty tak, abyste nemuseli mít výhrady proti jejich obsahu.

Příklady inzerátů:

- Hledáme asistenta/asistentku ředitele soukromé firmy. Znalost AJ a NJ, práce na PC. Věk do 30 let.
- Přijmeme vyučeného prodavače (jen muže) do obchodu se sportovními potřebami.
- Společnost zabývající se poskytováním kompletní péče starším lidem hledá výhradně katolické dívky a ženy na pozice sociálních pracovníků.
- Přijmeme personalistu/personalistku. Požadavky: minimálně středoškolské vzdělání, obor psychologie, výborná znalost AJ, praxe personalisty alespoň jeden rok, znalost práce s internetem, znalost práce s výpočetní a kancelářskou technikou.
- Hledáme vedoucí účetní (PC), znalost NJ, Praha, bezdětnou.

IV. Petr se připravuje na pohovor

Na co nesmíte zapomenout, když se připravujete na pracovní pohovor?

V. Přijímací pohovor

Na základě získaných znalostí si ve dvojicích připravte přijímací pohovor Petra s pracovníkem personálního oddělení společnosti AVIMEX panem Novým.

Role Petra:

- přichází k pohovoru,
- přinesl doklady o dosaženém vzdělání a svůj profesní životopis,
- zajímá se o pracovní podmínky,
- uvádí, proč se uchází o zaměstnání právě u společnosti AVIMEX,
- vysvětluje, že má zájem o pozici, která odpovídá jeho vzdělání,
- sděluje panu Novému své představy o výši své mzdy,
- vystupuje sebevědomě, ale zdvořile,
- odpovídá na otázky pana Nového.

Role zaměstnance personálního oddělení, pana Nového:

- jedná s Petrem korektně,
- informuje Petra o společnosti AVIMEX,
- seznamuje ho s jeho právy a povinnostmi a s pracovními podmínkami,
- ptá se Petra, proč při hledání zaměstnání oslovil právě jejich společnost,
- ptá se Petra na jeho mzdové představy,
- shromažďuje podklady pro uzavření pracovní smlouvy,
- odpovídá na Petrovy otázky.

VI. Povinnosti zaměstnance a zaměstnavatele

Ve skupinách se pokuste najít odpovědi na otázky pod následujícím textem. Petr po úspěšném ukončení obchodní akademie nastoupil jako ředník v bance. Po třech měsících odešel do jiné firmy, kde pracoval jako referent ve finančním oddělení 18 měsíců. Poté se vrátil zpět do banky, ale při sepisování pracovní smlouvy Petr zjistil, že s ním chce banka uzavřít pracovní smlouvu na dobu určitou, a to na jeden rok...

Otázky k řešení:

1. Může banka uzavřít s Petrem pracovní poměr pouze na jeden rok?
2. Může banka s Petrem uzavřít po roce novou pracovní smlouvu, tentokrát na dva roky?

3. Jaké jsou výhody a nevýhody pracovního poměru na dobu určitou?

4. Napadnou vás některé situace, kdy je obvykle uzavírán pracovní poměr na dobu určitou?

Pracovní poměr na dobu určitou

Pracovní poměr na dobu určitou mezi týmiž účastníky lze sjednat nebo dohodou účastníků (zaměstnance a zaměstnavatele) prodlužovat celkem na dobu nejvýše 3 let ode dne vzniku tohoto pracovního poměru. To platí i pro každý další pracovní poměr na dobu určitou sjednaný v uvedené době (tzn. v těchto dvou letech) mezi týmiž účastníky. Uzavření pracovního poměru na dobu určitou je možné pouze tehdy, pokud od skončení předchozího pracovního poměru uzavřeného na dobu určitou mezi týmiž účastníky uplynula doba delší než 6 měsíců. Výjimkou z předchozího odstavce jsou případy, kdy a) uzavření pracovního poměru na dobu určitou vyžaduje právní předpis,

b) zaměstnanec je přijímán jako náhrada dočasně nepřítomného zaměstnance (zejména v případech, kdy zaměstnanec čerpá rodičovskou dovolenou),

c) to vyžadují vážné provozní důvody na straně zaměstnavatele nebo důvody, které spočívají ve zvláštní povaze práce, kterou má zaměstnanec vykonávat.

Pozor! Po dvou letech trvání pracovního poměru není možné uzavřít (nebo prodlužovat) mezi stejným zaměstnancem a zaměstnavatelem pracovní poměr na dobu určitou, ani kdyby si to smluvní strany přály.

Základní povinnosti zaměstnance a zaměstnavatele vyplývající z pracovního poměru jsou uvedeny v § 38 zákoníku práce.

Zaměstnavatel je ode dne, kdy vznikl pracovní poměr povinen:

- přidělovat zaměstnanci práci podle pracovní smlouvy,
- platit zaměstnanci za vykonanou práci mzdu ve sjednaných výplatních termínech,
- vytvářet podmínky pro úspěšné plnění pracovních úkolů,
- dodržovat pracovní podmínky stanovené právními předpisy, pracovní smlouvou nebo stanovené vnitřním předpisem.

Zaměstnanec je ode dne, kdy vznikl pracovní poměr povinen:

- konat osobně práce podle pracovní smlouvy (při výkonu práce se tedy nemůže nechat dát zastoupit nikým jiným),
- dodržovat stanovenou pracovní dobu,
- dodržovat povinnosti, které mu vyplývají z pracovního poměru,
- dodržovat hygienické, bezpečnostní a jiné vnitřní předpisy zaměstnavatele.

VII. Závěrečné otázky

1. Které údaje by měl obsahovat profesní životopis?
2. Jak se připravíte na přijímací pohovor?
3. Vyjmenuj základní povinnosti zaměstnavatele v pracovním poměru a uveď, která práva zaměstnance z těchto povinností plynou.
4. Vyjmenuj základní povinnosti zaměstnance v pracovním poměru a uveď, jaký význam mohou mít tyto povinnosti pro jeho zaměstnavatele.

Klíčové pojmy

Pracovní smlouva, pracovní poměr, profesní životopis, přijímací rozhovor, zaměstnavatel, zaměstnanec, diskriminace v pracovněprávních vztazích, pracovní poměr na dobu určitou, základní povinnosti vyplývající z pracovního poměru.

ŽIVOTOPIS

Petr Novák
Nábřežní 15, Praha 5
tel.: 225 912 202
mobil: 602 599 112

Osobní údaje

- Rodinný stav: svobodný
- Národnost: česká
- Věk: 19
- Místo narození: Beroun, ČR

Vzdělání

1995 - 2003
Základní jazyková škola, Petrovická 22, Beroun,
2003 - 2004
Osterreichische Schule, Legerova 36, Praha 2
2004 - 2008
Obchodní akademie, Svatoslavova 1506, Praha 5

Zájmy a aktivity

Jazyky, cestování, práce na PC

Jazyky

- Němčina
- maturitní zkouška
 - Goethe Institut, Smetanovo nábřeží 13, Praha 1, jazykový kurz (4 roky),

- léto 2004

Letní jazykový kurz - Gymnasium Philippinum zu Marbug (SRN), na základě celostátního výběru - organizováno Goethe Institutem, Praha

Angličtina - konverzačně

Pracovní praxe

Srpen 2005, administrativní práce, Nejvyšší kontrolní úřad, Wilsonova 17, Praha 1

Říjen 2005, administrativní práce, Creative s.r.o., Příčná 205, Praha 5

Březen - květen 2006, audit a účetnictví, AFIN s.r.o., Geologická 15, Praha 5

Červen 2007 - školní praxe, IN a.s., Petrova 8, Praha 2

Srpen- září 2007 – účetnictví, Logica s.r.o. Červený mlýn 2, Praha 9

Osvědčení

Řidičský průkaz sk.: A, B

PC (WORD, EXCEL),

- 2005

PC kurz organizovaný Státním těsnopisným ústavem Praha

(podpis)

.....

Petr Novák

Související témata (určená skupinou): manželství, rozvod, rodičovství, výživné, vztahy mezi rodiči, vztahy s širší rodinou, vztahy mezi lidmi ve skupině (moc, autorita, ...), vztahy v nejbližším okolí - komunitě, obci, problematika sociálních dávek, podpory v nezaměstnanosti, pojištění (domácnosti, zdravotní, životní, důchodové) a problematika domácího násilí.

Rodinné právo

Téma: Manželství a rodičovství

Cíle: poznat obsah právních předpisů upravujících vznik manželství a otázky s tím související; uvědomit si smysl a význam těchto právních předpisů, zaujmout zodpovědný postoj k manželství, zaujmout zodpovědný postoj k zákonům, rozvíjet komunikační dovednosti, rozvíjet schopnost pracovat v týmu, rozvíjet schopnost analyzovat problém, uplatnit teoretické znalosti na praktickém příkladě.

Klíčové pojmy: manželství, funkce rodiny (biologická, ekonomická a výchovná), monogamie a bigamie, občanský a církevní sňatek

Trvání: 90 minut

Pomůcky: pracovní list, archy papíru, fixy, zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Metody: brainstorming, samostatná práce, skupinová práce, kontinuum.

Úvodní motivace

Na úvod se pokuste účastníky motivovat a vzbudit v nich zájem o probírané téma otázkou:

- Jak si představujete vlastní svatbu?

Odpovědi účastníků nehodnoťte, diskuse slouží k otevření atmosféry vašeho setkání.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

I. Co je manželství?

Rozdělte účastníky do skupin (po 4 - 5 účastnících) a na tabuli napište 2 otázky, na které jednotlivé skupiny odpovídají:

1. Co manželství vlastně je?

Jediná právní definice manželství v našem právním řádu je obsažena v § 1 zákona o rodině. Podle tohoto ustanovení je manželství trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem. Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí. V České republice upravuje manželství především zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. Právní otázky související s manželstvím upravuje i celá řada dalších právních předpisů.

2. Je nutné, aby manželství vůbec bylo právními předpisy upravováno? Proč?

I když je manželství velmi osobní a soukromou věcí, musí pro něj právní předpisy stanovit určitá pravidla. Právní předpisy upravují celou řadu otázek, které s manželstvím (a současně i s rodičovstvím) přímo či odvozeně souvisejí - vznik manželství, vztahy mezi manželi, zánik manželství, rozvod, vztahy mezi rodiči a dětmi, určení rodičovství, osvojení, vyživovací povinnost, majetkové vztahy manželů, dědění...

Po vypracování odpovědí skupiny vyzvěte, aby prezentovaly své odpovědi. Srovnajte výsledky jednotlivých skupin s textem v učebnici.

Vznik manželství (listy pro lektory)

Rodinné právo

Vznik manželství

Jako zpětnou vazbu této práce na list papíru запиše každý samostatně odpověď na následující otázku, ke které po krátkém čase na zpracování vedeme diskusi s celou skupinou společně: Pojem dobrovolné společenství lze vysvětlit tak, že nikdo nemůže být nucen k tomu, aby manželství

uzavřel. Manželství, které by bylo uzavřeno pod nátlakem, je neplatné. Pojem svobodné společenství znamená, že kterýkoliv z manželů může při splnění zákonných podmínek toto společenství svobodně opustit. Na návrh některého z manželů může manželství rozvést soud. Rozvodem manželství zaniká. Pojem rovnoprávné společenství se rozumí, že muž a žena mají v manželství stejná práva i povinnosti. Uzavřením manželství se nikdo nestává nesvobodnou, podřízenou bytostí. Oba manželé jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí.

II. Jaký účel má manželství?

Manželství obvykle uzavírají lidé, kteří hodlají založit rodinu. Rodina existuje především proto, aby lidé mohli náležitě vychovávat své děti. Touha mít stálého partnera a mít potomky patří již odedávna k nejvyšším hodnotám lidského pokolení. Nejstarší rituály, o kterých víme, jsou právě rituály svatební.

Skupiny pracují dál. Každá dostane velký arch papíru a účastníci odpovídají na otázku:

- Jaké funkce má rodina a co tyto funkce znamenají?

Účastníci své odpovědi zapisují na arch papíru. Po vypracování úkolu jednotlivé skupiny prezentují své výsledky. Zdůrazněte jim, že jde zejména o tyto funkce - emocionální, biologickou, výchovnou a ekonomickou a pod tyto termíny podřadte jednotlivé náměty účastníků.

V poslední době se objevuje v médiích řada případů nefungujících rodin.

Vyzvěte účastníky, ať se pokusí formulovat příčiny a důsledky tohoto jevu. Skupiny po krátké poradě odpovídají prostřednictvím svých mluvčích. Příčinou je, že současná rodina se ocitá v krizi. V některých případech selhávají postupně všechny funkce rodiny. Rodiče žijí ve stresu,

který nezvládají a někdy si jej vybíjejí na sobě nebo dětech. Často cítí, že situaci nezvládají, ale nevyhledají odbornou pomoc psychologa apod. Na práva dětí je v naší společnosti kladen velký důraz, a proto v případech, kdy rodiče neplní svou sociální roli, často dochází k soudním řízením (tedy i k trestním řízením v souvislosti s týráním dětí vlastními rodiči).

III. Jak uzavíráme manželství?

Život v manželství přináší manželům i jejich rodinám změny psychologické, ekonomické i vztahové. V posledních desetiletích si partnera vybíráme sami. Námluvy, které byly dříve nutností, odpadly. Právní pozice muže a ženy je v manželství stejná, jsou rovnoprávnými partnery. Úvodními otázkami zjistěte, jakou míru znalostí můžete očekávat. Většina účastníků může těžit z vlastních zkušeností.

4. Rodinné právo

Vznik manželství

Otázky k diskusi:

1. Jak probíhá svatební obřad?
2. Kdo musí být přítomen?
3. Jaké otázky klade oddávající snoubencům? Proč?

Společně si s účastníky přečtěte text zákona (viz účastnické pracovní listy tohoto setkání) o způsobu, jakým se dá uzavřít manželství. Poté vyzvěte účastníky, aby si připravili odpovědi na následující úkol a otázku:

Uzavření manželství vyžaduje mnoho úvah. Seřadte následující oblasti podle toho, jakou důležitost jim přisuzujete: peníze, touha po dětech, sexuální vztah, náboženské vyznání, rasový nebo etnický původ, společné zájmy, vztahy s příbuznými partnera, vzájemná věrnost, věkový rozdíl.

- Považujete některé další faktory za důležité pro spokojené manželství? Skupiny prezentují své odpovědi a diskutují nad závěry skupin. Sestavte

seznam otázek, na které byste chtěli znát odpověď před tím, než se rozhodnete uzavřít manželství.

IV. Jaké jsou podmínky pro uzavření manželství?

Každý společenský řád přizpůsobuje podobu rodiny svým potřebám. Podmínky, které musí splňovat snoubenci, pokud chtějí uzavřít manželství, jsou proto v různých státech odlišné. Jaké podmínky musí podle vašeho názoru splňovat snoubenci, kteří chtějí uzavřít manželství v České republice? (O právních podmínkách pro uzavření manželství viz účastnické pracovní listy tohoto cvičení)

Nyní položte účastníkům následující otázky:

- Manželství mohou bez dalšího uzavírat osoby starší 18 let. Proč zákon o rodině stanoví věkovou hranici pro uzavření manželství?
- Myslíte si, že je dobré, že podobně jako je upraveno zákonem manželství, je zvláštním zákonem upraveno i soužití homosexuálních párů?

Vyzvěte účastníky, aby si nejprve sami připravili své stanovisko a argumenty k této otázce. Pomůže jim struktura argumentu, kterou napíšete na tabuli, aby ji měli účastníci stále na očích.

Doporučená struktura argumentů je následující:

1. zaujetí pozice (souhlasím/nesouhlasím)
2. vysvětlení (z jakého důvodu, proč)
3. příklad (reálná situace, která můj názor daným směrem ovlivnila)
4. shrnutí (závěrem ještě jednou shrnout nejdůležitější body svého stanoviska)

Další téma k diskusi:

Jaký je váš názor na „manželství“ homosexuálů (tzv. registrované partnerství)? Zde se výborně hodí využít metody vedení diskuse metodou „Kontinuum“. Na protilehlé stěny třídy vyvěste archy papíru se dvěma protikladnými stanovisky:

4. Rodinné právo**Vznik manželství****Otázky k obhajobě postojů:**

1. Homosexuálové mají mít právo uzavírat registrované partnerství.
2. Homosexuálové nemají mít právo uzavírat registrované partnerství.

Postupujeme podle pravidel této vyučovací metody. Diskuse bude pravděpodobně dosti bouřlivá, ale s uvedenou metodikou ji lze dobře zvládnout. Proto je užitečné, když účastníci mají připravené své argumenty a dovedou se navzájem vyslechnout. To jim mj. brání dostat se do hádky a začít se za své názory napadat. V tomto ohledu je důležité vedení diskuse lektory.

V. Jaké jsou právní důsledky uzavření manželství?

Uzavření manželství znamená značnou změnu v obsahu a rozsahu práv a povinností obou novomanželů. Oběma manželům do budoucna přibude řada práv a povinností. Vyzvěte účastníky, aby říkali, jaké právní důsledky přináší manželství, a jejich názory zapisujte na tabuli.

VI. Kdo může uzavřít manželství?

V tomto cvičení uvažte, kdo může uzavřít manželství. Přečtěte si spolu s účastníky příběhy k tomuto cvičení uvedené v účastnických pracovních listech a společně diskutujte, zda by lidé v těchto situacích mohli nebo nemohli uzavřít manželství. Své odpovědi zdůvodněte.

Domácí práce:

Zadejte účastníkům úkol, ať vyplní tabulku na konci účastnického textu této lekce. Vyplněnou tabulku ohodnoťte. Další variantou je zadat vyplnění jako test na začátku příští vyučovací hodiny.

Na konci tohoto setkání zdůrazněte hlavní účely manželství. Kromě toho si ujasněte, jak se manželství uzavírá a jaké podmínky pro uzavření manželství musíme splnit. Budete vědět, co je manželství z hlediska práva a co patří mezi povinnosti manželů.

I. Co je manželství?**Pokuste se odpovědět na následující otázky:**

1. Co manželství vlastně je?
2. Je nutné, aby manželství vůbec bylo právními předpisy upravováno? Proč?

V České republice upravuje manželství především zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. Právní otázky související s manželstvím upravuje i celá řada dalších právních předpisů. Je nutné, aby manželství vůbec bylo právními předpisy upravováno? Proč?

Otázka k zamyšlení:

- Co si představujete pod pojmy dobrovolné, svobodné a rovnoprávné společenství muže a ženy?

II. Jaký účel má manželství?

Manželství obvykle uzavírají lidé, kteří hodlají založit rodinu. Rodina existuje především proto, aby lidé mohli náležitě vychovávat své děti. Touha mít stálého partnera a mít potomky patří již odedávna k nejvyšším hodnotám lidského pokolení. Nejstarší rituály, o kterých víme, jsou právě rituály svatební.

- Jaké funkce má rodina a co tyto funkce znamenají?

V poslední době se objevuje v médiích řada případů nefungujících rodin. Pokuste se formulovat příčiny a důsledky tohoto jevu.

III. Jak uzavíráme manželství?

Manželství přináší manželům i jejich rodinám změny psychologické, ekonomické i vztahové. V dnešní době si partnera vybíráme sami. Námluvy, které byly dříve nutností, odpadly. Právní pozice muže a ženy je stejná, jsou rovnoprávnými partnery.

Vznik manželství (pracovní listy pro účastníky)

4. Rodinné právo

Vznik manželství

Manželství se uzavírá svobodným souhlasným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstupují do manželství. Manželství tedy nemohou uzavřít dvě osoby stejného pohlaví. Prohlášení o uzavření manželství se činí veřejně a slavnostním způsobem v přítomnosti dvou svědků. Toto prohlášení musí být učiněno před tzv. matričním úřadem, kterým obvykle je obecní úřad. Tato forma uzavření manželství se nazývá občanský sňatek. Manželství může být také uzavřeno před orgánem církve. Tato forma uzavření manželství se nazývá církevní sňatek.

Občanský sňatek

Své ANO si snoubenci při občanském sňatku řeknou před starostou (primátorem) nebo jiným členem obecního (městského) zastupitelstva, který je k tomu pověřen. Kromě dvou svědků a oddávajícího musí být při tom přítomen ještě matrikář. Svatební obřad na matričním úřadu trvá přibližně 15 - 20 minut. Svatba se v zásadě koná v místě, kde má jeden ze snoubenců trvalé bydliště. Pokud snoubenci chtějí manželství uzavřít jinde, stejně musí matriční úřad v místě trvalého bydliště navštívit a vyžádat si povolení. Po povolení matričního úřadu a zaplacení určitého poplatku je možno uskutečnit svatbu i jinde než v oddací síni obecního úřadu (u nás se např. někdy konají svatby na zámcích či hradech).

Církevní sňatek

Snoubenci své prohlášení (manželský slib) učiní před příslušným orgánem církve, a to před osobou pověřenou oprávněnou církví nebo náboženskou společností (farářem nebo knězem). Svatební obřad může proběhnout samostatně nebo v rámci slavnostní bohoslužby. Při uzavírání církevního sňatku musí snoubenci předložit oddávajícímu osvědčení o tom, že splnili všechny požadavky zákona pro uzavření platného manželství. Toto osvědčení vydává příslušný matriční úřad a v den svatby nesmí být starší než tři měsíce. Manželství je možné uzavřít pouze jedním z obou zmíněných způsobů. Byl-li uzavřen občanský sňatek, nemají následné náboženské obřady právní následky. Byl-li uzavřen církevní sňatek, nelze následně uzavřít občanský sňatek.

Uzavření manželství vyžaduje mnoho úvah. Seřadte následující oblasti podle toho, jakou důležitost jim přisuzujete:

Peníze, touha po dětech, sexuální vztah, náboženské vyznání, rasový nebo etnický původ, společné zájmy, vztahy s příbuznými partnera, vzájemná věrnost, věkový rozdíl.

- Považujete některé další faktory za důležité pro spokojené manželství?

Sestavte seznam otázek, na které byste chtěli znát odpověď před tím, než se rozhodnete uzavřít manželství.

IV. Jaké jsou podmínky pro uzavření manželství?

Každý společenský řád přizpůsobuje podobu rodiny svým potřebám. Podmínky, které musíme splňovat, pokud chceme uzavřít manželství, jsou proto v různých státech odlišné.

- Jaké podmínky musí podle vašeho názoru splňovat snoubenci, kteří chtějí uzavřít manželství v České republice? (K práci můžete využít textu zákona v tabulce níže).

Podmínky pro uzavření manželství

Podmínky pro uzavření manželství jsou v zákoně o rodině vymezeny negativně stanovením osob, které nemohou manželství uzavřít. Pokud jeden nebo oba ze snoubenců patří do jedné z těchto skupin, nemohou uzavřít platné manželství.

Manželství nemohou uzavřít:

- **ženatí muži nebo vdané ženy.** V České republice je možné uzavřít manželství pouze s jedním partnerem. Hovoříme o tzv. monogamním manželství. Polygamie (mnohoženství) a polyandrie (mnohomužství) jsou v České republice trestány jako trestný čin dvojího manželství podle § 210 trestního zákona,
- **osoby, které uzavřely partnerství** (dle z. č. 115/2006 Sb.). Pokud toto partnerství trvá, vysloví soud neplatnost i bez návrhu. K výroku o neplatnosti by nedošlo, pokud by zákonem stanoveným způsobem zaniklo partnerství, nebo bylo prohlášeno za neplatné.
- **osoby v blízkém příbuzenském poměru.** Manželství spolu nemohou uzavřít předci a potomci, sourozenci a osvojitel se svým osvojen-
cem (tzn. jejich příbuzenský poměr vznikl osvojením - adopcí). Mezi jinými příbuznými není uzavření manželství vyloučeno.
- **nezletilí.** Pouze výjimečně může soud povolit uzavření manželství osobě nezletilé starší než 16 let, pokud jsou zde závažné důvody (tj. především zájem na řádné výchově jejich dětí),
- **osoby zbavené soudem způsobilosti k právním úkonům.** Osoba, jejíž způsobilost k právním úkonům je omezena, může uzavřít manželství jen s povolením soudu. Obdobné podmínky platí v případě, kdy je osoba stížena duševní poruchou, pro kterou by mohla být zbavena či omezena ve způsobilosti k právním úkonům.

Zjistí-li se po uzavření manželství některá z těchto pěti překážek, soud prohlásí uzavřené manželství za neplatné už od jeho počátku. Jestliže však ještě před rozhodnutím soudu překážka odpadne (např. nezletilý dospěje), manželství se považuje za platné.

Manželství vůbec nevznikne (a není tedy nutno je prohlašovat za neplatné rozhodnutím soudu), pokud je uzavřou:

- **Osoby donucené k uzavření manželství fyzickým násilím.** Tuto

okolnost je nutno odlišit od případu, kdy prohlášení o uzavření manželství bylo učiněno v důsledku bezprávné výhrůžky, v takovém případě je pouze neplatné a soud vysloví neplatnost takového manželství na návrh kteréhokoli z manželů, stejně jako v případě omylu týkajícího se totožnosti jednoho ze snoubenců nebo povahy právního úkonu uzavření manželství.

- **Snoubenci před nepříslušným orgánem církve.** Obdobná situace platí v případě, že před církevním sňatkem nepředložili osvědčení příslušného matričního úřadu, nebo při jakémkoliv sňatku nebyly splněny podmínky pro zastoupení snoubenců při obřadu.
- **Osoby mladší 16 let.**

Další otázky k diskusi:

Po přečtení následujících otázek se nejprve sami zamyslete nad odpověďmi, pak si napište své osobní stanovisko a argumenty, kterými jej chcete podpořit. Až budete hotovi, můžete začít diskutovat buď v pracovní skupině, nebo podle pokynů učitele v rámci celé třídy.

Manželství mohou bez dalšího uzavírat osoby starší 18 let. Proč zákon o rodině stanoví věkovou hranici pro uzavření manželství?

Myslíte si, že je dobré, že podobně jako je upraveno zákonem manželství, je zvláštním zákonem upraveno i soužití homosexuálních párů?

V. Jaké jsou právní důsledky uzavření manželství?

Uzavření manželství znamená značnou změnu v obsahu a rozsahu práv a povinností obou novomanželů. Oběma manželům přibude řada práv a povinností.

- Dokážete vyjmenovat alespoň některé právní důsledky uzavření manželství?

VI. Kdo může uzavřít manželství?

Uvažte, kdo může uzavřít manželství. Přečtěte si následující příběhy a řekněte, zda by lidé v těchto situacích mohli uzavřít manželství. Svě odpovědi zdůvodněte.

1. Josefovi je 16 let. Se svou patnáctiletou dívkou Julií chodí již dva roky. Chtěli by se vzít. Mohli by Josef a Julie uzavřít manželství? Změnila by se situace, kdyby Julie s Josefem čekala dítě?

2. Richard se cítil po smrti své ženy velmi osamělý. Jeho osmnáctiletá dcera Lucie, kterou si s jeho bývalou ženou osvojili, když byly Lucii tři roky, mu velmi pomáhá s péčí o jeho další děti. Richard si nedovede představit, co by bez ní dělal. Aby předešel jejímu odchodu, rozhodl se, že se s Lucií ožení. Mohli by Richard a Lucie uzavřít manželství?

3. Modise se přistěhoval do České republiky z Afriky. Chtěl by se oženit se dvěma ženami, jak je zvykem v zemi, ze které pochází. Mohl by Modise uzavřít manželství se dvěma ženami?

4. Jan a Ondřej se do sebe zamilovali a chtějí se vzít. Mohou dva muži uzavřít manželství?

5. Naďa a Antonín plánují svatbu. Naďa čeká s Antonínem dítě. V den svatby si to však Antonín rozmyslí a ženit se nechce. Nadin otec vezme do ruky zbraň a jde do Antonínova domu, aby ho přiměl k svatbě. Může být Antonín nucen ke sňatku s Naďou?

6. Tomáš a Jitka jsou studenty třetího ročníku gymnázia. Již dva roky spolu chodí a jeden bez druhého si život nedovedou představit. Rádi by se vzali, ale nechtějí o tom mluvit s rodiči, protože si myslí, že by s jejich sňatkem nesouhlasili. Od jednoho kamaráda se dozví o jakémsi kazateli, který je za dva tisíce korun oddá třeba ihned. Je takto uzavřené manželství platné?

Domácí práce:

Vysvětlete, co konkrétně znamenají jednotlivé uvedené podmínky pro uzavření manželství.

Doplňte pravou stranu tabulky.

Souhlas	
Muž / žena	
Monogamie	
Věk	
Příbuzenství	

Poznámka:

Vzhledem k dynamickým změnám probíhajícím v současnosti v systému sociálního zabezpečení považujeme v rámci tohoto tématu za důležité především informování účastníků o problematice sociálních dávek a změnách v systému sociálně právní ochrany, jenž se kromě občanského zákoníku a zákona o rodině podstatným způsobem dotýká vztahů mezi rodiči a dětmi nebo v rodinách vůbec.

Proto doporučujeme uspořádat neformální besedu s odborníkem z této oblasti a setkání orientovat do neformálního prostředí, které zvýrazní účinek dialogické metody a vyváží postavení účastníků setkání tak, aby si přítomnost odborníka nevykládali jako poučování nebo mentorování. V tomto ohledu tedy nedoporučujeme přednášku a jiné tzv. monologické metody.

V rámci našich socioterapeutických dílen jsme na setkání vnově vybudované kavárny pozvali vedoucí Oddělení sociálně právní ochrany dětí MěÚ Svítavy, která diskutovala s rodiči o jejich problémech v oblasti výchovy a péče o děti nebo vztahů v rodině.

Klíčové pojmy:

Manželství, funkce rodiny (biologická, ekonomická a výchovná), monogamie a bigamie, občanský a církevní sňatek.

Problematiku závislostí jsme ponechali k realizaci jako jedno z posledních témat. Rozhodli jsme se využít metody tzv. emocionální výchovy. K jeho využití je nezbytné nalezení vhodných prostředků pro vytvoření emoce. Týká se podmínek tzv. osobnostně vztahových a věcně prostorových. Zajištění vztahových podmínek je možné podle našeho názoru až po navázání hlubšího vztahu s rodiči. Doporučujeme tedy uvedené téma zařadit až na závěr celého cyklu socioterapeutických dílen. Za klíčové považujeme také prostředí, v němž se budou tyto aktivity odehrávat, a současně atmosféru, do níž bude aktivita zasazena. Výhodou je například setkání mimo prostředí, které účastníci znají. Doporučujeme prostředí divadla, muzea, které má samo o sobě významný vliv na účastníky.

Využití metody uvádíme především z důvodů znalosti sociální situace v jiných sociálně vyloučených lokalitách, než jaká se týká našeho prostředí, kde závislosti nebyly zásadním problémem k řešení. Jinde, především ve větších městech, je tomu však v sociálně vyloučených lokalitách naopak.

Pro naše působení jsme vybrali fotografie, film a divadelní představení. U fotografií se jednalo o cyklus **Cesta ke svobodě**, který vytvořil Jindřich Štreit, přední český a světový dokumentární fotograf. K celkem 160 velkoplošným fotografiím jsme účastníkům dílen zprostředkovali komentář protidrogového koordinátora, který se osobně zná s autorem a současně je informován o prostředí i podmínkách vzniku jednotlivých fotografií. Další z možností, kterou doporučujeme, je komentovaná projekce **filmu Katka** režisérky Heleny Třeštíkové, která poskytuje hluboký emocionální zážitek a současně má významný formativní vliv na jednotlivé účastníky projekce. Časosběrný dokument z průběhu více než deseti let života Katky, na drogách závislé protagonistky snímku, je sám o sobě schopen vytvořit emoci, která se může stát cestou pro hluboké vlastní zamyšlení účastníků. Na úvod a na závěr doporučujeme doplnit projekci o diskusi s účastníky.

Jako třetí možnost navrhujeme návštěvu divadelního představení zaměřeného na problematiku závislostí. V našem případě se jednalo o taneční vystoupení „Cesta ke svobodě“, které připravil taneční soubor Základní a umělecké školy v Poličce pod vedením Venduly Pelzové. Tanec se ode-

hrává v rámci příběhu narkomanky, je doprovázen hudbou i velkoplošnými projekcemi fotografií Jindřicha Štreita. V podání tanečního souboru se jedná o hluboký emocionální zážitek.

Pokud využití navrhovaných možností neumožňují věcně prostorové podmínky, je možné fotografie, film nebo divadelní představení promítnout prostřednictvím projektoru. V tomto ohledu je však ještě důležitější zachovat atmosféru podporující vznik emoce.

K využití metody animace považujeme za důležité uvést tzv. obecnou charakteristiku metody animace z pohledu sociální pedagogiky. Považujeme to za důležité s ohledem na uvědomění si některých zásad, kterých jsme se drželi při práci v socioterapeutických dílnách s rodiči a žáky.

Metoda animace je využívána především ve výchovném ovlivňování volného času. Jde o nedirektivní postup povzbuzování, o hledání vlastní cesty řešení situací, přičemž se účastníkům předkládá množství přiměřených, zajímavých možností seberealizace. Důraz se klade na dobrovolnost a možnost volby a vytváří se prostor pro iniciativu vychovávaných. Při této metodě je důležité, aby animátor zvážil možnosti účastníků.

Za určitou alternativu tohoto postupu lze pokládat tzv. Outward Bound. Jak uvádí Kraus: „je to označení pro krátkodobou pedagogickou, zážitkově intenzivní koncepci pobytu ve volné přírodě“. Outward Bound Truste (sdružení britských organizací) bylo založeno v roce 1946 v Londýně. Metoda staví na **emocionálně silném, intenzivním zážitku, na prožití skutečnosti, na překonávání překážek a sebepoznávání, na vnímání kontaktu s přírodním prostředím, na zážitku spolupráce s ostatními**. Důraz se klade na proces, průběh, děj, nikoli na „úkol“. Cílem této činnosti je hledání a nacházení sebe samého. Projekty využívající této metody se zaměřují především na náročné situace, jako jsou horské výstupy, plavby na lodích, noční výlety a hry nebo průzkum jeskyní. Jejich zvládnutí vyžaduje od účastníků fyzickou a duševní sílu, vyrovnání se strachem a stresem a radikální změnou podmínek pro uspokojování základních potřeb.

Projekt s názvem Expedice, založený na metodě animace, představuje například Matoušek. Expedice byl projekt určený pro cílovou skupinu mládeže ve věku 15 – 19 let z průmyslové části Liverpoolu, která byla odborníky označena jako oblast zasažená kombinací nepříznivých sociálních vlivů spojených mimo jiné s vysokou mírou delikventních forem chování u dětí a mládeže. Záměrem projektu byla organizace expedic na Saharu. Od roku 1970 do roku 1982 se jich uskutečnilo celkem 10 s celkovým počtem účastníků 300. Každá expedice byla od počátku připravována jako kompenzační vzdělávací program, jehož cílem byla změna postojů a chování mladistvých, a to prostřednictvím zvýšené sociální, psychické a fyzické zátěže v neznámém a neobvyklém prostředí. Následné výzkumy ukázaly, že u většiny účastníků po absolvování programu došlo k signifikantní pozitivní změně chování. Pocity nudy, potřebu revoltovat a frustraci vystřídal konstruktivní vyladění a chování. Podle realizátorů projekt

uspokojil účastníkům expedice osm následujících potřeb: **potřebu změny, nalezení smyslu života, potřebu vzájemného setkávání, potřebu nových zkušeností, potřebu silných a neobvyklých zážitků, posílení sebedůvěry**, oproštění se od civilizačních zábran a nalezení pozitivní perspektivy do budoucnosti. Expediční programy tohoto typu poskytují dospívajícím zážitek, jaký v předcivilizovaných kulturách mladí lidé prožívali během rituálů přechodu, kdy se z chlapce stával muž. Základem tedy byla změna sociální role charakterizovaná tímto „přechodem do dospělosti“.

Z hlediska aplikace metod sociálně-výchovného působení v oblasti predelikventního chování se jedná o metody bezpochyby velmi zajímavé a využitelné. I pokud se vrátíme „na zem“ do našich ekonomických možností z míst jako jsou Sahara nebo Alpy, které jsou zmiňovány v předchozích projektech, zůstává tato metoda velmi dobře využitelná. Atraktivita prostředí zcela jistě zvyšuje účinky působení metody jako celku, ale i v našich podmínkách tzv. „za humny“ lze obdobné projekty velice dobře připravit a uskutečnit. Plavbu na lodích mohou nahradit samostatně postavené vory, zážitek z horské túry může naplnit zajímavá noční hra se samostatným průchodem stezkou odvahy, nedostatek a hospodaření s vodou na Sahaře může suplovat příprava ohně, tábořiště nebo večere pro ostatní... Naše orientace na rovinu osobnostně vztahovou může navodit obdobné zážitky podobné velehorám u rybníka za městem. Záleží pouze na našich schopnostech a fantazii, jaké prostředí vybereme a jakou náplň programu v něm vytvoříme. Klíčový je výběr účastníků. Obvykle se stává, že u akcí podobného typu organizovaných školou s počtem účastníků rovnajícím se školní třídě dojde paradoxně k vyřazení dítěte nebo dětí, které by zapojení potřebovaly nejvíce. Důvodem jsou obavy z jejich chování. Proto směřujeme v rámci sociálně-výchovného působení naopak ve spolupráci se školou výběr účastníků především k těm, u nichž registrujeme predelikventní chování. Je zřejmé, že uzpůsobit musíme v tomto ohledu podmínky. Projekty tohoto typu vyžadují početný a odborně vybavený tým realizátorů, vhodný výběr místa a především předem stanovený program navázaný na podmínky v prostředí, které volíme. Důležité je také navození atmosféry, která poskytne účastníkům určitý pocit výjimečnosti, který zvýší jejich sebehodnocení.

Tuto charakteristiku metody uvádíme z důvodu, abychom si všichni uvědomili její hlavní cíle. Jsou tučně vyznačeny v jejím představení tzv. z odborného pohledu.

Pro účastníky socioterapeutických dílen bylo kromě výše uvedených potřeb změny, vzájemného setkávání, nových zkušeností, silných a neobvyklých zážitků základní především posílení sebedůvěry. Ještě důležitější však bylo posílení důvěry dětí ve svoje rodiče. Naši klienti ze sociálně vyloučených lokalit kromě základních domácích prací a některých příležitostných brigád prakticky nikdy nepracovali. Jejich reálná schopnost nalézat a především udržet si práci byla v průběhu času natolik omezena, že pro ně samotné, ale především pro jejich děti (naše žáky) bylo základním faktorem nalezení důvěry v rodiče, kteří pracovat dovedou, snaží se, zvládají uložené úkoly. Osobně se domníváme, že práce a především společná práce dětí a rodičů je jedním z nejvýznamnějších edukačních prvků. Může se stát zdrojem radosti, porozumění, učení, sounáležitosti, lásky, pokory a citu. Prostor pro jejich nalezení jsme se účastníkům terapeutických dílen pokusili nabídnout v prostředí statku Dům na půl cesty občanského sdružení Květná Zahrada, kde jsme společně s klienty sdružení, rodiči, dětmi, profesionály a dobrovolníky společně pracovali v nejrůznějších zemědělských a hospodářských činnostech doplněných vždy o některé z výše uvedených sociálně-právních témat jako doprovodného edukačního prvku.

Občanské sdružení Květná Zahrada, které provozuje Dům na půl cesty (DPC) v obci Květná (mezi městy Polička a Svitavy) je dobrovolným sdružením občanů, kteří mají zájem se aktivně podílet na pomoci mladým lidem, již po dosažení zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, vrací se z jiných zařízení pro péči o děti a mládež, z výkonu trestu odnětí svobody, ochranné léčby nebo jsou v obtížné životní situaci – bez přístřeší, potřebné pomoci a podpory.

(<http://www.kvetnazahrada.cz/index.php?modul=0>)

„Typickým klientem“ sdružení je mladý člověk ve věku kolem 19 – 22 let, jehož návrat do původního prostředí rodiny není z různých důvodů možný. Jedná se o mladé lidi, kterým v minulosti jeden nebo oba rodiče zemřeli, nevykonávali řádně rodičovské povinnosti, o „děti“ nepečovali nebo je zanedbávali, poškozovali je nebo jinak týrali.

Sdružení pracuje s klienty především prostřednictvím tzv. pracovní

terapie a dosahuje u většiny svých klientů neobvyklých resocializačních a reedukačních úspěchů. Statek sdružení navštěvují o víkendech desítky profesionálů i dobrovolníků z celého regionu. Sdružení má uzavřenu dohodu o spolupráci se sociálními odbory ve Svitavách, Litomyšli, Poličce a Moravské Třebové. Podle svých možností podporuje sdružení i místní vedení obce.

Zapojení naší skupiny rodičů a dětí v rámci socioterapeutických dílen plně zapadalo nejen do koncepce práce v DPC. Práce v jednotlivých socioterapeutických dílnách byla z pohledu pracovní terapie zaměřena vždy podle aktuálních potřeb sdružení, ale byla vždy připravována jako práce skupinová, využívající všech výhod metody práce se skupinou, tedy především skupinové dynamiky, skupinového učení a skupinových rolí. Z hlediska prováděných prací se jednalo například o přípravu dřeva, sběr a třídění brambor, práci na poli, opravy ohrad pro dobytek, úklidové práce apod. Jednotlivé dílny byly doplněny i o společenská setkání v průběhu oběda, který vždy připravovali zástupci jednotlivých rodin, již před každou socioterapeutickou dílnou znali přibližný počet účastníků a společně s profesionály a dobrovolníky museli zajistit veškeré nákupy potravin a následně pro všechny účastníky připravit obědy a svačiny. V praxi si tak mohli ověřit svůj pocit odpovědnosti nebo dovednosti při nakupování a přípravě jídla pro větší skupinu lidí, kdy museli vyjít s finančními prostředky, jež měli k dispozici...

Některé původně plánované akce se na žádost účastníků protáhly až do odpoledních nebo podvečerních hodin a jedenkrát se akce konala jako dvoudenní s přespaním přímo na statku.

Tento způsob práce s klienty z nepodnětného sociálního prostředí, kde pracují společně se svými dětmi, učiteli, provozními pracovníky školy, klienty sdružení, dobrovolníky z řad úředníků sociálního odboru, považujeme za velmi dobrou a následováníhodnou aktivitu, která je vhodnou cestou k jejich budoucí samostatnosti a uvědomění si svého potenciálu. Současně si uvědomuje, že výsledky mohou být patrné teprve při splnění podmínek trpělivosti, dlouhodobosti a cílevědomého působení ze všech stran. Jsme si rovněž vědomi určité míry neopakovatelnosti místního pro-

středí nebo podmínek. Současně však považujeme i tyto aktivity za přenositelné prakticky do všech měst ČR. Je však nezbytné vynaložit úsilí, hledat partnery, pracovat společně...

V souvislosti s realizací projektu Partnerství bez předsudků jsou velmi důležitým aspektem směřujícím k cíli projektu nejen jednotlivé projektové aktivity podporované v rámci grantových prostředků, ale velmi důležitou část tvoří opatření uskutečňovaná nejrůznějšími organizacemi jako každodenní řešení situace jednotlivých rodin žáků. Většiny z nich se aktivně účastní také zástupci školy, jakož i zástupci širšího týmu realizátorů projektu Partnerství bez předsudků. Vzhledem k aktuální situaci jednotlivých rodin v průběhu projektu se jednalo zejména o opatření v oblastech:

- bydlení,
- zaměstnání,
- finanční a dluhové problematiky,
- sousedských vztahů,
- partnerských vztahů a celkové situace v rodině,
- školní docházky a chování dětí ve škole i na veřejnosti apod.

Zejména některá opatření z oblasti bydlení a zaměstnávání znamenaly svým obsahem pro zástupce školy splnění velmi náročných úkolů. Jednotlivé „životní situace“ byly však naším týmem vnímány jako výzvy k praktickému výcviku sociálních dovedností, jež byly cílem projektu. Vědomi si jednotlivých způsobů učení se - nápodobou, podmiňováním, postupnou aproximací apod. - jsme úzkostlivě dbali, abychom dodrželi veškeré zásady, které byly členům skupiny předkládány jako součást projektu.

V oblasti bydlení se jednalo zejména o řešení pořádku v okolí domů, ve finanční oblasti velmi časté řešení nesplácených pohledávek, v oblasti sousedských vztahů například o problémy spojené s chovem psů apod. Stali jsme se také součástí vyjednávání několika rodinných sporů nebo dokonce řešení vztahů mezi manželi. Pro celkovou situaci rodin byla však zcela zásadní opatření spojená s problematikou zaměstnávání.

V průběhu projektu jsme spoléhali na využití dalšího evropského projektu, jehož předkladatelem bylo město Svitavy. Projekt nesl název „Naučím se pracovat, začnu klidně žít“. Jeho součástí mělo být i tzv. chráněné za-

městnání pro několik osob ze skupiny rodičů v rámci projektu Partnerství bez předsudků. Mělo se jednat o jednoduché úklidové a údržbářské práce na nově zrekonstruovaném Svitavském stadionu. Předpokládali jsme, že v průběhu tří let chráněného zaměstnání v rámci projektu naši rodiče přesvědčí provozovatelskou organizaci a stanou se jejími zaměstnanci tzv. na dobu neurčitou. Projekt byl předkládán v rámci Operačního programu lidské zdroje a zaměstnanost. Bohužel projekt nebyl z důvodů nízkého počtu osob v cílové skupině opakovaně podpořen. Z těchto důvodů byl po dohodě s Odborem sociálních věcí a zdravotnictví MěÚ Svitavy pro některé z rodičů využit institut veřejné služby, který byl na návrh školy směřován k výkonu prací do prostředí Základní a mateřské školy Svitavy – Lačnov. Důvodem byla snaha o praktické využití metod procvičovaných v rámci socioterapeutických dílen. Rodiče pomáhali při úklidových a dalších drobných pracích přímo ve škole. Škola jim vytvořila prostředí, v němž respektovala veškeré osobnostní charakteristiky jednotlivých rodičů a současně jim poskytla možnost blíže se seznámit s průběhem výchovně vzdělávacího procesu u jejich dětí. Nad rámec školy získala motivované pracovníky na práce, které by jinak musela pořídit dodavatelem nebo vlastními silami zaměstnanců. Rodiče naopak získali svým způsobem chráněné zaměstnání mírně vylepšující jejich finanční situaci a zároveň možnost vlastního příspěvku pro zlepšení prostředí ve škole. Důležitým aspektem tohoto výkonu veřejné služby byl sociální kontakt rodičů s pracovníky školy, který na jedné straně narušil sociální izolaci rodin a současně posílil vazby mezi pracovníky školy a rodiči.

Podobných opatření na straně rodičů by bylo možné vyjmenovat velmi mnoho. Staly se součástí každodenního působení pracovníků školy.

Tyto socioterapeutické dílny byly určeny rodičům žáků zapojených do projektu s cílem posílit vzájemné vazby mezi školou a rodiči a vytvořit si tak prostor pro posílení rodičů v jejich kompetencích a ve vytváření zdravějšího prostředí pro vývoj jejich dětí. Dílny realizovali odborná koordinátorka Mgr. Radoslava Renzová a odborní pracovníci Mirek Smolej a Dana Krchová. Vzhledem k tomu, jak citlivá a náročná je komunikace s rodiči, kteří mají dítě se speciálními vzdělávacími potřebami, předcházela první dílně důkladná příprava a metodické setkání s odbornou pracovnící Danou Krchovou. Každá rodina zapojená do projektu obdržela před každou akcí dopis obsahující základní informace o této aktivitě s návratkou, v níž rodiče potvrzovali svou účast. S rodiči zpočátku proběhlo vzájemné představení a seznámení s průběhem a programem dílen. Během všech setkání bylo pro rodiče a jejich děti k dispozici občerstvení.

V prvním monitorovacím období proběhly tři dílny. Hned na začátku školního roku jsme 15. 9. s rodiči navštívili Dům na půli cesty v Květné. Společně jsme strávili celý den na venkovském statku. Takto společně strávený čas výrazně posílil vazbu mezi rodiči, dětmi a pracovníky školy a umožnil sdílet témata, která jsou velmi náročná a vyžadují otevřenost a důvěru, která při krátkých setkáních ve škole během roku nemůže vzniknout. Pomohli jsme se sekáním a rovnáním dřeva na zimu, třídili jsme brambory a shrabali seno. Mohli jsme se blíže seznámit i s klienty Domu na půli cesty a sdílet s nimi jejich nelehké osudy. Jedna maminka nám ve spolupráci s pracovníky tohoto zařízení uvařila oběd. Prostor byl i na řešení individuálních problémů s pracovníky Městského úřadu zapojenou do realizace klíčové aktivity – odbornou pracovnící Danou Krchovou. Rodiče znevýhodněných žáků se snažíme zapojit co možná nejvíce do chodu školy, proto další dvě dílny proběhly přímo ve školním prostředí. Rodiče pomáhali s přípravou a realizací odpoledních akcí školní družiny - 31. 10. Bazar ošacení a 28. 11. Karneval národností a řetězec přátelství konaný v rámci multikulturního projektového týdne. Těchto akcí se účastní nejen žáci a jejich rodiče, ale i široká veřejnost. Dílny výrazně podpořily inkluzivní myšlenku spolupráce rodičů se školou a přátelské střetnutí majoritní a minoritní skupiny.

Ve druhém období proběhlo 6 jednodenních dílen. Dne 21. 12. 2012 se dílna konala v Brně. Pro rodiny, které vzhledem ke svému sociálnímu znevýhodnění a časté chudobě téměř neopouští město Svitavy, to byl mimořádný zážitek. Zajistili jsme atraktivní kulturní program

(návštěva brněnských katakomb, občerstvení v restauraci, prohlídka vánočních trhů na náměstí atd.) Dbali jsme na dodržování společenské etikety a využili jsme společný čas k posílení vzájemných vztahů i k diskusím o řešení aktuálních problémů rodin. Tato dílna obsahovala i silný motivační prvek pro další spolupráci a umožnila těmto rodinám ohroženým sociálním vyloučením získat zážitky běžné ve většinové populaci. Nadále jsme spolupracovali s Domem na půli cesty v Květné. 16. 3. 2013 a 25. 5. 2013 jsme s rodiči a dětmi strávili celý den na venkovském statku. Pomohli jsme s řezáním a vyklizením keřů u lesa. Jedna maminka s otcem nám ve spolupráci s pracovníci tohoto zařízení uvařili oběd. Při dalších dílnách rodiče pomáhali s přípravou a realizací odpoledních akcí školní družiny - 20. 2. 2013 Ostatkový průvod a masopustní karneval, 13. 3. 2013 Květinová slavnost, 20. 3. 2013 Bazar ošacení.

Ve třetím monitorovacím období proběhlo celkem 7 dílen, z toho 4 jednodenních a 3 dvoudenních. Pokračovala i nadále spolupráce s Domem na půli cesty Květná zahrada. Strávili jsme zde celý den 28. 9. 2013. O prázdninách se zde konaly dvoudenní víkendové dílny a to v termínech 19.-20.7.2013, 23.-24. 8. 2013. Vždy jsme pomohli s manuální prací kolem statku (rovnání pozemku, úklid dřeva). U víkendových dílen byla aktivita navíc zpestřena jízdou na koních v místní jízdárně. Nejen u večerního táboráku byla příležitost řešit individuální problémy rodičů, ať už výchovně-vzdělávacího rázu či poradenského charakteru v bytové, finanční či pracovní oblasti. Ostatní dílny jsme zaměřili na utužení spolupráce s rodiči na odpoledních akcích školy - 16. 10. 2013 Bazar ošacení a 27. 11. 2013 Karneval národností a řetěz přátelství. Na obou akcích byli rodiče organizačně nápomocni, věnovali se dětem, připravovali s pedagogy a vychovatelkami školy výzdobu či občerstvení. Nejvíce zdařilou akcí, která nám dlouho zůstane v paměti, byla dvoudenní socioterapeutická dílna v Praze dne 1.-2. 6. 2013. S rodiči jsme byli přítomni na romském festivalu ROMFEST s večerním pokračováním v Divadle v Korunní s velkolepým kulturním programem. Vztahy s rodiči se touto akcí posunuly ještě více k vzájemné důvěře a otevřenosti. Pro mnohé romské rodiče to byl velmi silný zážitek, který jim pomohl podpořit jejich vlastní etnickou identitu.

Ve čtvrtém monitorovacím období jsme zrealizovali celkem 5 socioterapeutických dílen (z toho jednu dvoudenní), které probíhaly stejnou osvědčenou formou jako v předešlých monitorovacích obdobích. Dne 19. 12. 2013 jsme za spolupráce rodičů jeli do ekocentra v Hradci Králové, kde byl pro nás připravený environmentální program. Rodiče nám pomohli s organizací exkurze, mohli lépe pochopit aktuální vzdělávací potřeby svých dětí. Každá dílna realizovaná mimo Svitavy má u znevýhodněných rodičů velký ohlas a byli za ni velmi vděční. Společný čas posiluje vzájemnou důvěru mezi pedagogy a rodiči a pomáhá k řešení často složitých a provázaných problémů. Dvoudenní dílna proběhla 24. - 25. 1. 2014 v rámci celostátní akce Noc s Andersenem. Kromě čtení, jsme si s rodinami zabruslili na svitavském stadionu. Spolupráce s rodiči i nadále probíhala na odpoledních aktivitách školní družiny - 26. 2. Masopustní karneval a 26. 3. Květinová slavnost. Kromě organizační pomoci rodiče také nabídli pomoc s přípravou občerstvení a výzdoby. 5. 4. jsme v Květné zahradě společně pomohli s jarním úklidem kolem statku. Děti prožily „pravé“ venkovské odpoledne, příležitost byla na individuální komunikaci s rodiči o aktuálních výchovně-vzdělávacích potřebách jejich dětí.

V pátém monitorovacím období jsme socioterapeutické dílny realizovali v osvědčeném modelu, který jsme aplikovali v dřívějších monitorovacích obdobích. Spolupráci rodičů a školy jsme posílili dílnami ze dne 18. 6. 2014 Zahradní slavnost ke konci roku, 10. 9. 2014 Zahradní slavnost k zahájení školního roku a 26. 11. 2014 Barevná zeměkoule, řetěz přátelství, karneval. Rodiče pomáhali s organizací, vítali návštěvníky těchto akcí pro veřejnost, připravovali občerstvení, pomáhali dětem s převlékáním na karneval či vystoupení. Rodiče sociokulturně znevýhodněných dětí posilovali své pracovní kompetence, posílili své sebevědomí, cítili se součástí školního života v partnerském prostředí. Dále jsme realizovali tři dvoudenní dílny a to ve dnech 18. - 19. 7. 2014, 8. - 9. 8. 2014 a 25. - 26. 10. 2014. Ubytování bylo vždy zajištěné v domě na půli cesty Květná zahrada, kde probíhal téměř veškerý program. První den pobytu byl vždy seznamovací, navštívili jsme místní jízdárnu, letního počasí jsme si užívali v kánoích na místním rybníce. Večer jsme u táboráku hráli společenské hry, zpívali, přátelská nálada přispívala k otevřené komunikaci, řešila se obvyklá témata týkající se osobních, rodinných i vzdělávacích záležitostí. Druhý den pobytu jsme po-

mohli s venkovními pracemi (sekání a rovnání dřeva, hrabání sena, úprava polí atd.). Hodnocení rodičů těchto pobytů bylo vždy velmi pozitivní.

V pátém monitorovacím období proběhla závěrečná socioterapeutická dílna. Dva dny 19. a 20. 12. 2014 jsme strávili ve vánoční Praze. Velkým zážitkem pro mnohé účastníky bylo ubytování v botelu Racek. Páteční program byl věnován prohlídce vánočních trhů a centra. Večer byl v botelu prostor pro společné setkání rodičů v restauraci. Sobotní den jsme zahájili snídaní s výhledem na Vltavu. Krmili jsme racky, pozorovali jsme labutě a nutrie. Poté jsme prošli historickými částmi města – Petřín, Pražský hrad, Staroměstské náměstí, Václavské náměstí.

V projektu Partnerství bez předsudků, který projektu Učíme se společně! předcházela, jsme si ověřili, že setkávání s rodinami mimo školní prostředí má pro ně i pro nás veliký až terapeutický přínos. Shodli jsme se však na tom, že jednodenní setkání jsou mnohdy krátká a že se od příjemně prožitých bezstarostných chvil rozcházíme do svých domovů ke svým těžkostem předčasně. Tak vznikla myšlenka víkendových dílen. V projektu Učíme se společně! jsme jich zažili za tři roky osm. Společně jsme je připravovali, společně jsme vařili, společně jsme pracovali, společně jsme pomáhali, společně jsme odpočívali, společně jsme jezdili na koních, společně jsme se starali o děti, společně jsme po večerech seděli u ohně, společně jsme si užívali vánoční atmosféru v Brně a Praze, společně jsme zažívali radostné situace, společně jsme řešili problémy, společně jsme sdíleli starosti, společně jsme hledali možnosti, společně jsme se učili jeden od druhého. Pro některé z účastníků by tyto zážitky byly nedostupné z finančních důvodů, pro některé z důvodů uzavření před světem. Víkendové socioterapeutické dílny projektu Učíme se společně! nám pomohly vytvořit pevné vztahy, na základě kterých dokážeme děti se speciálními vzdělávacími potřebami lépe pochopit a rozvíjet.

Při hodnocení projektu je možné využít mnoho pohledů, jež jsou ovlivněny především pocity a zkušenostmi každého z nás, jenž se projektu účastnil. U každého budou jiné. Podstatné by však bylo podívat se na výsledky očima našich klientů – rodičů, kteří se socioterapeutických dílen účastnili. Je však zřejmé, že každý z nich si bude jeho výsledky interpretovat po svém, většinou z pohledu „vlastních sociálních zisků“. Jiný pohled nelze očekávat. Při vědomí si těchto skutečností bude pro hodnocení projektu vhodné připomenout ostatním i nám samotným definici cílů projektu a pokusit se z určitého nadhledu zhodnotit jeho význam.

Citace z Benefitu 7:

„Hlavním cílem projektu je zavedení nových způsobů práce s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a žáky ze sociokulturně znevýhodněného prostředí tak, aby byl maximálně rozvíjen a využíván jejich potenciál.“

Specifické cíle projektu:

- vytvořit metodické zázemí pro individuální formy práce,
- rozvíjet možnosti individuálního a interaktivního studia,
- rozvíjet klíčové kompetence žáků v rámci socioterapeutických dílen,
- posílení spolupráce s rodiči žáků.

Tučně označené pasáže cílů projektu mají podle nás přímý vztah k práci v socioterapeutických dílnách. Nové způsoby práce byly zavedeny, staly se pevnou součástí práce školy. Potenciál žáků je využíván v mnoha směrech. Spolupráce s rodiči byla posílena. Všichni, kteří na projektu spolupracovali, získali nové znalosti, zkušenosti i dovednosti. Klíčové kompetence v socioterapeutických dílnách tímto způsobem byly významně posíleny.

Z nadhledu je tedy možné konstatovat, že cíle socioterapeutických dílen i cíle projektu jako takové se podařilo splnit. Přes tato obecná konstatování při pohledu na aktuální situaci jednotlivých rodin nejsme v žádném případě zbaveni obav o jejich další sociální adaptaci na život v komunitě a ve společnosti. Sociální vyloučení jednotlivých rodin je velmi hluboké

a v současné společnosti se podle nás dále prohlubuje. Naším působením se podařilo jeho některé aspekty pouze na čas zmírnit. Pro dosažení zásadnějších úspěchů je nezbytné, aby se obdobné aktivity staly běžnou součástí práce škol nebo organizací působících v sociální oblasti.

Pevně věříme, že naším působením i touto metodikou jsme k tomuto úsilí přispěli. Osobně se cítíme touto prací velmi obohaceni a posílení. Budeme v ní nadále pokračovat...

KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

MATOUŠEK, Oldřich; KROFTOVÁ, Andrea. Mládež a delikvence. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 335 s. ISBN 80-7178-226-2.

Základní škola a mateřská škola Svitavy-Lačnov

Zadní 125/50

568 02 Svitavy

e-mail: zslacnov@seznam.cz

tel.: 736 629 432

web: www.modra-skola.cz

Tato publikace vznikla v rámci projektu Partnerství bez předsudků (CZ.1.07/1.2.13/02.0008),
spolufinancovaného Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.